

NORSK FRIVILLIGHET:

Utviklingstrender og samfunnseffekter

Avslutningsrapport for
Senter for forskning på sivil-
samfunn og frivillig sektor
2013–2017

Senter for forskning på
sivilsamfunn &
frivillig sektor

NORSK FRIVILLIGHET:

Utviklingstrender og
samfunnseffekter

Avslutningsrapport for
Senter for forskning på sivil-
samfunn og frivillig sektor
2013–2017

Øverst til venstre – Foto: Tor-Henrik Andersen. Øverst til høyre – Foto: Kulturbyrået Mesen. Nederst til høyre – Foto: Rhyss Williams.

Forord

Denne rapporten oppsummerer forskningen som har blitt gjennomført ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor i perioden 2013–2017.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor er et forskningsprogram som startet i 2009 og nå avslutter sin andre periode. Forskningsprogrammet har vært finansiert av Kulturdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, og Arbeids- og sosialdepartementet. Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Institutt for samfunnsforskning (ISF) i Oslo og Uni Research Rokkansenteret / UiB i Bergen. I alt har 29 forskere vært tilknyttet senteret i perioden 2013–2017.

I denne perioden har senteret iverksatt 19 forskningsprosjekter (se vedlegg for en oversikt over senterets aktiviteter), publisert 24 rapporter (i tillegg til 4 rapporter som er under arbeid og som vil publiseres i desember 2017), 29 vitenskapelige artikler og 4 bøker (i tillegg til 3 bøker som er under arbeid og vil bli utgitt neste år).

Et sentralt mål for Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har vært å etablere, utvikle og vedlikeholde sentrale datakilder, både kvalitative og kvantitative, om frivillig engasjement og frivillige organisasjoner i Norge. Senteret gjennomførte undersøkelser om befolkningens frivillige innsats i 2009 og 2014 som er sammenliknbare

med eksisterende data om frivillig innsats fra 1998 og 2004. Senteret står også for gjennomføringen av lokallagsundersøkelsen i Hordaland (2009), som gir oss tidsseriedata om utviklingen i det lokale organisasjonslivet tilbake til 1980. Denne har også vært supplert med data om organisasjonenes bruk av internett og sosiale medier, som utgjør et panel av sosiale medier-brukere (med fire undersøkelser i 2011, 2012, 2014 og 2016) som gir innsikt i utviklingen av det digitale sivilsamfunnet. I tillegg har det vært gjennomført en representativ undersøkelse av lokale organisasjoner (2009) og nasjonale organisasjoner (2013). Senteret har, gjennom et samarbeid med Medborgerpanelet ved Universitet i Bergen, driftet et frivillighetspanel som har samlet individdata om ulike temaer knyttet til frivillig innsats to ganger i året i perioden 2014–2017. En omfattende innsamling av kvalitative data har også blitt gjennomført i 2009 og fulgt opp i 2015 i fire lokalsamfunn i Oslo (Veitvet), Bergen (Møhlenpris), Drammen (Fjell) og Trondheim (Saupstad), og danner grunnlaget for dybdeanalyser av integreringsprosesser i de lokaler frivillige organisasjonene.

Senteret har hatt en omfattende formidlingsvirksomhet, både mot nasjonale og internasjonale forskere gjennom vitenskapelig publisering, og mot frivilligheten og offentligheten gjennom websiden *sivilsamfunn.no*, sosiale medier, kronikker i nasjonale og regionale aviser, konferanser og seminarer, foredrag og deltakelse i den offentlige

debatten. Senteret har hatt nær dialog med frivilligheten gjennom en referansegrupper bestående av representanter fra nasjonale frivillige organisasjoner, og med offentlige myndigheter gjennom senterrådet hvor departementene har vært representert.

I tillegg til å øke kunnskapen om norsk frivillig sektor, har internasjonalt samarbeid og komparative studier av det norske sivilsamfunnet vært en viktig satsning for senteret. Flere prosjekter har vært organisert i samarbeid med forskningsmiljøer i Norden i sammenheng med prosjektet «Frivillighet i Skandinavia». Senterets forskere har også deltatt på internasjonale konferanser og i internasjonalt samarbeid gjennom organisasjoner som ISTR, EMES, og ERNOP.

I denne rapporten, som blir publisert i anledning senterets avslutningskonferanse for perioden 2013–2017, gir vi en oversikt over noen av de viktigste forskningsfunnene og resultatene senteret har bidratt med i denne femårsperioden. I rapporten oppsummeres de 24 forskningsrapportene som har blitt publisert i senterets rapportserie i denne perioden langs de fire hovedtemaene som har strukturert senterets forskning: *Frivillig innsats*, *Det frivillige organisasjonslandskapet*, *Nye former for samfunnsengasjement* og *Frivillighetens samfunnseffekter*.

Bernard Enjolras

Leder for Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Frivillig innsats

9

Frivillig innsats i endring

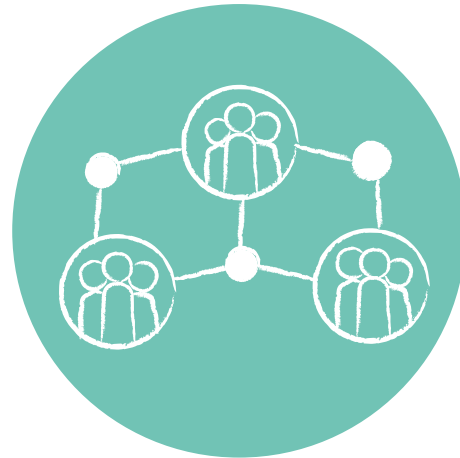
12

Betingelser for frivillig innsats

16

Ungdommens politiske og sosiale deltakelse

20

Det norske organisasjonslandskapet

27

Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet

30

Finansiering og rammevilkår for frivillig sektor

34

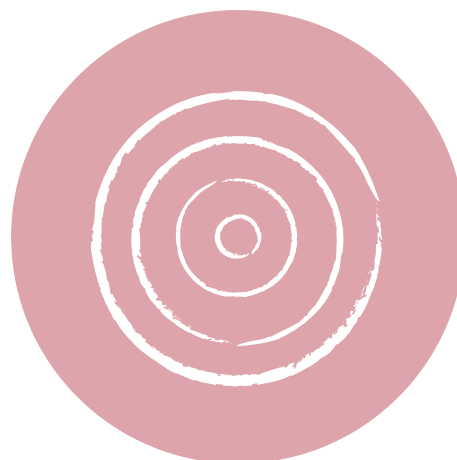
Sosialt entreprenørskap

38

Nye former for samfunnsengasjement 45

Digitalt samfunnsengasjement	48
Nye former for lokalt engasjement	52
Nytt engasjement for flyktninger	56

Frivillighetens samfunns effekter 61

Sivilsamfunn og integrering	64
Sivilsamfunn og folkehelse	70
Sivilsamfunn og redningstjeneste	74
Sivilsamfunn og forebygging av radikalisering	80
<hr/>	
Personer tilknyttet senteret i perioden 2013–2017	85
Aktivitetsoversikt	87

Frivillig innsats

Frivillig innsats

Frivillig arbeid har lenge stått sterkt i Norge. Andelen organisasjonsfrivillige ligger på et stabilt høyt nivå, og antall timer brukt på frivillig arbeid er også høyt sammenlignet med andre land. Frivillig innsats er en grunnpilar i barns og ungdoms organiserte fritid, det utgjør et viktig supplement til offentlig tjenesteyting på velferdssfeltet, det er en forutsetning for mye politisk rettet og religiøst arbeid, og det er avgjørende for å ivareta gode bomiljø og organisering på arbeidsplassen. Organisasjonsfrivilligheten står på denne måten for store og viktige samfunnsbidrag: I tillegg til å ha en betydelig økonomisk verdi, kan deltakelse i frivillige organisasjoner gi viktige bidrag til sosial integrasjon og vedlikehold av demokratiet.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har i den siste perioden undersøkt en rekke ulike problemstillinger knyttet til frivillig innsats i Norge og Skandinavia. En helt sentral datakilde har vært undersøkelsen «Frivillig innsats», som har blitt gjennomført seks ganger siden

1998, med den foreløpig siste runden fra 2014. I tillegg til befolkningsstudier, har senteret sett nærmere på ungdoms sosiale og politiske deltakelse. I den sammenheng har det blitt rettet et særlig fokus på betydningen av sosioøkonomisk bakgrunn for ungdoms deltakelse i frivillige organisasjoner og politisk engasjement.

De mest sentrale publikasjonene fra senterets andre periode på denne tematikken, er rapportene:

- *Betingelser for frivillig innsats – Motivasjon og kontekst* (Wollebæk, Sætrang & Fladmoe, 2015)
- *Frivillig innsats i Noreg 1998–2014* (Folkestad, Christensen, Strømsnes & Selle, 2015)
- *Undersøkelsene om frivillig innsats – Dokumentasjonsrapport* (Arnesen, 2015)
- *Variierer aktivt organisasjonsmedlemskap etter kommunale kjennetegn?* (Folkestad & Mjelde, 2016)
- *Potensialet for økt frivillig deltakelse i Norge* (Folkestad & Mjelde, 2016)
- *Frivillig innsats i Skandinavia* (Folkestad, Fladmoe, Sivesind, Eimhjellen & Strømsnes, 2017)
- *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo* (Ødegård & Fladmoe, 2017)
- *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo* (Ødegård, Bakken & Strandbu, 2016)
- *Levende drabantbyer. Ungdoms deltagelse i fritidsaktiviteter i flerkulturelle oppvekstmiljø* (Eriksen & Frøyland, 2017)

Frivillig innsats i endring

Foto: Harvey Barrison

Bakgrunn

Selv om nivået på og omfanget av frivillig innsats i den norske befolkningen er vedvarende høyt, skjer det likevel endringer i måten folk gjør frivillig arbeid på. Disse endringene handler blant annet om hvor mange organisasjoner man yter frivillig innsats for, hvor mye tid som legges ned i frivillig arbeid og på hvilken måte man er tilknyttet organisasjonene. Senterrapporten *Frivillig innsats i Noreg 1998–2014* (2015) dokumenterer disse endringene, ved å undersøke nivået og omfanget av frivillig arbeid i Norge i perioden 1998–2014.

Rapporten ser også nærmere på kjennetegn ved de frivillige. Frivillig arbeid er gjerne knyttet til sosiale kjennetegn og ressurser, blant annet ved at personer som har høy utdanning og høy inntekt deltar i større grad enn de som har færre slike ressurser, både i organisasjonslivet og i samfunnet ellers. Rapporten ser på hvordan omfanget av frivillig arbeid varierer med ulike sosiale karakteristikk, og undersøker hvorvidt dette har endret seg over tid.

Funn

Nivå og omfang av frivillig innsats

Resultatene viser at andelen av den norske befolkningen som var organisasjonsfrivillige i Norge i 2014 lå på et stabilt høyt nivå – 61 prosent,

med en viss stigning over tid. Også det gjennomsnittlige antallet timer brukt til frivillig arbeid siste fire uker er stabilt, og varierer mellom 14 og 15 timer. Resultatene viser også at 19 prosent av den norske befolkningen gjør mer enn ti timer frivillig arbeid per uke, og er såkalte «kjernefrivillige».

Kjennetegn ved de frivillige

Rapporten viser videre at den typiske frivillige i 2014 var en gift mann mellom 35 og 49 år, med barn i husholdningen, høy utdanning og høy husholdningsinntekt. Frivillig engasjement er på denne måten fremdeles knyttet til sosiale ressurser og kjennetegn. En nærmere kikk på betydningen av utdanning viser at selv om de med høy utdanning deltar mer enn de med lav utdanning, så har skillene blitt mindre over tid. Hvorvidt man har barn har derimot blitt en viktigere forklaring for om man gjør frivillig arbeid eller ei. I 2014 svarte 72 prosent av de med barn at de utførte frivillig arbeid, mens 58 prosent sa det samme i 1998.

Tabell 1. Prosentandel som har utført frivillig arbeid for organisasjoner siste 12 måneder. 1998–2014. Prosent.

	1998	2004	2009	2014
Har utført frivillig arbeid	52	58	48	61
N (uvektet)	1693	1223	1579	1921

Kilde: Frivillig innsats-undersøkelsen, 1998–2014. Prosenttallene er vektet (se Arnesen, 2015 for detaljer om vektingen)

Organisasjonstyper

Idrettsfrivilligheten står fortsatt i en særstilling i Norge. Dette gjelder både med tanke på størrelse og stabilitet over tid. Men det er også i idretten man finner de største sosiale skillene. Idrettsorganisasjonene tiltrekker seg særlig flere yngre, flere menn og flere med barn som frivillige. Gjennom hele perioden (1998 til 2014) utfører rundt 40 prosent av de frivillige i Norge sitt arbeid innenfor en idrettsorganisasjon. Mellom 20 og 30 prosent gjør frivillig arbeid for en velforening, eller for en kultur-, eller fritidsorganisasjon.

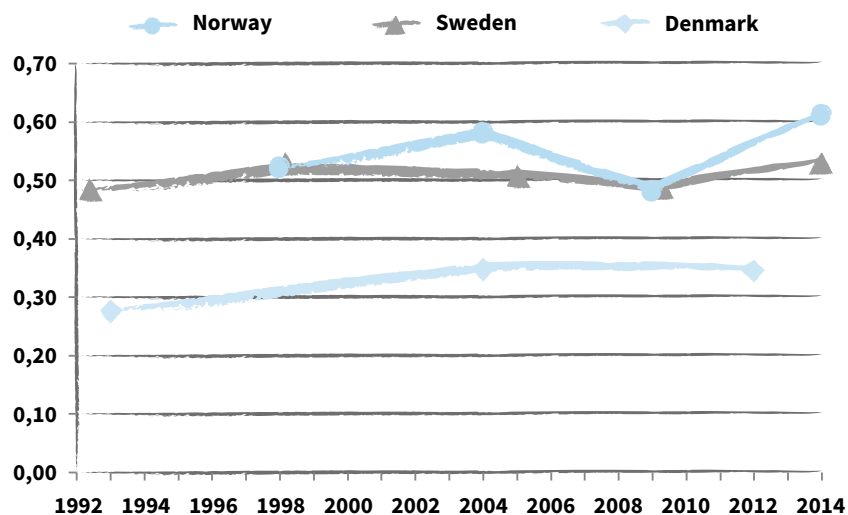
Omfanget av frivillig arbeid innenfor ulike organisasjonskategorier er samtidig betinget av hvordan organisasjoner blir klassifisert. For eksempel ville nivået av frivillig arbeid for de separate men lignende organisasjonskategoriene nærmiljøorganisasjoner og borettslag til sammen vært høyere enn for idretten.

Tabell 2. Frivillig arbeid fordelt etter organisasjonstyper, 1998–2014. Andel av frivillige. Prosent (flere svar mulig).

	1998	2004	2009	2014
Idrett og sport	38	40	41	41
Velforeninger, grendelag og nærmiljø	9	30	26	29
Hobby, fritid, utendørsaktivitet og sosiale foreninger	21	34	26	27
Kunst og kultur, korps og kor	17	18	23	21
Borettslag og boligbyggerlag	-	13	15	18
Utdanning, opplæring og forskning	4	8	10	14
Religion og livssyn, inkludert Den norske kirke	14	11	9	14
Helse, pleie og redningsarbeid	6	12	9	11
Sosiale tjenester og rusmiddelomsorg	12	7	9	10
Internasjonal utveksling, nødhjelp, bistand og menneskerettighetsarbeid	6	5	6	10
Yrkes-, bransje- og fagforeninger	17	7	10	10
Natur-, miljø- og dyrevern	2	5	5	7
Politiske partier	7	5	5	6
Andre områder	6	7	4	5
Rettighets-, støtte- og avholdsarbeid	6	2	2	3
N=	876	734	750	1172

Kilde: Frivillig innsats 1998–2014. Prosenttallene er vektet.

Figur 1. Nivå av frivillig innsats i Skandinavia fordelt på land over tid. Prosentandeler.

Kilde: Qvist, Folkestad, Friberg og Lundåsen i Henriksen, Strømsnes, Sverdrberg (kommende)

Data

En sentral datakilde har vært spørreundersøkelsene «Frivillig innsats» som har blitt gjennomført seks ganger mellom 1998 og 2014. Undersøkelsene gir en pekepinn på frivillighetens status i den norske befolkning. I tillegg, og kanskje enda viktigere, er den store fordelene med undersøkelsene at en ved å gjenta spørreundersøkelsene over tid, har et langt bedre grunnlag for å kunne si noe om hva slags trender som rører seg i befolkningen når det gjelder frivilligheten. For en utfyllende dokumentasjon om disse undersøkelsene, se dokumentasjonsrapporten *Undersøkelsene om frivillig innsats – Dokumentasjonsrapport* (Arnesen, 2015), som sammenfatter opplysninger om utvalg, datainnsamling, skjvhet og frafall, og tema og spørsmål i hver undersøkelse.

I sammenlignende analyser av Norge, Sverige og Danmark, har de norske undersøkelsene blitt koblet sammen med tilsvarende undersøkelser fra disse landene. Sverige har gjennomført fem undersøkelser siden 1992, mens Danmark har gjennomført tre undersøkelser siden 1993.

Foto: Karl Dahl

Medlemskap og organisasjonstilknytning
Selv om rapporten viser tegn til stabilitet i omfang og nivå av frivillig arbeid, finner man også tegn til endringer. Stadig færre er medlem av den organisasjonen som de gjør frivillig arbeid for – fra 88 prosent i 1998 til 76 prosent i 2014. Samtidig er det flere som fordeler sitt frivillige arbeid på flere organisasjoner enn tidligere. I 2014 sa 21 prosent at de gjorde frivillig arbeid for tre eller flere organisasjoner – mot 8 prosent som sa det samme i 1998.

Norsk frivillighet sammenlignet med Sverige og Danmark

I den kommende rapporten Frivillig innsats i Skandinavia (2017) sammenlignes nivået av frivillig innsats i Norge, Sverige og Danmark. Analysene viser at over tid er andelen som deltar i frivillig arbeid klart høyere i Norge og Sverige enn i Danmark (se figur 1).

Samtidig ser vi noen ulike utviklingstrekk i de tre landene. Som i Norge har det i Danmark vært en nedgang i andelen frivillige som er medlemmer av organisasjonene de jobber for. Dette ser vi ikke i Sverige. Videre har det i de tre landene vært ulike utviklingstrekk på organisasjonsnivå. Mens Danmark og Sverige har hatt en tydelig vekst av frivillig arbeid innenfor velferdsfeltet, er det i stor grad stabilitet på dette feltet i Norge. Snarere ser vi at det i Norge har vært vekst først og fremst i frivillighet knyttet til hobby, fritid og idrett og bolig økonomi. Disse utviklingstrekkene kan ses i sammenheng med at Sverige har vært gjennom en omfattende liberalisering av velferdsfeltet, der en stor andel av skole- og omsorgstjenestene har blitt overtatt av private. Danmark på sin side har historisk hatt et mye større innslag av ideelle organisasjoner i landets velferdsproduksjon.

Betingelser for frivillig innsats

Foto: Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Bakgrunn

Hva som får folk til å delta i frivillig arbeid, er et sentralt spørsmål innenfor forskningslitteraturen. Både individuelle utgangsbetingelser, slik som sosioøkonomiske ressurser, nettverk og livsfase; subjektive disposisjoner, slik som motivasjon og holdninger til frivillig arbeid; og kontekst, slik som trekk ved organisasjonen eller lokalsamfunnet man tilhører, antas å virke inn på hvorvidt og hvorfor man yter frivillig innsats.

Senteret har i denne perioden satt søkelys på hvilke motivasjoner, holdninger og barrierer folk har for å gjøre frivillig arbeid. Vi har også sett nærmere på de som ikke deltar, og vurdert hvilket potensial som finnes for økt frivillig deltakelse i den norske befolkningen. Senteret har også utforsket hvilken betydning bostedskommune har for aktivt organisasjonsmedlemskap.

Resultatene er å finne i publikasjonene:

- *Betingelser for frivillig innsats: Motivasjon og kontekst* (Wollebæk, Sætrang & Fladmoe, 2015)
- *Varyerer aktivt organisasjonsmedlemskap etter kommunale kjennetegn?* (Folkestad & Mjelde, 2016)
- *Potensialet for økt frivillig deltakelse i Norge* (Folkestad & Mjelde, 2016)

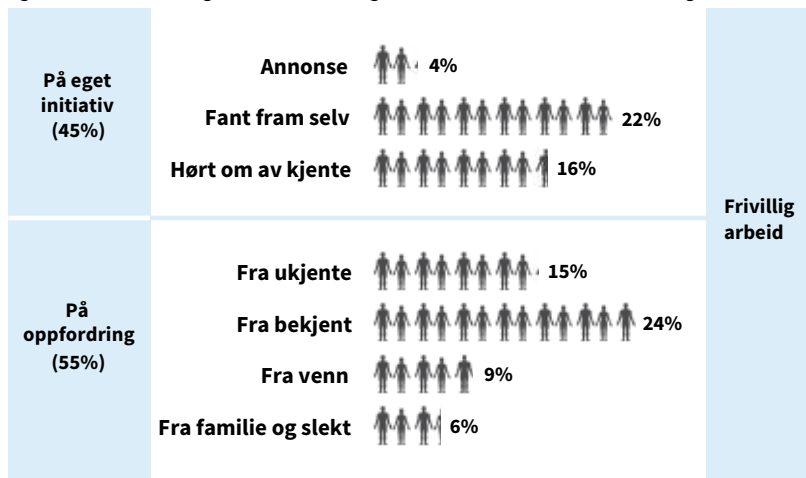
Rekruttering

Når det gjelder inntreden i frivillig arbeid, viser funnene for det første at sosiale nettverk er særlig viktige i rekrutteringsfasen til frivillig arbeid. Et flertall begynner med frivillig arbeid fordi noen spør dem, eller fordi de får høre om muligheter til å gjøre en frivillig innsats gjennom noen de kjenner. Den vanligste rekrutteringsveien til frivillig arbeid går gjennom såkalte svake bånd og bekjentskaper, og ikke gjennom nære familie- og vennskapsbånd. Her viser det seg også at menn oftere får forespørsler om å delta enn kvinner, og at høyere utdannede oftere får forespørsler enn lavt utdannede.

Barrierer

De vanligste grunnene til at folk ikke gjør frivillig arbeid, er mangel på tid og interesse, eller at man har svake nettverk og ikke blir spurt om å delta. Ulike barrierer har også varierende betydning i forskjellige livsfaser. Yngre rapporterer i større grad at de er opptatt med andre aktiviteter, at de ikke har blitt spurt eller at de ikke vet hvor de skal starte. Middelaldrende vektlegger i større grad tidsbegrunnelser, som en krevende arbeidssituasjon eller at de er opptatt med andre aktiviteter, mens eldre oftere oppgir helsebegrunnelser.

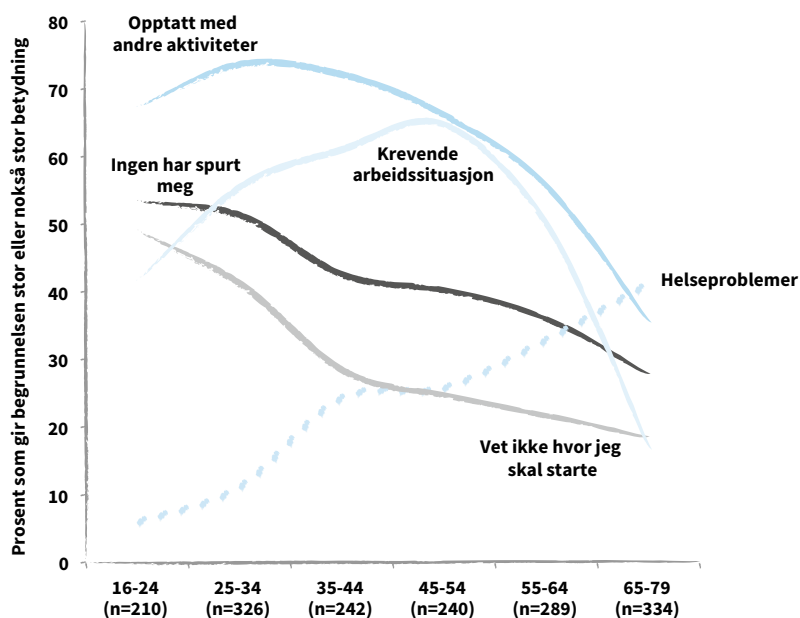
Figur 1. Rekrutteringsveier til frivillig arbeid. Prosent av alle frivillige innsatser.

Kilde: Frivillig innsats-undersøkelsen, 2014.

NOTE: Hver frivillige arbeidsinnsats teller en gang i figuren: hvis en person er aktiv i flere organisasjoner telles det flere ganger. Spørsmålsformulering: «Hvordan hadde det seg at du begynte å arbeide frivillig innenfor [navn på område]?» Tallene er vektet etter utdanning og alder. Uvektet antall frivillige innsatser (n) er 3761

Figur 2. Barrierer for engasjement i frivillige organisasjoner, etter alder. Prosent.

Kilde: Frivillig innsats-undersøkelsen, 2014

Motivasjon

Når det gjelder motivasjon for frivillig innsats, viser analyser at scoren på nesten alle motivasjonsmålene som har vært brukt i undersøkelsene øker over tid fra 1998 til 2014. Frivillige blir i særlig grad motivert til frivillig innsats av å kunne lære noe, samt av å kunne handle i tråd med sine verdier. Samtidig synes folk at det er mindre viktig hvilken organisasjon de gjør frivillig arbeid for, og færre er medlemmer av organisasjonene de gjør frivillig innsats for. I sum kan disse utviklingstrekkene tolkes som en *individualisering* av frivilligheten, der individuell motivasjon og selvrealisering blir viktigere enn tilhørighet til et organisert kollektiv.

Motivasjon for frivillig innsats varierer med alder, der yngre i større grad oppgir lærings- og arbeidsmarkedsbegrunnelser, mens eldre i større grad oppgir selvaktelses-, verdi-, og sosiale begrunnelser. Motivasjon varierer også mellom ulike former for frivillighet, der sosiale begrunnelser er viktigere innen kultur, fritid og idrett, mens verdibegrunnelser er viktigere innen helse- og sosialfeltet, religiøse og internasjonalt orienterte organisasjoner. Resultatene viser også at frivillige som blir ledet av betalt ansatte scorer høyere på alle

motivasjonsskalaene, mens foreldre-frivillige oppgir generelt lavere individuell motivasjon enn andre frivillige.

Frafall

Analysene viser at sannsynligheten for å slutte med frivillig arbeid er størst det første året. De vanligste årsakene til at folk slutter er knyttet til livssituasjon, som tidsmangel, flytting, helse, og barn som slutter med aktiviteter. Frivilliges tilfredshet med organisering av og type arbeidsoppgaver er tett knyttet til opplevd organisasjonstilhørighet og intensjon om å fortsette med frivillig arbeid. Årsaker til å slutte med frivillig arbeid varierer med alder: Unge nevner gjerne nevner tidsmangel og flytting som årsak, middelaldrende viser ofte til at barna har sluttet med aktiviteter, og eldre nevner ofte helseproblemer og alder som årsaker. Blant de som vurderer å slutte, er endret lyst og motivasjon og forhold knyttet til organisasjonen eller det frivillige arbeidet, samlet sett viktigere enn livssituasjon.

Betydningen av kommunekontekst

I rapporten *Variierer aktivt organisasjonsmedlemskap etter kommunale kjennetegn?* (2016), ser forskerne nærmere på hvilken betydning kjennetegn ved bostedskommune har for aktivt

Tabell 1. Begrunnelser for frivillig innsats.

Selvaktelsesbegrunnelser

- Jeg føler meg betydningsfull når jeg arbeider frivillig
- Som frivillig blir jeg mer fornøyd med meg selv

Arbeidsmarkedsbegrunnelser

- Det er bra å ha en attest på at man har jobbet som frivillig
- Jeg kan få kontakter som kan hjelpe meg i arbeidslivet

Sosiale begrunnelser

- Folk som står meg nær har oppfordret meg til å arbeide frivillig
- Jeg har venner som arbeider som frivillige
- Føler sterke forventninger fra folk rundt meg om å bidra
- Jeg føler et sosialt press for å delta

Læringsbegrunnelser

- Jeg kan lære mer om det jeg arbeider for
- Som frivillig lærer jeg noe gjennom praktisk erfaring

Verdibegrunnelser

- Jeg kan gjøre noe konkret for saker som opptar meg
- Som frivillig viser jeg medfølelse med dem som har det verre enn meg

Kilde: Frivillig innsats-undersøkelsen, 1998, 2009 og 2014

organisasjonsmedlemskap. Her undersøkes følgende kjennetegn: kommune-størrelse, kommuners frie inntekter, antall pendlere og arbeidsledige i kommunen, utdanningsnivå og antall organisasjoner i kommunen.

Rapporten viser at det er flest aktive organisasjonsmedlemmer i kommuner med få innbyggere, med mange frie inntekter, med lavt utdanningsnivå i befolkningen og mange organisasjoner. Betydningen av personlige kjennetegn er imidlertid langt viktigere enn kommune-kjennetegn når det gjelder aktivt organisasjonsmedlemskap. Hvem du er har større betydning enn hvor du bor når det gjelder organisasjonsdeltakelse.

Kommunekjennetegn har likevel noe å si for enkelte organisasjonstyper. Velforeninger ser ut til å ha flere aktive medlemmer i kommuner med mange pendlere og med et høyt utdanningsnivå. Politiske partier og Den norske kirke ser ut til å ha mange aktive medlemmer i små og rike kommuner. Den norske kirke har også mange aktive organisasjonsmedlemmer i kommuner med lav arbeidsledighet, lavt utdanningsnivå og få organisasjoner.

Potensial for økt frivillig deltagelse

I notatet *Potensialet for økt frivillig deltagelse i Norge* (2016) benyttes data fra Norsk medborgerpanel for å undersøke hvilket potensial som finnes for mer frivillig arbeid i Norge. Selv om nivået på nordmenns frivillige deltagelse er relativt høyt, er det en betydelig andel av den ikke-deltakende befolkningen – 74 prosent – som uttrykker et ønske om delta. Samtidig sier 61 prosent av de som har utført frivillig arbeid at de kunne tenkte seg å gjøre mer frivillig arbeid.

De som ikke deltar er typisk eldre (over 60 år), kvinner, lavt utdannede, personer uten barn i husholdningen, ugifte og personer med lav husholdningsinntekt. Blant de eldre finnes det tegn på at svake nettverk, skrantende helse og oppfatthet med andre aktiviteter er mulige forklaringer på de eldres lavere nivå av deltagelse.

Notatet oppsummerer til slutt de mest sentrale barrierene mot deltagelse i befolkningen, og foreslår løsninger på disse utfordringene. Disse oppsummeres i tabell 2.

Data

Undersøkelsene av betingelsene for frivillig innsats baserer seg også på «Frivillig innsatsundersøkelsene» (se side 14 for mer informasjon). En annen viktig datakilde har vært Norsk medborgerpanel, som gjennomføres i regi av Universitetet i Bergen og Uni Research Rokkansenteret, der sivilsamfunnscenteret har en egen modul hvor vi to ganger i året har stilt spørsmål om ulike sider ved frivillig engasjement siden 2014. En tredje datakilde har vært Innbyggerundersøkelsen til Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) fra 2010, 2013 og 2015, som ble benyttet for å undersøke kommunetilhørighetens betydning for organisasjonsdeltakelse.

Tabell 2. Barrierer mot deltagelse og mulige måter å få folk til å delta

Barriere	Mulig løsning
Mangel på tid/ endret livssituasjon	<ul style="list-style-type: none"> • Synliggjøre mindre tidkrevende aktiviteter • Sørge for arbeidsoppgaver som oppleves nyttige og ikke overbelaster • Sørge for at de frivillige føler seg verdsatt
Manglende interesse	<ul style="list-style-type: none"> • Fremheve de individuelle godene/egennyttene ved deltagelse • Fremheve samfunnsnyttene ved frivillighet
Svake sosiale nettverk	<ul style="list-style-type: none"> • Henvende seg til de som vanligvis ikke deltar: yngre, eldre og lavstatusgrupper
Dårlig helse	<ul style="list-style-type: none"> • Understreke trivselsgevinster ved deltagelse • Mulig tilrettelegging gjennom infrastruktur

Kilde: *Potensialet for økt frivillig deltagelse i Norge* (2016)

Ungdommens politiske og sosiale deltakelse

Foto: Changemaker

Bakgrunn

Å studere ungdoms politiske og sivile deltagelsesmønster er vesentlig for å forstå utviklingen av både samtidens og framtidens demokrati. Bak ligger en idé om at det finnes generasjonsspesifikke verdi- og adferdsmønstre, der unge som vokser opp i en viss tidsperiode deler et sett av delte og formative erfaringer som utvikles til et felles mønster av adferd, følelser og tanker. Handlings- og holdningsmønstre som dannes i de formative ungdomsårene har en tendens til å bli med individet videre i livsløpet. Slik sett har studier av ungdom potensial i seg til å fortelle noe om hvilke samfunnsmessige endringer vi kan vente oss i framtiden.

På senteret har tre forskningsrapporter rettet fokus mot ungdoms politiske engasjement og sivilsamfunnsdeltakelse:

- *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo* (Ødegård & Fladmoe, 2017)
- *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo* (Ødegård, Bakken & Strandbu, 2016)
- *Levende drabantbyer. Ungdoms deltagelse i fritidsaktiviteter i flerkulturelle oppvekstmiljø* (Eriksen & Frøyland, 2017)

I tillegg er kortrapporten *Kunnskapsoversikt: Ungdoms deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter – Omfang og betingelser* blitt produsert. Denne presenterer hovedfunn og geografisk variasjon i unges frivillige organisasjonsdeltakelse.

En viktig målsetting med forskningsbidragene har vært å komme på sporet av mulige skjevheter i rekruttering til organisert fritid og politisk deltagelse. Studier av voksenbefolkningen viser at personer med lav sosioøkonomisk status og/eller innvandrerbakgrunn er underrepresenterte innen slike aktiviteter. Det har derfor vært rettet et særlig fokus på forskjeller blant unge med ulik sosioøkonomisk bakgrunn og unge med og uten innvandrerbakgrunn. Gjenfinnes et tilsvarende mønster hos unge som hos de voksne?

Funn

En mer samfunnsengasjert ungdomsgenerasjon?

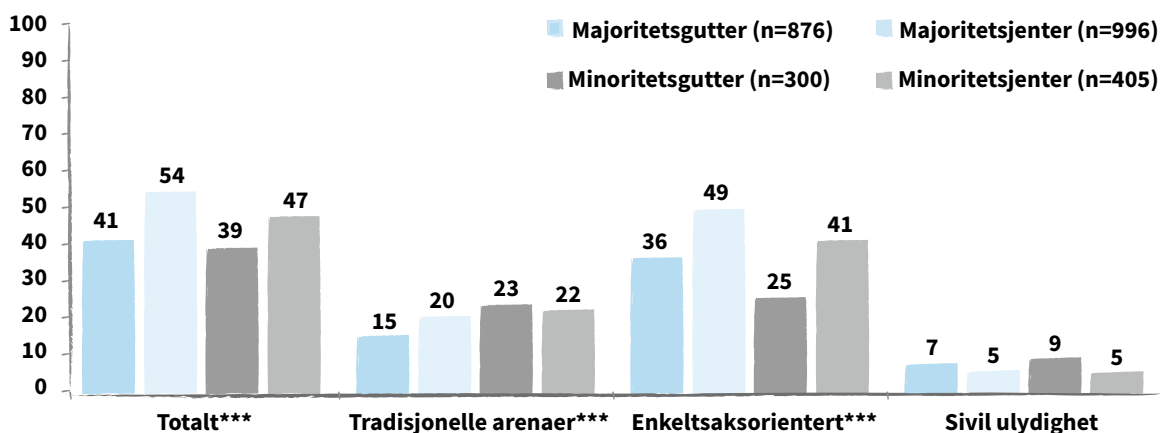
Det overordnede bildet er at dagens unge framstår som like aktive – om ikke mer aktive – enn ungdomsgenerasjoner for 10–20 år tilbake. Valgdeltakelsen blant førstegangselgere har økt markant ved de siste valgene, og deltagelse i frivillige organisasjoner synes å ha holdt seg på et stabilt, høyt nivå det siste

tiåret. Flere studier viser at interessen for politikk og samfunns spørsmål har økt blant unge. Samfunnsengasjementet synes å ha økt mest hos jenter, og kjønnsforskjellene har økt både i valgdeltakelse og frivillig organisasjonsdeltakelse gjennom de siste tiårene.

Innvandrerbakgrunn – liten betydning for politisk deltagelse

Hvilken betydning har innvandrerbakgrunn for unges politisk engasjement? Blant ungdom i Oslo synes ikke innvandrerbakgrunn å ha særlig betydning. Unge med to foreldre født utenfor Norge (minoritetsungdom) deltar i like stor grad i politiske aktiviteter som unge hvor begge foreldrene er født i Norge (majoritetsungdom). I Oslo-studien om politisk engasjement blant unge, skilles det mellom tre typer aktiviteter: tradisjonelle aktiviteter, enkeltsaksorienterte aktiviteter og sivil ulydighet. Figur 1 viser at majoritetsgutter deltar mindre enn andre grupper både i politiske organisasjoner (tradisjonelle aktiviteter) og i aksjoner/demonstrasjoner (enkeltsaksorienterte aktiviteter), mens minoritetsgutter deltar i mindre grad i enkeltsaksorienterte aktiviteter – men mer enn majoritetsgutter i tradisjonelle aktiviteter. Sivil ulydighet er det flest gutter som deltar i. For majoritets- og minoritetsjenter er det ingen forskjeller i

Figur 1. Andelen 16–19-åringe som er politisk aktive etter aktivitetskategori, kjønn og foreldrenes innvandringsbakgrunn. Prosent.

Kilde: Ung i Oslo, 2015. Sig. ***= $p \leq 0.001$, **= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$.
NOTE: Vektet etter klassetrinn. N=2577.

deltakelse i politiske aktiviteter generelt. Det er små forskjeller i politisk deltakelse mellom ungdom fra familier med høye og lave sosioøkonomiske ressurser. Skjevheter i politisk deltakelse er først og fremst knyttet til en samfunnsretta familiekultur der unge vokser opp med foreldre som er aktive i frivillige organisasjoner og som diskuterer politikk og samfunnsspørsmål med dem.

Innvandrerbakgrunn og sosioøkonomiske ressurser – stor betydning for idrettsdeltakelse

Oslo-studien ser også på unges deltakelse i frivillige organisasjoner. Et viktig resultat fra forskningen er at blant 13–19-åringe i Oslo, er det idretten som tydeligst skiller seg ut med store forskjeller i hvem som er med og hvem som står utenfor. Minoritetsjenter og ungdom med svake sosioøkonomiske ressurser deltar i langt mindre grad enn majoritetsungdom og ungdom som kommer fra ressurssterke hjem.

Vi finner ikke samme skjevfordelte rekrutteringsmønster blant minoritets- og majoritetsungdom i andre organisasjonstyper. I *samfunnsretta organisasjoner* (politiske-, humanitære- og miljøorganisasjoner) ser vi tendenser til at det er unge fra sosioøkonomisk ressurssterke familier og med en samfunnsretta familiekultur som i størst grad deltar, men det er små forskjeller knyttet til innvanderbakgrunn. Med unntak av idretten og

samfunnsretta organisasjoner ser vi altså at sosioøkonomiske ressurser i familien har begrenset betydning for unges organisasjonsdeltakelse.

I hovedstaden står idretten sterkest i bydelene som scorer høyt på levekårsindikatorer (som Nordstrand, Ullern, Nordre Aker og Vestre Aker). Slike bydelsforskjeller er mindre for deltakelse i andre frivillige organisasjoner og i politiske aktiviteter. Tradisjonelle politiske aktiviteter (som partimedlemskap) er vanligst blant unge bosatt i indre østlige bydelene, etterfulgt av unge bosatt i Groruddalen.

Idrettens sterke posisjon og skjeve rekruttering

Det er noen flere ungdommer i Oslo som deltar i organisert idrett i dag enn for 20 år tilbake. Idretten har med andre ord opprettholdt sin sterke posisjon i ungdomsmiljøene over tid. Gapet i idrettsdeltakelse mellom ungdom med og uten minoritetsbakgrunn har imidlertid økt fra 1996 til 2015. Idrettens posisjon er ikke styrket blant unge med minoritetsbakgrunn, og det er færre minoritetsgutter som i dag driver med idrett enn før. For minoritetsjentene har andelen vært like lav hele tiden. Dette er den gruppen som i minst grad driver med idrett, og mye mindre enn majoritetsjenter. Også minoritetsguttene deltar sjeldnere i organisert idrett enn det majoritetsguttene gjør.

Foto: Bergen Offentlige Bibliotek

Denne forskjellen er imidlertid ikke spesielt stor.

Et positivt utviklingstrekk er at flere unge i dag enn for 20 år siden svarer at de har vært innom idretten en eller annen gang i oppveksten. Dette skyldes først og fremst at barneidretten har styrket sin posisjon, og den har styrket seg i alle grupper. Men til tross for at flere minoritetsjenter i dag har vært med i barneidretten enn tidligere, har ikke dette ført til at flere er med i ungdomsidretten. Frafallet er med andre ord omfattende gjennom barndommen.

Studien *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo* forsøker å besvare hva som er *driverne* bak skjevheten i idrettsdeltakelse. Rapporten konkluderer med at *famileressurser* er den viktigste faktoren for å forstå hvorfor minoritetsungdommer har lavere deltakelse i idrett enn andre.

Famileressurser handler om hvor lang utdanning foreldre har, hvor god familieøkonomien er og hvilken oppmerksomhet familien har på fysisk aktivitet og foreldreinvolvering i barnas idrettsaktivitet. Minoritetsjenter deltar likevel mindre i idrett enn andre, selv når vi tar hensyn til at de har mindre tilgang til denne typen famileressurser.

Studien peker da på andre mulige forklaringer, som at minoritetsjenter legger mer vekt på skolearbeid og at de er generelt noe mindre opptatt av trening. Men funnene tyder også på at det er noe ved idrettslagene som treningsarena som ikke synes å tiltrekke minoritetsjenter i like stor grad som andre ungdommer.

Alternative møteplasser og rekrutteringsstrategier i flerkulturelle lokalsamfunn
Hvilke andre arenaer enn idretten er det som tiltrekker seg minoritetsjenter og andre ungdomsgrupper? Senteret har

rettet et mer kvalitativt fokus på denne problemstillingen i rapporten *Levende drabantbyer. Ungdoms deltakelse i fritidsaktiviteter i flerkulturelle oppvekstmiljø*.

Denne studien ser på unges arenaer for organisert fritid i de tre drabantbyene Veitvet i Oslo, Fjell i Drammen og Saupstad i Trondheim. Disse lokalmiljøene har alle vært gjenstand for casestudier tilbake til 2009 ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, og studien har slik sett preg av følgeforskning. Samtlige lokalsamfunn har igangsatt tiltak for å tilrettelegge for aktiv fritid for grupper som normalt viser seg å falle utenfor organiserte aktiviteter gjennom statlig finansierte «områdeløft». Veitvet har nylig avsluttet en slik satsing, mens de to andre er i startfasen.

Alle de tre drabantbyene er preget av lav sosioøkonomisk status blant beboerne, en høy andel med innvandrerbakgrunn og

tradisjonelt relativt lav deltagelse i fritidsaktiviteter. Studien, som bygger både på Ungdataundersøkelser og casestudier, viser at organisasjonsdeltagelsen blant unge i disse lokalsamfunnene ligger noe lavere enn landsgjennomsnittet. Særlig gjelder dette minoritetsungdom generelt, og minoritetsjenter spesielt. Det er idretten som dominerer som organisert fritidsaktivitet i alle tre lokalsamfunn, men også her er ser vi de samme skjevhetene i deltagelse som i studien av idrettsdeltakelse blant Oslo-ungdom. Studien viser imidlertid at fritidsklubbene er mer populære i de tre lokalsamfunnene enn de er i de respektive byene de befinner seg. Dette harmonerer med funn fra studien om samfunnsengasjerte unge i Oslo, som blant annet viser at særlig minoritetsgutter er overrepresenterte som brukere av kommunale fritidsklubbtilbud. Trossamfunn framstår også som viktige fritidstilbydere for barn og unge, med en rekke kulturelle og sosiale tilbud utover det religiøse. I de tre lokalsamfunnene har også bibliotekene en viktig rolle som møtested for unge med sine tilrettelagte sosiale aktiviteter. Dette er et genuint lavterskeltilbud som framstår som «trygt» for innvandrere/foreldre å sende sine barn.

I disse lokalsamfunnene er det fra lokale myndigheters side en sterk bevissthet rundt betydningen av rekruttering av unge til fritidsaktiviteter på tvers av sosiale, økonomiske, kulturelle og religiøse skillelinjer. Både etablerte frivillige organisasjoners og lokale myndigheters rekrutteringsstrategier er rettet inn mot å redusere deltakelsesbarrierer, både på individuelt nivå (gratis eller billige aktiviteter, informasjon på flere språk etc.) og på organisasjonsnivå (koble ulike nettverk, foreninger og lokalsamfunnsaktører sammen).

Rekrutteringsstrategiene som benyttes i de tre lokalsamfunnene er mangfoldige, og dreier seg blant annet om å motivere ungdom til deltagelse gjennom å skape fristende, nyttige og trygge tilbud. Ifølge informantene handler det også om å opparbeide gode relasjoner med ungdommene, og å la de få mulighet til å medvirke i å forme sin fritid. Det er også en målrettet innsats mot minoritetsforeldre, med spesielt fokus på å skape tillit. Organisasjonene og lokale

myndigheter sitter på mye kompetanse om integrasjonsarbeid og hvordan det er klokt å gå fram for å rekruttere ungdommenes foreldre, og framhever viktigheten av relasjonsbygging. Studien viser at uformell relasjonsbygging er viktig, samtidig som manglende formalisering av samarbeidsrelasjoner framstår som en potensiell snubletråd ved at foreninger og organisasjoner blir sårbare om mye avhenger av få nøkkelpersoner.

Veitvet er det lokalsamfunnet som lengst har hatt statlig finansierte områdeløft, og har funnet en bærekraftig driftsform hvor nye organisasjoner, aktiviteter og initiativer er forankret hos lokale aktører. De to andre lokalsamfunnene, Saupstad og Fjell, har nettopp påbegynt sine områdeløft. Studien viser at det i disse to lokalsamfunnene er stort behov for at lokale myndigheter er sterkt inne for å koordinere og tilrettelegge for samarbeid mellom organisasjoner, og spesielt på tvers av tradisjonelle foreninger og innvandrerorganisasjoner. Samtidig er betydningen av lokal kjennskap, personlige erfaringer og nettverk som strekker seg tilbake i tid, nødvendig også i et myndighetsdrevet samarbeid.

Sammenheng mellom organisasjonsdeltakelse og politisk aktivitet – særlig for minoritetsunge

Avslutningsvis i rapporten *Samfunnsengasjert ungdom* stilles spørsmålet om det er en sammenheng mellom unges organisasjonsdeltakelse og politiske deltakelse. Med andre ord om deltakelse på én arena øker sannsynligheten for deltakelse på en annen. En tolkning av en slik mulig sammenheng er at organisasjonsdeltakelse fungerer som «skoler i demokrati», der samfunnsengasjement forsterkes av deltakelse.

Analysene tyder på at en slik sammenheng er til stede for noen frivillige organisasjonstyper. Særlig ungdom som er engasjert i samfunnsretta organisasjoner har større sannsynlighet for også å delta i politiske aktiviteter. Tallene indikerer at sammenhengen mellom deltagelse i mer «upolitiske» organisasjoner (som idrett, hobby og fritidsorganisasjoner) og politiske aktiviteter i flere tilfeller er sterkere for minoritets- enn for majoritetsungdom.

Data

Samtlige rapporter bygger på ungdataundersøkelsen Ung i Oslo 2015. 24 000 skolelever ved omtrent alle ungdomsskolene og de videregående skolene i Oslo deltok i undersøkelsen gjennom å besvare et omfattende spørreskjema om ulike sider av deres liv, deriblant idrettsdeltakelse, treningsvaner, frivillig organisasjonsdeltakelse og deltagelse i politiske aktiviteter. Studien er en oppfølgingsundersøkelse fra tilsvarende Ung i Oslo-undersøkelser gjennomført i 1996 og 2006. Dataene gir dermed mulighet til å analysere endringer de siste 20 årene. Dette gjøres i idrettsrapporten. I rapporten om samfunnsengasjement benyttes Ung i Oslo 1996, 2012 og 2015.

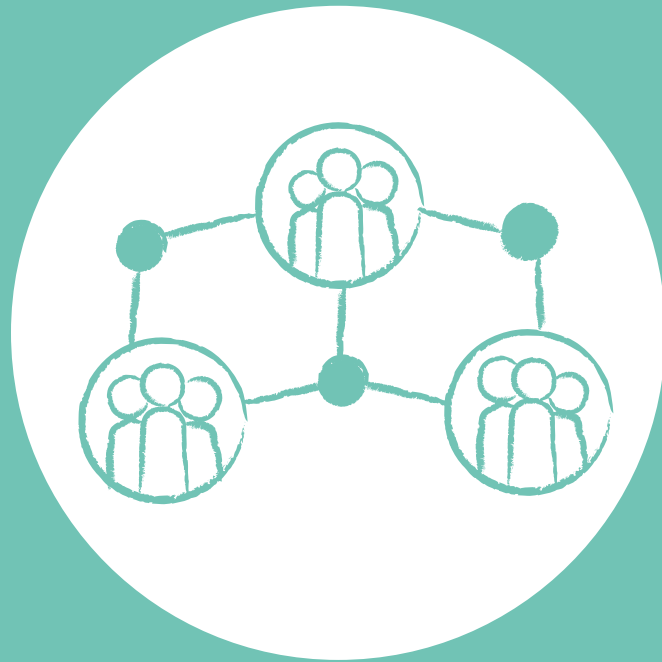
Levende drabantbyer-rapporten bygger på casestudier av tre lokalsamfunn. Casestudiene baserer seg på stort sett individuelle intervjuer med ulike aktører av fritidstilbud i lokalsamfunnene (som ansatte på kulturhus, sportsklubber, fritidsklubber, trossamfunn). Målet på ungdommenes deltagelse i frivillige organisasjoner/organiserte aktiviteter i de tre lokalsamfunnene, baserer seg på data fra Ungdata-undersøkelsen i henholdsvis Trondheim 2013, Oslo 2015 og Drammen 2016, med delstudier på bydelsnivå for lokalsamfunnene Veitvet, Fjell og Saupstad. Som sammenligningsgrunnlag er nasjonale tall fra Ungdata for perioden 2014–2016 benyttet.

Foto: Amanda Iversen Orlich

Det norske organisasjons- landskapet

Det frivillige organisasjonslandskapet

Norsk frivillig sektor har endret karakter de siste 30 årene. De tradisjonelle folkebevegelsene har mistet mye av sin betydning, og nye og mer desentraliserte former for frivillig organisering har vokst frem. Båndene mellom de frivillige og organisasjonene har også endret seg, ved at livsvarige medlemskap til en viss grad har blitt erstattet av mer tidsbegrenset frivillig innsats. Ved senteret har vi i denne perioden dokumentert og analysert disse endringene, blant annet ved å kartlegge utviklingen i antall lag og organisasjoner, koblingene mellom lokalt og nasjonalt nivå, frivillig arbeid og betalt sysselsetting, medlemskap og offentlig myndighetskontakt.

Senteret har også forsket på organisasjonenes finansieringsgrunnlag og rammevilkår, og på hvilke konsekvenser endringer i inntektsgrunnlag, driftskostnader og offentlig politikk har for organisasjoner, lag og foreninger av ulike typer og størrelser.

Ved senteret er vi også opptatt av å studere nye samarbeidsplattformer og samspillsformer mellom frivillig, offentlig og privat sektor. I løpet av denne perioden

har senteret blant annet sett på utbredelsen av og kjennetegn ved sosialt entreprenørskap i Norge, og på nettverk mellom sosiale entreprenører og andre aktører.

De mest sentrale publikasjonene fra perioden er:

- *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet?* (Arnesen, Sivesind & Gulbrandsen, 2016)
- *Notat om foreløpige resultater om finansiering og rammevilkår* (Arnesen, 2016)
- *Finansiering og rammevilkår for frivillig sektor – Endringer, tilpasninger og konsekvenser* (Arnesen & Sivesind, 2017)
- *Rapport om paraplyorganisasjoner* (kommer i desember 2017)
- *Frivillighet og forretning* (Loga, 2016)
- *Utvikling av sosialt entreprenørskap i Norge* (ekstern rapport, Eimhjellen & Loga, 2016)

Bakgrunn

Organisasjonssamfunnet i Norge har endret grunnleggende karakter i løpet av de siste tiårene. De tradisjonelle folkebevegelsene med hierarkisk struktur, medlemsbaserte aktiviteter og brede samfunnspolitiske målsetninger er ikke lenger den sentrale referanserammen. I stedet preges organisasjonslandskapet av mer desentraliserte organisasjonsformer med spesialiserte formål, sterkere aktivitetsorientering og svak ideologisk basis. Dette innebærer et brudd med noen av de tradisjonelle kjennetegnene ved norsk sivilsamfunnsorganisering.

En måte disse endringene kommer til uttrykk på, er at medlemskapets rolle som bånd mellom organisasjon og individ svekkes til fordel for andre, løsere tilknytningsformer. Man ser også en dreining bort fra hierarkisk organisering og over til mer fleksible organisasjonsstrukturer. Begge deler bidrar til å sette organisasjonens rolle i demokrati- og meningsdanningsprosesser under press, og dermed også å svekke organisasjonssamfunnets betydning som en del av den demokratiske infrastrukturen.

Samtidig finner vi flere utviklingstrekk som peker i retning av at de frivillige organisasjonene har fått en styrket sivilsamfunnsrolle. Det har blitt betydelig enklere å organisere seg nasjonalt som følge av ny kommunikasjonsteknologi, og en rekke nye interesser har fått egne nasjonale organisasjoner. Mange av disse organisasjonene er orientert mot samfunnsendring og deltar i den offentlige politikktutforming

som representanter for ulike formål og grupper. På denne måten skaper de nye muligheter for utfoldelse i sivilsamfunnet, både politisk, kulturelt og sosialt.

Funn

Et organisasjonslandskap i endring

Det norske organisasjonssamfunnet er kjennetegnet ved høy organisasjonstetthet og en bredt sammensatt fauna av organisasjoner. Det finnes knapt noen interesse, enten den er av politisk, økonomisk, eller kulturell art, som ikke finner sin vei inn i det frivillige organisasjonslandskapet. Utviklingen de siste tretti årene viser også at organisasjonsmangfoldet har blitt stadig større, noe som har brakt med seg viktige endringer i omfang, sammensetning og orientering for den frivillige sektoren.

På lokalt nivå finner vi at lagtettheten synker på flere av de områdene hvor folkebevegelsene tradisjonelt har vært sterke, slik som f.eks. opplysning, helse, motkultur og religion. Det blir imidlertid også stiftet nye foreninger som driver med rettighets- og støttearbeid og internasjonalt arbeid, i tillegg til at det på tros- og livssynsfeltet kommer til lag tilknyttet frikirker og minoritetsreligioner. Samtidig ser vi betydelig vekst i nærmiljøorganisering i form av velforeninger og grendelag, som kan forstås som uttrykk for at foreningslivet i større grad orienterer seg mot lokalsamfunnet. Det er likevel kultur, idrett og fritid som i denne perioden utgjør tyngdepunktet

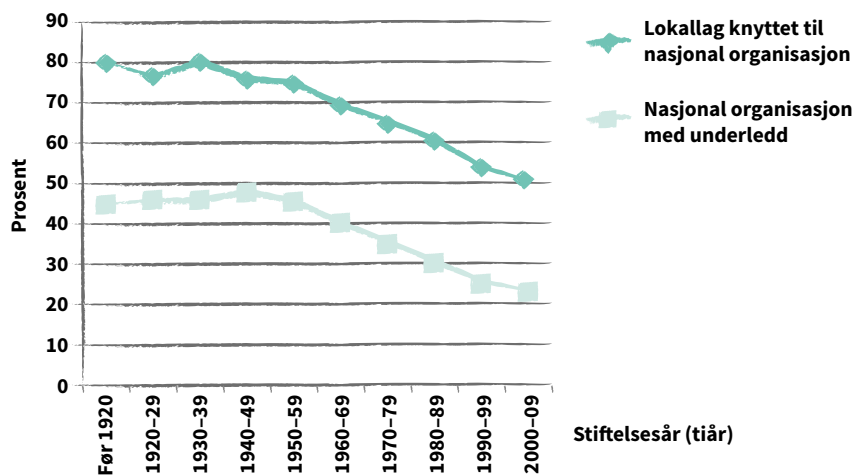
på lokallagsnivået, med nærmere halvparten av alle lag og foreninger.

Til forskjell fra lokallagsnivået preges det nasjonale nivået av en betydelig økning i organisasjonstettheten. Det har for det første sammenheng med at det blir etablert mange nye rettighets- og støtteorganisasjoner for syke og personer med nedsatt funksjonsevne, samt for mer utsatte og marginaliserte grupper som f.eks. fattige, bostedsløse, innsatte og flyktninger. I tillegg ser vi også en økning i tallet på internasjonale organisasjoner, hvor de større, etablerte organisasjonene får selskap av en lang rekke mindre organisasjoner. For det andre har det skjedd en kraftig tilvekst av organisasjoner for ulike hobby- og fritidsinteresser.

Fra hierarki til nettverk

Flertallet av de nye nasjonale organisasjonene er organisert som enkeltstående organisasjoner uten regionale eller lokale lag og avdelinger. En forklaring på dette kan være at de ikke ser det som nødvendig å ha underledd, men det kan også gjenspeile utfordringer med å etablere og opprettholde lokal aktivitet. Samtidig finner vi at stadig færre lokalforeninger har koblinger til regionale eller nasjonale organisasjoner, og særlig gjelder dette de som er aktivitetsbaserte og lokalsamfunnsorienterte. I mange av disse mer spesialiserte lokalforeningene opplever man det antakelig ikke som hensiktsmessig å være del av nasjonale organisasjonsnettverk, og velger derfor å stå utenfor disse.

Figur 1. Koblinger mellom lokale og nasjonale organisasjoner etter stiftelsesår

Kilde: Lokallagsundersøkelsen, 2009 og Undersøkelse blant nasjonale organisasjon, 2013

En annen forklaring på endringene kan være økt bruk av internett og sosiale medier. Nettsamfunn og blogg-tjenester har bidratt til å flytte deler av organisasjonsvirksomheten over i den virtuelle sfæren. Mange av de nasjonale organisasjonene bruker digitale verktøy for å spre informasjon og holde kontakt med sine medlemmer, og et økende antall lag og foreninger ser også nytten av dette i sitt arbeid. På denne måten fungerer disse nye mediene som et supplement eller til og med som substitutt for tradisjonelle organisasjonsstrukturer og deltakelsesformer.

Samtidig som de vertikale koblingene i organisasjonssamfunnet svekkes, ser det ut til at de horisontale koblingene blir viktigere. På en del områder har det blitt etablert nye nasjonale paraplyorganisasjoner og samarbeidsorganer som har til formål å koordinere aktiviteter og ressurser mellom sine medlemsorganisasjoner, og å mål-bære felles interesser overfor offentlige myndigheter. På lokalt nivå er også ulike typer samarbeidsorganer og nettverk mellom lag og foreninger blitt viktige. Nettverkene tar med andre ord plassen til hierarkiene.

Medlemskap, frivillig arbeid og betalt sysselsetting

Store deler av den norske befolkningen er medlem i én eller flere frivillige organisasjoner, og nivået har holdt seg forholdsvis stabilt de siste tyve årene.

Men dersom vi bryter ned tallene på ulike aldersgrupper, finner vi imidlertid en nedadgående trend blant unge, og spesielt de aller yngste mellom 16 og 24 år. Det er også en tendens til et mindre innslag av overlappende medlemskap, ved at én og samme person har medlemskap i flere ulike organisasjoner. Andelen som regner seg som *aktive* medlemmer har dessuten gått ned på tvers av alle aldersgrupper. Det gjenspeiler dels at folk har blitt mer opptatt av å delta i konkrete aktiviteter fremfor å bruke tiden sin på medlemsmøter og tillitsvern innenfor rammen av medlemskapet.

En form for engasjement som har blitt viktigere, er frivillig arbeid. Organisasjonene arbeider etter alt å dømme også mer aktivt enn før med å rekruttere frivillige til ulike aktiviteter og oppgaver. Mange engasjerer seg ved å gjøre frivillig arbeid også i organisasjoner de ikke har medlemskap i, og omfanget av innsatsen har også gått betydelig opp de siste årene. Det skyldes at stadig flere bidrar litt, samtidig som de som i utgangspunktet gjør mye arbeid bidrar enda mer. Mye av det frivillige arbeidet utføres på kultur- og fritidsfeltet, men frivillige mobiliseres i økende grad også på andre områder, blant annet helse, pleie og redningsarbeid, miljø- og dyrevern og internasjonalt arbeid.

Når færre ønsker å ta seg av driftsoppgaver og i stedet drive med aktivitet, betyr det at organisasjonene i større

Data

Analysene av endringene i det norske organisasjonslandskapet baserer seg på data både på organisasjonsnivå og individnivå, og fra flere ulike kilder. Organisasjonsnivået er dekket gjennom data fra undersøkelser blant nasjonale organisasjoner i 1983, 1992 og 2013 og lokallag i Hordaland fra 1980, 1999 og 2009, samt et landsdekkende og representativt utvalg av lokallag fra 2009. Ideelle velferdsleverandører inngår ikke i materialet. På individnivå er det tatt i bruk data om medlemstilknytning fra SSBs levekårsundersøkelse fra 1997, 2001, 2004, 2007, 2011 og 2014, og om frivillig ulønnet arbeid fra undersøkelsene om frivillig innsats fra 1998, 2004, 2009, og 2014.

grad må benytte seg av betalt arbeid. Den betalte sysselsettingene i organisasjonene har derfor også vokst en del de siste femten årene. Organisasjonene møter dessuten økte krav til faglig kompetanse fra deltagere og myndigheter som gjør at de i større grad må benytte seg av profesjonell, utdannet arbeidskraft. Ansatte har altså en viktig rolle både i daglig drift, i koordineringen av frivillige, og i kompetanseutveksling. Samtidig finner vi at det frivillige arbeidet er langt større i omfang enn det betalte, og desidert viktigst for de frivillige organisasjonene.

Fra korporatisme til lobbyisme

Det tradisjonelle korporative samvirket mellom organisasjonene og staten som var konsentrert rundt økonomiske og funksjonelle interesser har blitt svekket, og politiske prosesser er åpnet opp for nye typer organisasjoner. Et større mangfold av nasjonale organisasjoner

er derfor med på å påvirke og sette sitt preg på den offentlige politikken enn før. Selv om ikke alle nødvendigvis har en like regelmessig kontakt med offentlige myndigheter, engasjerer de seg i saker de er opptatt av og blir konsulert i saker de har ekspertise på. Der dette tidligere foregikk i råd, styre og utvalg skjer denne aktiviteten i dag oftere gjennom lobbyvirksomhet og uformelle kontakter.

De nasjonale organisasjonene bruker mange ulike kanaler for å påvirke politiske prosesser. Mange benytter seg av muligheten for å sende inn skriftlige uttalelser til statlige styresmakter i forbindelse med høringer, i tillegg til at en del også engasjerer seg ved å ta direkte kontakt med politikere og byråkrater. Denne lobbyvirksomheten suppleres ofte av mer indirekte påvirkningsformer, slik som å organisere offentlige møter om saker, ta kontakt med media og ved uformelt samarbeid med andre orga-

nisasjoner eller mer formelt i paraplyorganisasjoner. For mange organisasjoner er naturligvis også kontakten med ulike forvaltningsorganer viktig med hensyn til søking og tildeling av økonomisk støtte.

På lokalt nivå er det også mange lag og foreninger som har kontakt med offentlige myndigheter. For en stor del retter denne kontakten seg mot kommunale styresmakter, men på noen områder er i tillegg fylkeskommunen og staten viktige kontaktpunkter. At de lokale foreningene retter sin kontakt opp mot staten selv, fremfor å gå gjennom nasjonale nettverk, har ikke vært så vanlig tidligere, men nye medier gir mulighet for mer direkte kontakt også her. Samlet sett er det imidlertid langt færre endringer i karakteren til kontakten på lokalt nivå sammenlignet med det nasjonale nivået.

Finansiering og rammevilkår for frivillig sektor

Foto: Redningsselskapet

Bakgrunn

Det har de siste tiårene skjedd store endringer i finansieringsgrunnlaget og rammebetingelsene til frivillige organisasjoner i Norge. Mange organisasjoner har opplevd at tradisjonelt viktige inntektskilder, som eksempelvis medlemskontingenten, har blitt redusert som følge av synkende medlemstall. Nasjonale lotterier drevet av frivillige organisasjoner blir i økende grad utfordret av spillene til Norsk Tipping og andre utenlandske pengespillaktører, i tillegg til at forbudet mot spilleautomater har medført bortfall av viktige inntekter for en del organisasjoner.

Samtidig ser man at offentlige myndigheter inntar en mer aktiv rolle overfor frivillig sektor. Siden årtusenskiftet har det blitt etablert flere nye ordninger myntet på å bedre de økonomiske vilkårene for sektoren og legge til rette for frivillig aktivitet. Noen eksempler på dette er skattefradragssystemet for pengegaver, kompensasjonsordningen for utgifter til merverdiavgift og grasrotandelen til lokallag og foreninger. Det kommer også til uttrykk i en økning i omfanget av offentlige tilskudd og overføringer til organisasjonene.

Senteret har i denne perioden undersøkt nærmere hvilke endringer som har gjort seg gjeldende i finansieringen av frivillig sektor, og hvordan lag og organisasjoner påvirkes av disse endringene.

Forskningsprosjektet har resultert i følgende to publikasjoner:

- *Finansiering og rammevilkår: Delrapportering* (Arnesen, 2016)
- *Finansiering og rammevilkår for frivillig sektor – Endringer, tilpasninger og konsekvenser* (Arnesen & Sivesind, 2017)

Mer konkret har vi kartlagt endringer i sammensetningen og fordelingen av inntekter i frivillig sektor, og sett på hvordan små, mellomstore og store organisasjoner har blitt påvirket av og tilpasset seg disse endringene. Vi har også sett nærmere på hvilke konsekvenser slike endringer har for frivillige organisasjoners autonomi, handlingsrom og samfunnsrolle.

Funn

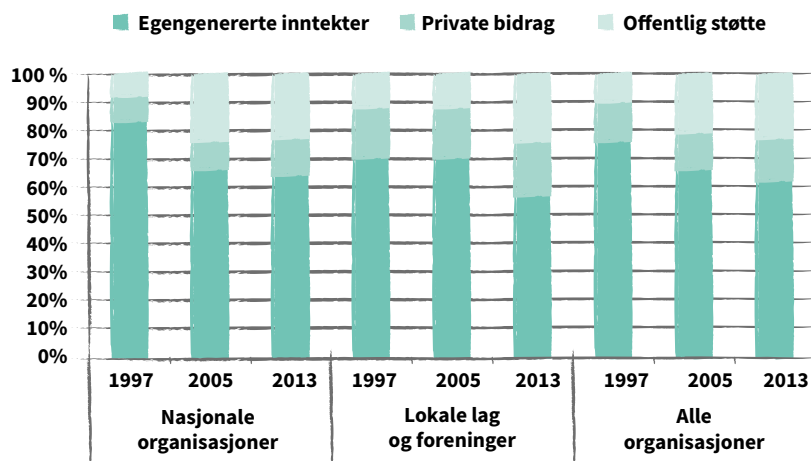
En økonomi i vekst

Frivillig sektors totale driftskostnader har vokst fra 35,9 mrd. kr. i 1997 til 53,1 mrd. kr. i 2013, som tilsvarer en prosentvis økning på 48 prosent. Denne endringen går for en stor del sammen med en økning i rettighets- og støttearbeid og internasjonale aktiviteter, men aktiviteten innen kultur og fritid og velferdsfeltet bidrar også til at sektorens økonomiske omfang øker. Det er også verdt å nevne at lokalagenes økonomi faktisk har vokst en del raskere enn i de nasjonale organisasjonene, selv om det fortsatt er sistnevnte som klart utgjør det økonomiske tyngdepunktet i sektoren.

Sektoren preges imidlertid også av svært store ulikheter i fordelingen av driftskostnader. Flertallet av lag og organisasjoner har en forholdsvis begrenset økonomi, og den økonomiske aktiviteten er konsentrert rundt en tidel av alle organisasjoner, både på nasjonalt og lokalt nivå. På det nasjonale nivået står bolig- og økonomifeltet for nær halvparten av de totale driftskostnadene, etterfulgt av samfunnsrettede organisasjoner med en fjerdedel. Resten fordeler seg på kultur og fritid, velferd og tro og livssyn. På lokalt nivå er det derimot kultur og fritidsfeltet som er desidert størst, og dernest samfunnsrettede og bolig og økonomi.

Både på nasjonalt og lokalt nivå stammer over halvparten av organisasjonenes inntekter fra egne kilder, slik som medlemskontingent, deltageravgifter, salg av varer og tjenester og basar og loddsalg. Andelen som er offentlige tilskudd har imidlertid økt kraftig i perioden, fra 7 til 22 prosent på nasjonalt nivå og fra 11 til 23 prosent på lokalt nivå. Dette er en viktig bakgrunn for økningen i sektorens driftskostnader. Private bidrag i form av pengegaver og sponing står samlet sett for en begrenset, men samtidig økende andel – en tidel – av inntektene på nasjonalt nivå, mens de på lokalt nivå er noe større, men stabilt på 19 prosent.

Figur 1. Endringer i organisasjonenes inntektsgrunnlag

Kilde: Arnesen og Sivesind, 2017

Det er også viktige forskjeller i inntekts-sammensetningen mellom små, mellomstore og store organisasjoner på det nasjonale nivået. Små og mellomstore organisasjoner får en stor del av inntektene fra kontingenter, deltageravgifter og offentlig tilskudd, mens blant de aller største stammer storparten av inntektene fra egengenererte kilder. På lokalt nivå er det derimot ikke særlig store forskjeller etter størrelse, men det kan nevnes at små organisasjoner samlet sett har en noe større andel fra egengenererte inntekter.

Hva gjelder økningen i offentlige tilskudd, viser analysen av endringer i omfanget av ulike støtteordninger i perioden fra 2005 til 2013 at det spesielt er spillemidler, grasrotandel og momskompensasjon som ligger bak. Disse tilskuddsordningene utgjør i denne perioden en stadig større andel av de samlede inntektene i frivillig sektor, noe som indikerer at de er viktige drivere i sektorens økonomi (se tabell 1). Analysen avslører samtidig at disse økte inntektene langt fra veier opp for de inntektene organisasjonene hadde fra spilleautomater frem til 2007.

Påvirkning og tilpasninger

Mange av organisasjonene i denne undersøkelsen har hatt en positiv utvikling i sin økonomi de siste femten årene, selv om noen også har opplevd noe nedgang. Det er likevel slik for de fleste at inntektene i ulike kategorier kan svinge en del fra år til år, noe som kan skape

økonomisk usikkerhet. For å komme slik usikkerhet i møte forsøker noen organisasjoner å opparbeide seg egenkapital som de kan falle tilbake på dersom inntektene skulle gå tilbake i en periode. Evnen til dette er nødvendigvis ulikt fordelt mellom små organisasjoner hvor marginene er smale, og de større som ofte, men ikke alltid, har mer til overs av sin omsetning. En annen strategi er å diversifisere inntektene, dvs. å sørge for å ha flere ben å stå på økonomisk.

Organisasjonene har inntekter fra forskjellige kilder, og vi ser at flere lag og organisasjoner i utvalget også har opparbeidet seg flere nye inntekter i perioden. Dette er fordelaktig fordi det gir dem noe å falle tilbake på dersom én eller flere inntekter skulle bli redusert eller falle bort. Her er det imidlertid forskjeller knyttet til størrelse: Store organisasjoner har et større mangfold av inntekter enn de små, noe vi særlig finner blant de nasjonale organisasjonene i vårt utvalg.

Rekruttering, aktivitet, økonomi

Undersøkelsen viser videre at medlemsrekruttering har blitt mer utfordrende og krever en mer målrettet innsats enn tidligere. Endringer i medlemsrolle og deltagelseskultur, skiftende forventninger til organisasjonene, konkurranse innenfor frivillig sektor og med kommersielle aktører utenfor er viktige faktorer. Dette bidrar ikke bare til at kontingentinntektene synker, men også til at aktiviteten reduseres. På

områder hvor offentlig støtte er knyttet til medlemstall, slik som på barne- og ungdomsfeltet, kan disse endringene ha store konsekvenser for mellomstore og små organisasjoner.

Konkurranse med kommersielle tilbud er også en utfordring for en del lag og foreninger. Spesielt innen kultur og idrett opplever de økt konkurranse fra egenorganiserte fritidsaktiviteter og kommersielle underholdningsstilbud.

Siden marginene ofte er små, kan det være utfordrende å balansere inntekter og utgifter i forbindelse med arrangementer og tilstelninger slik at aktiviteten er bærekraftig for foreningene. Dette ser man for eksempel i musikkforeninger som band, orkestre og kor, hvor det er mange kostnader knyttet til vedlikehold av utstyr og leie av lokaler, samtidig som billettinntektene kan variere mye fra gang til gang.

Utfordringer med lokaler er noe som går igjen for mange lag og foreninger. Ofte er det knapt med tilgang på gratis, offentlige lokaler, og det er dyrt å leie fra kommersielle aktører. Det gjør at mindre lag sliter med å finne lokaler til både intern aktivitet og til å avholde arrangementer. Foreninger som har eiendom som de selv kan bruke og i tillegg leie ut til andre har således store fordeler i forhold til de som ikke har det. Inntektene fra å drive utleie er som regel store og vil i alle fall på kort sikt kunne sies å være svært gunstige. Kurs, seminarer er en viktig del av inntektsbildet til organisasjonene, og er også med på å utløse offentlig støtte.

Mange lag og organisasjoner arbeider aktivt med å utvikle nye «produkter» og dessuten aktiviteter som de kan tilby til medlemmer, frivillige og andre. Selv om dette krever ressurser som først og fremst er forbeholdt de større, nasjonale organisasjonene, har også mange mindre lag og foreninger fokus på dette. Internett og sosiale medier utgjør også en del av dette, som kan brukes til å markedsføre aktiviteter på en måte som når ut til flere og koster mindre enn i mer tradisjonelle medier.

Fra pengespill til pengeinnsamling

Inntekter fra lotteri og automater har vært en betydelig del av inntektsbildet

til de frivillige organisasjonene. Med økt konkurranse fra Norsk Tippings spill og forbudet mot spilleautomater, har disse inntektene kommet under press eller falt bort.

Blant organisasjonene som hadde inntekter fra spilleautomater har bortfallet av disse inntektene vært et skudd for bagen. De opplever at kompensasjonen ikke har klart å gjøre opp for de tapte inntektene som følger av denne endringen. Det har bidratt til at de har måttet omstille seg. En måte de har gjort dette på er ved å satse på innsamling og gaver.

Pengegaver er en viktig inntekt for mange velferd-, bistands- og tros- og livssyns-organisasjoner. En utfordring kan være at gavebidragene er skiftende over tid. De nasjonale organisasjonene har økt fokus på faste givere som en strategi for å sikre mer stabile inntekter av denne typen. Arbeidet med å rekruttere givere har den senere tid også blitt langt mer profesjonalisert, ved at man enten drifter egne «salgsavdelinger» eller hyrer inn bedrifter for dette formålet. Mange organisasjoner søker også i større grad inntekter i form av arv og testamentariske gaver, og forsøker å legge til rette for dette gjennom å tilby advokathjelp og veiledning.

Videre nyter mange lokallag godt av grasrotandelen. Idretten er den store vinneren på denne ordningen, men vi

ser nå at andre typer foreninger så smått har begynt å hente inn noe av forspranget. Det gjelder spesielt hobby og fritid, miljø og dyrevern og rettighets- og støt-tearbeid. Dette har sammenheng med en sterkere satsning på rekruttering av grasrotgivere.

Offentlige tilskuddsordninger

Offentlige tilskudd og overføringer er en viktig inntektskilde for mange lag og organisasjoner. Momskompensasjon, spillemidler og grasrotandel er blant de viktigste generelle ordningene (se tabell 1). De senere årene har mye av støtten dreid fra generelle driftstilskudd til prosjektbaserte tilskudd. Organisasjonene opplever muligheten for å søke prosjektstøtte som verdifull, men ser også på dette som en uforutsigbar type støtte og ser helst at slik støtte gis for lengre perioder av gangen.

Organisasjonene påpeker at det kan være vanskelig å skaffe seg god nok oversikt over tilgjengelige ordninger, selv om dette har blitt bedre de senere årene. Ressursene brukt på rapportering og søknadsskriving oppleves ikke som unødvendig store, og forenklingsarbeidet som har blitt lagt ned ser slik sett ut til å ha kastet av seg. Samtidig er det forskjeller mellom mindre og større organisasjoner i så henseende. Organisasjoner som baserer seg på innsatsen til medlemmer og frivillige er nødvendigvis ikke like godt rustet. Når tillits-

valgte forsvinner ut tar de også med seg kompetanse om ulike ordninger.

Kontakten opp mot forvaltningen oppleves som god, men her er det også variasjoner i organisasjonenes erfaringer. Forvaltningens kjennskap til ulike ordninger, og deres evne til å veilede organisasjonene ut fra deres forutsetninger kan variere. På områder hvor det går politikk i hvem som skal motta og ikke motta tilskudd, vil mindre ressursdyktige organisasjoner ha utfordringer. Slik kan tilskuddene fungere som lukningsmekanismer og ha konsekvenser for fordelingen av ressurser innenfor organisasjonsfeltet.

Momskompensasjonsordningen oppleves som byråkratisk av organisasjonene. For lokallag knyttet til nasjonale organisasjoner verdsettes den i særlig grad. De største utfordringene knyttet til ordningen har vært å utbre kjennskapen til den blant de lokale lagene. Samtidig knyttes det bekymringer til at det blir mindre til den enkelte organisasjon når stadig flere benytter seg av ordningen og potten ikke øker tilsvarende.

Konsekvenser for samfunnsrollen?

Autonomi og handlingsrom er av betydning for organisasjonenes evne til å spille en sterk sivilsamfunnsrolle. Endringene i finansiering og rammevilkårene for frivillig sektor legger press på organisasjonenes aktivitet og økonomi og kan potensielt true denne rollen.

Data

For å få innsikt i hvordan endringer i finansieringsgrunnlaget og rammevilkårene til frivillige organisasjoner, lag og foreninger, har det blitt gjennomført en egen organisasjonsundersøkelse, med fokus på endringer i perioden fra 2005 til 2015. Det har blitt samlet inn årsregnskaper, og gjort intervjuer med nøkkelpersoner i et utvalg nasjonale organisasjoner og lokale lag og foreninger. Undersøkelsen omfatter organisasjoner innenfor ulike felter, med varierende økonomisk størrelse og varierende geografisk tilhørighet. Datainnsamlingen ble gjort i perioden april til august 2016.

Tabell 1. Inntekter fra ulike offentlige støtteordninger i 2005 og 2013, kronebeløp i løpende priser og som andel av totale inntekter i sektoren.

	Beløp i løpende priser (mill. kr.)		Andel av totale inntekter i frivillig sektor*	
	2005	2013	2005	2013
Automatinntekter	2 582	-	10,6	-
Fordelingsutvalget	77	111	0,3	0,3
Momskompensasjon	189	714	0,8	2,1
Spillemidler	689	1 548	2,8	4,6
Grasrotandelen	-	339	-	1,0
Totalt	3 537	2 712	14,5	8,1

Kilde: Arnesen og Sivesind, 2017

* Bolig og økonomi inngår ikke i beregningsgrunnlaget.

Sosialt entreprenørskap

Foto: Leif Johansson, XRAY-FOTO

Bakgrunn

De senere år har man sett en fremvekst av nye former for samspill mellom frivillig, privat og offentlig sektor. Man ser for eksempel at frivillige organisasjoner tilpasser seg mer kommersielle forhold og tar i bruk metoder som man vanligvis forbinder med privat sektor, samtidig som kommersielle aktører i privat sektor synes å ville «utgjøre en forskjell» og påta seg et større humanitært og sosialt ansvar. Sektorgrensene blir med andre ord mer uklare, det oppstår nye nettverk og samarbeidsformer som går på tvers av sektorene og det vokser frem hybride organisasjonsformer som kombinerer egenskaper, metoder og verdier som vanligvis forbindes med ulike sektorer. Ved senteret har vi forsøkt å fange noen av disse utviklingstrekkene, blant annet gjennom forskningsprosjekter om sosialt entreprenørskap og om samspill mellom frivillighet og næringslivet.

Fremveksten av sosialt entreprenørskap og sosiale virksomheter er betinget av visse historiske, strukturelle og kulturelle forutsetninger som varierer mellom ulike land, for eksempel hvilken type velferdsmodell man har, i hvor stor grad land er rammet av økonomisk nedgang og også hva slags tradisjon og organisasjonskultur som finnes for sosialt engasjement. I norsk sammenheng er sosialt entreprenørskap og sosiale virksomheter relativt nye begreper og fenomener, sammenlignet med for eksempel søreuropeiske land – som har en sterkere tradisjon for solidaritets-

økonomi og samvirkeorganisering – og med angloamerikanske land – som har en mindre utbredt velferdsstat, større klasseskiller og sterkere tradisjon for filantropi.

Selv om verken behov for velferdsproduksjon, økonomiske forhold eller kulturen for frivillig engasjement tilsier en sterk vekst i dette organisasjonslandskapet i Norge, er det de senere år skjedd en markant vekst i antallet sosiale virksomheter. Det har delvis sammenheng med at temaet har fått større politisk oppmerksomhet, og at det også er tatt konkrete initiativ for å stimulere veksten i dette feltet. I politisk sammenheng knyttes temaet blant annet til økt innsats for arbeidsinkludering, stimulering av entreprenørskap, nye virksomheter og innovasjon både i næringsliv, frivillig og offentlig sektor. Veksten henger også sammen med fokuset på velferdsstatens omstilling og argumenter om behov for utvikling av større mangfold i tjenesteproduksjonen, kvalitetsheving og individuell tilpasning av tjenester, samt stimulering av brukermedvirkning og et mer aktivt medborgerskap lokalt. På enkelte områder finnes det også behov som det offentlige tilbudet ikke fullt ut makter å dekke, for eksempel når det gjelder ungdom og utenforskap, eldreomsorg og inkludering av flyktninger og asylsøkere. Det er blant annet i disse «lommene» man ser at sosiale entreprenører og sosiale virksomheter søker å fylle et behov i samspill med det offentlige tilbudet.

Gjennom flere prosjekter og rapporter har forskere ved senteret undersøkt disse tematikkene teoretisk og empirisk, der de mest sentrale rapportene er:

- *Frivillighet og forretning – En kunnskapsoversikt om nye former for samspill mellom sivilsamfunn og marked* (Loga, 2016)
- *Utvikling av sosialt entreprenørskap i Norge* (Rokkan-rapport – finansiert av KUD, Eimhjellen & Loga, 2016)

I tillegg har forskerne skrevet rapporter på tilknyttede tematikker på oppdrag fra andre aktører: *Sosiale entreprenører. Partnerskap for nye løsninger* (Loga mfl., 2016) for KS og *Frivillig sektor og boligsosialt arbeid* (Loga mfl., 2015) for Husbanken.

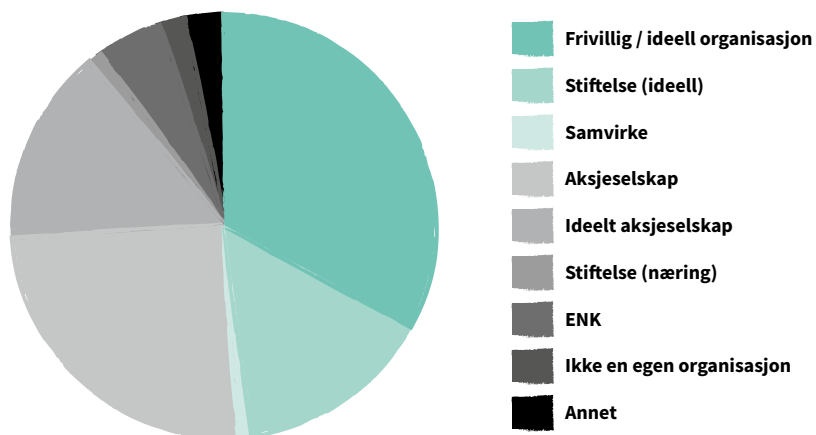
Funn

Omfang og kjennetegn ved sosialt entreprenørskap i Norge

I rapporten *Utvikling av sosialt entreprenørskap i Norge* blir omfang og kjennetegn ved sosialt entreprenørskap i Norge kartlagt og undersøkt. I kartleggingen ble det registrert omkring 400 virksomheter i Norge, som potensielt hører inn under merkelappen sosialt entreprenør. Analysene i rapporten bygger på svar fra 179 av disse.

Omtrent halvparten av de registrerte virksomhetene tilhører privat sektor (AS, ideelle AS, næringsdrivende stiftelser), mens den andre halvparten tilhører frivillig sektor (frivillige organisasjoner, ideelle stiftelser og samvirker).

Figur 1. Sosiale entreprenørers organisasjonsform. Prosent (n=151)

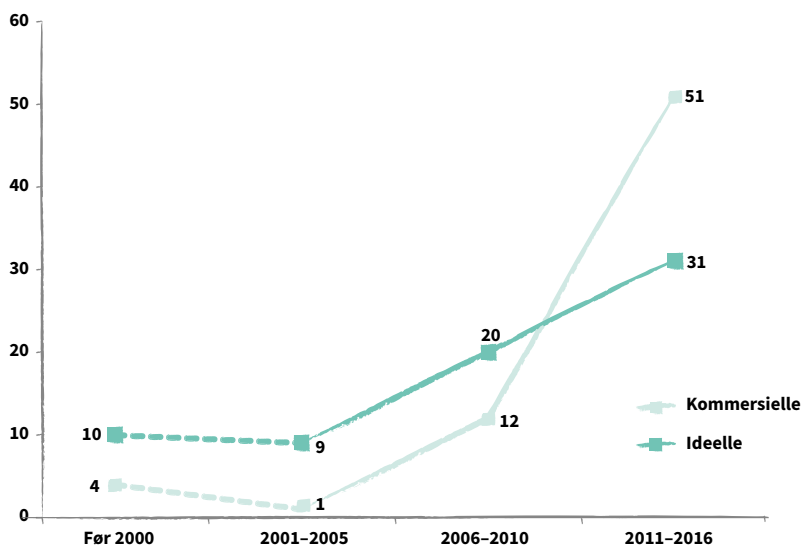
Kilde: Eimhjellen & Loga, 2016

Flertallet av virksomhetene i undersøkelsen jobber innenfor feltene «utenforskap og vanskeligstilte», «arbeidsinkludering», «sosialt fellesskap», «integrering», «ungdom» og «helse». De ideelle er størst innenfor «utenforskap», «arbeidsinkludering» og «sosialt fellesskap», mens de kommersielle er størst innen skolefeltet. Offentlig sektor er den vanligste oppdragsgiveren for virksomhetene totalt sett. Det er likevel flere av de kommersielle som utfører tjenester for privat sektor, mens det er flere blant de ideelle

som utfører tjenester for frivillig sektor. Flertallet av organisasjonene opererer på landsbasis, og blant disse er organisasjonene tilhørende privat sektor i flertall. Blant organisasjoner som opererer på fler-kommunalt og kommunalt nivå er de ideelle organisasjonene i flertall.

Rapporten bekrefter at feltet for sosialt entreprenørskap er relativt ungt i Norge, da de aller fleste av virksomhetene er etablert etter år 2000 og flertallet etter 2011. Det er også de kommersielle virksomhetene som er de yngste.

Figur 2. Veksten i feltet av sosiale entreprenører. Antall virksomheter startet opp per tidsperiode (n=138)

Kilde: Eimhjellen & Loga, 2016

De fleste virksomhetene er relativt små (færre enn fem ansatte), og de kommersielle tenderer til å være noe mindre enn de ideelle. De fleste har også en økonomisk omsetning på under 5 millioner kroner i året, og bare omtrent halvparten har gått med overskudd én eller flere ganger de siste fem årene. Flesteparten av virksomhetene som har gått med overskudd investerer dette tilbake i egen virksomhet. Selv om nesten en tredjedel oppgir å være økonomisk uavhengig, er det et flertall som er avhengige av privat eller offentlig støtte eller tilskudd. Her er det også mange flere av de kommersielle som har som mål å bli økonomisk uavhengig. Rapporten viser dermed at dette er et organisasjonslandskap som er preget av nyskaping og unge virksomheter, og at det sosiale engasjementet synes mer fremtredende enn kommersielle hensyn og mål om profitt.

Undersøkelsen viser videre at over halvparten av virksomhetene inngår i et gründernettverk eller i en samarbeidsplattform for sosiale virksomheter eller innovasjon. De mest vanlige nettverkene er Ferd SE, SoCentral og Senter for sosialt entreprenørskap og innovasjon, men også Kirkens Bymisjon er et sentralt bindeledd for mange av virksomhetene. Samarbeid med andre aktører er også viktig for mange av virksomhetene, og flest har samarbeidsrelasjoner med kommuner. For et stort flertall av virksomhetene er også demokratisk representasjon og ønsker om å påvirke i politiske prosesser ansett som et av formålene ved virksomheten, og i den sammenheng er det kommunen (administrasjon og politikere) som er det mest sentrale kontaktpunktet.

Rapporten viser at det finnes tydelige elementer av innovasjon og entreprenørskap i dette feltet i Norge, selv om man foreløpig ikke kan snakke om utvikling av sosiale innovasjoner som har medført nye såkalte «permanente system». Det er per nå snarere snakk om trinnvise forbedringer av eksisterende løsninger, enn såkalte disruptive (banebrytende) innovasjoner som skaper nye systemer og markeder. Dersom man ønsker at sosialt entreprenørskap i større grad skal utvikle seg i Norge, må utviklingen skje gjennom flere komponenter:

- Feltet må fortsatt utvikles som praksisfelt, i omfang og antall
- Det må utvikles en politikk for feltet, med støttestrukturer, rammeverk og samarbeidsformer som bidrar til å stimulere en type virksomhet som er relativt ny og uvant i en norsk kontekst
- Det trengs mer forskning som bidrar med kunnskap om feltet i kontekst av både privat, frivillig og offentlig sektor
- Det må utvikles utdanningsløp som både sprer kunnskap om denne form for virksomhet, og som kan stimulere direkte til student-entreprenørskap innen både teknologi og næring, og ikke minst også knyttet til de ulike velferdsområdene og -profesjonene.

Frivillighet og forretning

Mens forholdet mellom staten og frivillige organisasjoner lenge har vært et svært sentralt tema i frivillighetsforskningen, har samspillet mellom sivilsamfunnet og markedet vært noe mindre utforsket. I rapporten *Frivillighet og forretning* rettes oppmerksomheten mot nye former for samspill mellom frivillig og privat sektor. I skjæringspunktet mellom sektorene har det vokst frem flere nye begreper og fenomener som kombinerer egenskaper fra markedet og sivilsamfunnet. På grunn av sin tvetydige og hybride karakter kan begrepene være vanskelig å forstå og skille fra hverandre. Rapporten gir en begrepsavklaring og en drøfting av forholdet mellom begreper som sosialt entreprenørskap, sosiale virksomheter, sosial investering, filantropi, velferdsobligasjoner og bedrifters samfunnsansvar. Begrepene som diskuteres i rapporten er begreper som i all hovedsak er importert fra land som både har andre velferdsmodeller, ulike økonomiske forhold og forskjellige tradisjoner for ideelt engasjement og frivillig organisering, enn det som kjennetegner en nordisk kontekst. Rapporten drøfter videre i hvilken grad disse begrepene og fenomenene representerer noe genuint nytt i en norsk kontekst, og hvorvidt disse begrepene og fenomenene vil få en utstrakt betydning i utviklingen av det fremtidige norske velferdssamfunnet.

Nye samspillsformer mellom frivillig og privat sektor har bakgrunn i ulike forhold. For eksempel brukte de såkalte New Public Management-reformene med seg økt bruk av forretningslivets metoder i offentlig og frivillig sektor. På den andre side kan nye former samspill også knyttes til at næringslivet møtes med nye forventninger. Finanskrisen medførte en svekket tillit til finansnæringen, og i kjølvannet av krisen har det vokst frem forventninger og krav om en mer ansvarlig kapitalisme som rettes mot ledere og kapitaleiere i næringsliv. Endring i samfunnskontrakten kan også oppstå med velstandsvekst og økende sosial skjevhet, og ved at det stilles nye moralske forventninger til de mest formuende. Det at bedrifter i økende grad vil ta et større samfunnsansvar – for eksempel ved å inngå i samarbeid med frivillige organisasjoner eller investerer i velferdsproduksjon og i sosiale formål – kan tolkes som reaksjoner på endringer i samfunnskontrakten.

Bedrifters samfunnsansvar, filantropi og sosial investering er eksempler på såkalt «corporate citizenship», og at det dukker opp en større vilje til å «utgjøre en forskjell» i næringslivet. Rapporten belyser bedrifters samfunnsansvar som begrep og forskningsfelt, og hvordan dette gradvis er blitt institusjonalisert også i en norsk kontekst. I rapporten blir filantropi, veldedighet og økonomiske

gaver sammenlignet med bedrifters samfunnsansvar og sosial investering, og trukket frem som eksempler på ny former for samspill mellom sivilsamfunn og marked.

Rapporten avdekker at det er behov for mer kunnskap både om det nye ideelle engasjementet man ser i ulike deler av næringslivet, og om betydningen av markedsmekanismenes økende inn-treden i frivillig sektor. Skal man tolke fremveksten av sosiale entreprenører og sosiale virksomheter som en trussel mot det frivillige engasjementet og et tegn på at flere søker lønnskompensasjon for sitt ideelle engasjement? Eller kan nye samspillsformer også føre til en ny aktualitet for frivillig sektor, der sektoren kan få en fornyet rolle som innovatør i velferdsutviklingen?

Det at det vokser frem nye samspillsformer mellom sektorer kan utgjøre et potensial for innovasjon, og gjøre at det oppstår nye løsninger for behov som finnes i samfunnet. Det er likevel også samspillsformer som kan vekke mistillit og skepsis, og som dermed kan bli utfordrende prosesser som er tunge å gjennomføre. Mange stiller spørsmål ved formålet med samarbeidsreformer i offentlig sektor, og lurte på hva de nye hybride virksomhetene som vokser frem egentlig er. Er de initiativ for fellesskapets beste, der profitt er et

underordnet formål, eller er det uttalte ønsket om å ville utgjøre en forskjell mer et markedsføringsgrep for å oppnå økonomisk profitt? Det samme kan gjelde i møte med sosiale investorer og bedrifter som støtter slike virksomheter gjennom sitt samfunnsansvar. Er det idealisme eller profitt som i størst grad former motivet, vil mange spørre seg.

I en norsk kontekst preget av økende arbeidsledighet i deler av landet, fallsproblematikk blant ungdom, en eldreomsorg som mangler bærekraft i fremtiden og økt tilstrømning av flyktninger som skal integreres, er det behov for innovasjon i løsninger. Ikke bare i næringslivet, men også i offentlig og frivillig sektor. Mye tyder på at samspill mellom sektorer vil være viktig i en omstillingsprosess. Mangelen på kunnskap om nye former for samspill, og en viss skepsis og avholdenhet, kan i dag utgjøre barrierer for slik utvikling.

Foto: Leif Johansson, XRAY-FOTO

Nye former
for samfunns-
engasjement

Nye former for samfunnsengasjement

Selv om organisasjonene og nivået på nordmenns frivillige innsats står sterkt, er frivilligheten i stadig forandring. De siste tretti årene har vi sett klare tendenser til forandring på individ- og organisasjonsnivå, både i form av hvordan og hvorfor folk utfører frivillig arbeid, og i måten innsatsen organiseres på.

Endringene vi ser på individ- og organisasjonsnivå må også ses i sammenheng med større endringsprosesser i samfunnet, både sosiale, kulturelle og teknologiske. Utbredelsen av digitale kommunikasjonsnettverk har for eksempel endret forutsetningene for kollektiv handling. Når kommunikasjon foregår gjennom desentraliserte digitale nettverk, oppstår muligheter for desentraliserte og selvorganiserte handlingsformer. Det legger også til rette for at nye saker kommer på agendaen, ved at grensene mellom det lokale og det globale blir mindre klare. Nye kommunikasjonsformer bidrar på den måten til å endre måten mennesker danner grupper, og med det selve grunnlaget for kollektiv handling.

Samtidig ser vi også andre utviklingstrekk i det frivillige, med mer refleksive former for frivillig innsats med færre koblinger mellom organisasjoner og frivillige, og mer uforpliktende, fleksibelt, kort-tidsbasert og instrumentelt engasjement. Frivillige er i dag mer motivert til frivillig innsats basert på individuelle og personlige ønsker og behov enn før. Nordmenns engasjement under flyktnings situasjonen i 2015 viste for eksempel hvordan samfunnsengasjement i dag er påvirket av nye kommunikasjons- og organiseringsformer.

Gjennom et mangfold av tilnærminger og caser har flere senterprosjekter bidratt til å gi et bilde av hva den «nye frivilligheten» kan bestå av, og hvilke muligheter og utfordringer nye organiseringsformer kan innebære. De sentrale senterrapportene på denne tematikken er:

- *Kollektiv handling i digitale medier. Nye digitale skiller?* (Eimhjellen, & Ljunggren, 2016)
- *Klima og migrasjon. To case-studier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid* (Eimhjellen & Ødegård, 2016)
- *Nordmenns bidrag i flyktnings situasjonen i 2015/16* (Fladmoe, Sætrang, Eimhjellen, Steen-Johnsen & Enjolras, 2016)
- «Ikke bare en Facebook-gruppe». *En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge* (Sætrang, 2016)

I 2018 publiserer senteret også en bok om nye kollektive handlingsformer.

Digitalt samfunnsengasjement

Foto: Senter for IKT i utdanningen

Bakgrunn

Nordmenn er blant de mest aktive i verden når det gjelder bruk av internett og sosiale medier. Tall fra SSB viser at 97 prosent av husholdningene i Norge har tilgang til internett og i gjennomsnitt bruker vi over to timer på nettet daglig. Ettersom internett og sosiale medier i økende grad er integrert i samfunnet og i menneskers dagligliv, blir spørsmål om hvordan teknologien påvirker samfunnsengasjement og kollektiv handling stadig mer sentrale. Gjør for eksempel teknologien det enklere for noen grupper å engasjere seg og mobilisere til handling for en politisk sak, mens det blir vanskeligere for andre? Finner vi andre og nye sosiale skiller i samfunnsengasjement på Facebook enn i samfunnsengasjement ellers, eller forsterker teknologien eksisterende former for ulikhet? Slike spørsmål handler om hvordan digital teknologi og bruken av den vil kunne ha implikasjoner for demokrati og medborgerskap, og om ulike menneskers muligheter og begrensninger for digitalt samfunnsengasjement.

I rapporten *Kollektiv handling i digitale medier – Nye digitale skiller?* har senteret undersøkt nordmenns bruk av sosiale medier til sosial og politisk samfunnsdeltakelse. Basert på en spørreundersøkelse blant nordmenn i 2016 undersøkes sosiale skiller med hensyn til type kommunikasjon, bruk av sosiale medier som politiske informasjons- og deltakelseskanaler og digitalt frivillig arbeid.

Funn

Sosiale medier som politiske informasjonskanaler

Rapporten viser at kommunikasjonen på den mest utbredte sosiale medieplattformen, Facebook, ikke overraskende handler mest om kontakt med familie, venner og bekjente, og i mindre grad om «offentlig kontakt». Når det gjelder tilknytning til Facebook-grupper, er også sosialisering- og livsstilbaserte grupper vanligst, men mange følger også eller er medlem av Facebook-sidene til frivillige organisasjoner og er medlemmer i ulike typer politiske grupper eller sider. Det skiller seg her ut to typer politiske rettede gruppemedlemskap: en type gruppe-medlemskap for «institusjonelt rettet politikk» og en for «protestpolitikk».

Kvinner og yngre mennesker er i større grad med i sosialt- og livsstilbaserte grupper, menn er oftere med i grupper for institusjonell politikk, og yngre mennesker er oftere med i protestpolitiske grupper. Jo mer sentralt man bor, jo mer sannsynlig er det at man er med i grupper knyttet til institusjonell politikk.

Analysene avdekker også at om lag en tredjedel har blitt interessert i og ville finne ut mer om et spørsmål om politikk eller samfunn på grunn av noe de leste i sosiale medier. Dette var særlig fremtredende blant de yngre, blant dem med foreldre med høy utdanning og blant de som bor i mer sentrale kommuner.

* Institusjonelt rettet politikk omfatter her medlemskap i Facebook-grupper for politikere (lokale og topp-politikere) og politiske partier. Protestpolitikk viser til medlemskap i Facebook-grupper for nasjonale og internasjonale protestgrupper.

For disse gruppene ser sosiale medier ut til å ha en forsterkningseffekt på interesse for spørsmål om samfunn og politikk. Hva gjelder avsenderen av denne informasjonen var det oftest etablerte nyhetsmedier med profil i sosiale medier.

Sosiale medier som politiske deltakelseskanaler

Over halvparten av de spurte svarte at de hadde deltatt i en form for politisk handling det siste året. Interessant nok svarte hele 66 prosent av de som hadde deltatt i en aksjon eller demonstrasjon at de hadde deltatt gjennom internett. Dette tyder på at internett har blitt en sentral kanal for deltakelse i aksjoner og demonstrasjoner, og analysene viste at dette gjelder for kvinner spesielt.

Når det gjelder å uttrykke sine egne meninger og synspunkt på internett, er det opp mot 40 prosent som aldri gjør dette, verken i lukkede eller åpne fora. Bare 5 til 6 prosent av befolkningen (oftest menn og de med kun grunnskoleutdanning) sier de gjør dette ofte, og her er Facebook den dominerende plattformen. De vanligste årsakene til ikke å uttrykke egne meninger er at man ikke ville prakke sine egne meninger

på andre og at man er redd for å gi feil inntrykk av hva man mener. Kvinner svarer langt oftere enn menn at de ikke er tykkhudete nok og at de ikke har nok kunnskap om politikk og samfunnsliv. Eldre svarer gjerne at man opplever ikke å ha nok kunnskap, ikke har noe å si og at man ikke vil gi feil inntrykk av hvem man er. Lavt utdannede svarer ofte at man ikke ville irritere andre, ikke har nok kunnskap, og at man ikke vil prakke sine meninger på andre. Høyt utdannede svarer gjerne at yrket begrenser en.

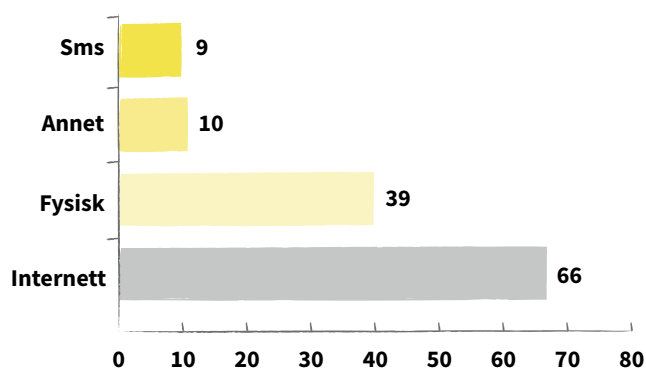
Digitalt frivillig arbeid

Rapporten viser også at 20 prosent av de som hadde gjort frivillig arbeid hadde utført noe av dette arbeidet digitalt. Her er det flere i de yngste alderskategoriene og flere blant dem med høy utdanning. Det digitale frivillige arbeidet handler som oftest om informasjons- og kommunikasjonsarbeid, opprettelse av og invitasjon til arrangementer, innholdsproduksjon til nettsider og sosiale medier, samt administrering av Facebook-grupper. Menn driver oftere med teknisk nettsideutvikling og produksjon av innhold til nettsider. De med høyere utdanning driver sjeldnere med administrering av nettdiskusjoner, og å skaffe midler ved innsamlinger.

Data

Analysene av nordmenns digitale samfunnsengasjement bygger på tall fra Sosiale medier-undersøkelsen 2016. Respondentene ble trukket fra Kantar TNS sitt internettpanel, og i alt svarte 5054 personer på undersøkelsen (en svarprosent på 44,5). I det endelige datamaterialet som er brukt i rapporten, er pensjonister utelatt. Dette er blant annet gjort fordi pensjonister var betydelig overrepresenterte i det opprinnelige datamaterialet, og det er derfor grunn til å tro at de i mindre grad enn andre grupper «ligner» på pensjonister generelt.

Figur 1. Andel som har deltatt i en aksjon eller demonstrasjon på ulike måter siste 12 måneder. Prosent. (n=558)

Kilde: Sosiale medier-undersøkelsen, 2016

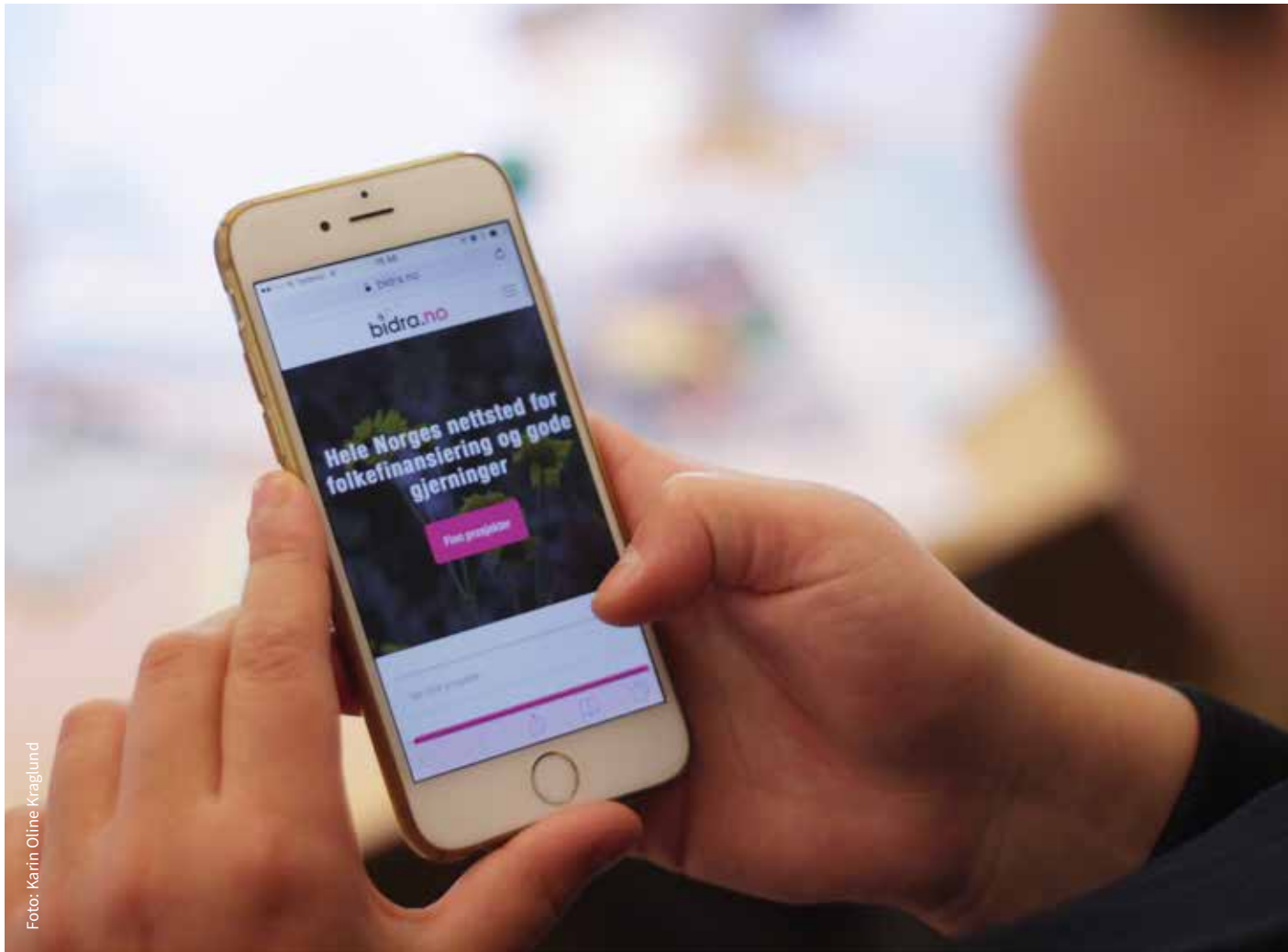

Foto: Karin Oline Kraglund

Nye former for lokalt engasjement

Foto: Lars Ove Kvalbein

Bakgrunn

Organisasjonslandskapet og frivilligheten i Norge er, som nevnt, i endring. Nye former for kollektive handlingsformer trer fram – og det er ikke nødvendigvis lenger slik at lokale foreninger er tilsluttet en nasjonal enhet, eller er hierarkisk organisert og har intern-demokratiske strukturer.

I rapporten *Klima og migrasjon. To case-studier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid* (2016) har senteret studert det lokale grasrotinitiativet Bærekraftige liv på Landås i Bergen. Bærekraftige liv på Landås arbeider for å skape bærekraftige lokalsamfunn og gode nabolagsfellesskap, der det overordna målet er å håndtere de globale klima- og miljøutfordringene vi står ovenfor i dag. I kontrast til tradisjonelle miljø- og klimaorganisasjoner, som ifølge dem bare samler likesinnede, ønsker Bærekraftige liv å forene ulike typer mennesker i lokalmiljøet til samhandling for et redusert økologisk fotavtrykk og et økt fellesskap.

Dette lokale klima- og nærmiljøengasjementet kan forstås som et eksempel på utviklingen av en mer flerdimensjonal form for frivillighet i Norge, som kombinerer tradisjonelle former for frivillighet med mer uformelle former for engasjement innenfor ett organisasjonskonsept, samtidig som det fyller flere ulike samfunnsfunksjoner: integrative, politiske og økonomiske.

Funn

Et «glokalt» initiativ

Selv om Bærekraftige liv er et lokalt initiativ, er de også en del av en global trend og bevegelse, og har også knyttet seg formelt opp mot den globale Transition-bevegelsen med fokus på klima, det lokale og det bærekraftige. Likevel oppstod ideen om initiativet i nabolaget, og ikke på bakgrunn av kunnskap om Transition. Det som begynte som et initiativ på Landås i Bergen i 2008 har senere spredt seg til mer enn ti nabolag i Bergen og til andre byer og tettsteder i Norge. Bærekraftige liv arbeider også på nasjonalt nivå.

En stor del av initiativet handler om gruppeaktiviteter, som for eksempel temakvelder med foredrag eller film, praktiske aktiviteter som vedhogst i nabolaget, sykkelreparasjon eller kurs i partering av lam, utvikling og planleggingsprosjekt rundt energieffektivisering av boliger eller mer effektive transportløsninger, eller fest og moro som Landåsfest og langbordskvelder i nabolaget.

Et flerdimensjonalt initiativ

Gjennom et nabolagsfokus og arbeid for å skape gode nærmiljø å bo i, har initiativet hatt integrative funksjoner lokalt. Ved også å rette seg mot den politiske og administrative styringen av Bergen og på nasjonalt nivå, har initiativet også fungert politisk som et talerør fra grasrota til lokale og nasjonale myndigheter om

nye klimaløsninger og -tiltak. Gjennom også å støtte og utvikle lokal matproduksjon og -distribusjon, samt å skape arbeidsplasser, har Bærekraftige liv også økonomiske funksjoner. Bærekraftige liv kan på denne måten ses som et flerdimensjonalt initiativ med roller og funksjoner knyttet både til frivillig, offentlig og privat sektor, til integrasjon, politikk og økonomi.

Desentralisert og uformelt

Initiativet prøvde tidlig å distansere seg fra tradisjonelle former for frivillig organisering, som av initiativtakerne ble oppfattet å være kjedelige, byråkratiske og tidkrevende. Motivasjonen for deltakelse skulle være personlige interesser hos deltakerne der de kunne delta i de aktivitetene de ønsket og med den intensiteten de ønsket. Engasjementet skulle være basert på et minimum av formaliserte relasjoner mellom individ og organisasjon.

Gjennom en nettverksstruktur, heller enn en hierarkisk organisasjonsstruktur, ble initiativet holdt desentralisert med selvstyrte aktivitetsgrupper slik at det var «eid» av mange. Den desentraliserte strukturen tillot at nye aktivitetsgrupper ble opprettet hvis det var interesse for det – uten behov for formelle vedtak eller byråkrati.

På tross av «organisasjonsangst» og frykt for formalisering, presset det seg likevel frem et behov for visse formelle organisasjonsstrukturer som følge av en økende interesse og vekst i grupper og aktiviteter. Dette innebar blant annet formell registrering som frivillig organisasjon, etablering av styre, årsmøte, og utprøving av former for medlemskap. Men, mange av disse formalitetene ble likevel holdt separat fra mye av grasrotaktiviteten i initiativet, siden det skulle være motivert av indre lyst og tilpasset hverdagen til vanlige nordmenn i dag.

Data

Studien av Bærekraftige liv er basert på intervjuer med flere initiativtakerne og deltakere over en periode på fire år, og på deltagende observasjon i aktiviteter og oppstartsmøter. Det ble også samlet inn informasjon fra flere nabolagsinitiativ gjennom en kort nett-survey, og det ble hentet inn informasjonsmateriale fra ulike nettsider og fra profiler på sosiale medier.

Figur 1. Modell over Bærekraftige Liv sine aktiviteter, roller og funksjoner

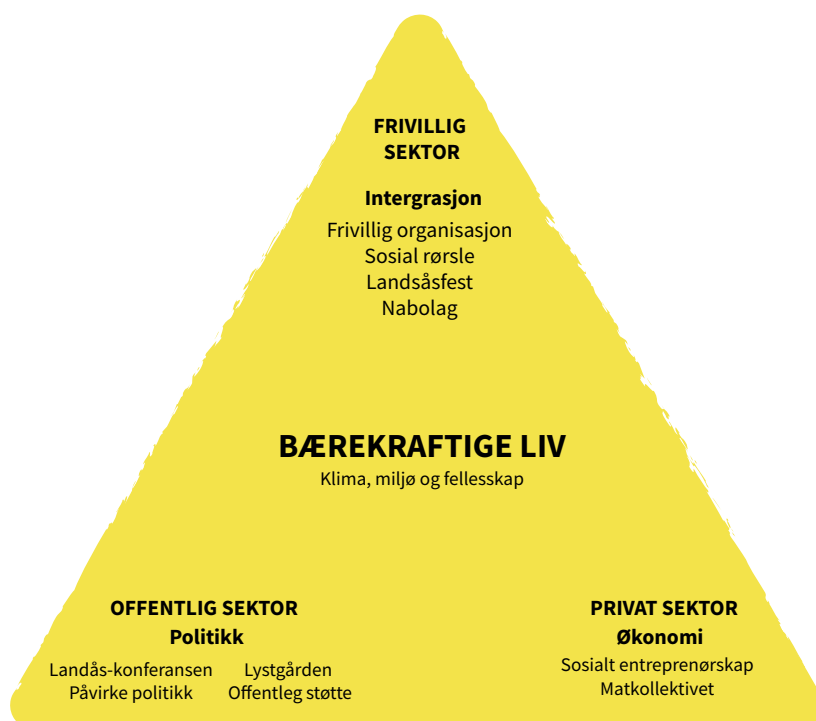

Foto: Lars Ove Kvalbein

Nytt engasjement for flyktninger

Foto: Colourbox

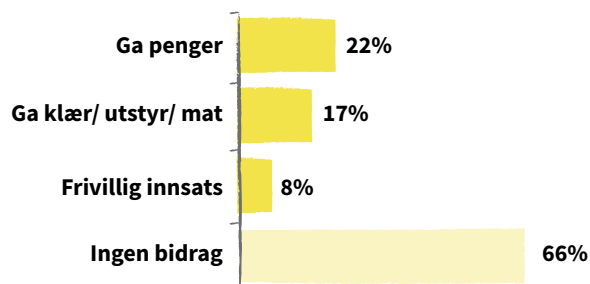

Bakgrunn

Da et stort antall flyktninger og asylsøkere ankom Norge sensommeren og høsten 2015, ble det raskt klart at det offentlige mottaksapparatet ikke strakk til og at det var et stort behov for bidrag fra sivilsamfunnet. Etablerte aktører som Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna var viktige støttespillere for myndighetene i akutfasen og på mottakene. Et stort sivilt engasjement spredte seg raskt, både fysisk og digitalt, i takt med flyktningankomstene og opprettelsen av asylmottak over hele landet. I tillegg til tradisjonelle frivillige organisasjoner var vi også vitne til at privatpersoner og nyopprettede initiativer, som Refugees Welcome og Dråpen i havet, brukte nettsamfunnet Facebook til å mobilisere frivillige. Både etablerte og nyopprettede frivillige initiativer var sentrale i akutfasen, med overnatting, klær og helsehjelp, og etter hvert med aktiviteter og tilbud på mottak.

Senteret har gjennom to rapporter satt søkelys på det frivillige engasjementet blant nordmenn i forbindelse med flyktningssituasjonen i 2015. I rapporten *Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016* utforskes blant annet hvem som bidro, hva folk bidro med og i regi av hvem. Rekruttering og digitale mediers rolle er også sentrale temaer i rapporten. Rapporten «Ikke bare en Facebook-gruppe» *En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge* ser på fremveksten og utviklingen av dette nettverket i Norge. Analysene gir innblikk i hvordan RW organiserte seg

Figur 1. Bidrag til flyktninger og asylsøkere i 2015/2016. Andel av befolkningen. Prosent.

Kilde: Norsk medborgerpanel, 2016

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen? [Flere svar mulig]» og «Hva slags innsats dreide dette seg om?». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

i ulike faser, og hvilke strukturelle, kulturelle og organisatoriske faktorer som påvirket gruppenes etablering, vekst og virke.

Funn

Omfang og bidrag

Rapporten *Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016* viser at om lag én av tre nordmenn bidro i forbindelse med flyktningssituasjonen, og at nesten alle disse bidro med donasjoner. Blant dem som bidro med donasjoner var det vanligst å gi penger, men en betydelig andel ga også klær, utstyr eller mat. 8 prosent svarte at de bidro med frivillig innsats. Denne innsatsen inkluderte blant annet organisering og aktiviteter, informasjonsarbeid, arrangementer av sammenkomster, norskopplæring og annen undervisning.

Hvem var de frivillige?

Blant dem som bidro, var det en klar overvekt av personer med høyere utdanning. Dette kjenner vi også igjen fra den tradisjonelle organisasjonsfrivilligheten, men overvekten av høyt utdannede var enda tydeligere blant dem som bidro i flyktningssituasjonen. Kjønn-, alders- og inntektsforskjeller gjorde seg derimot mindre gjeldene. Undersøkelsen viste imidlertid en tydelig partipolitisk tendens. Velgerne til Rødt, SV, MDG og KrF var overrepresentert blant dem som bidro, mens velgerne til Frp var underrepresentert. Også disse forskjellene var langt tydeligere enn i tradisjonell organisasjonsfrivillighet. Denne partipolitiske polariseringen kan tyde på at bidragene i flyktningssituasjonen ikke bare handlet om tradisjonelt sosialt engasjement, men også om en form for politisk deltakelse.

Figur 2. Hvem frivillige har bidratt i regi av i forbindelse med flyktningsituasjonen 2015/2016. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent.

Kilde: Norsk medborgerpanel, 2016

NOTE: Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningsituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Rekruttering

Et flertall av dem som bidro i flyktningsituasjonen ble rekruttert av andre, og de etablerte organisasjonene var i den sammenheng viktige. Blant dem som selv tok initiativ til å bidra, tyder materialet på at den omfattende mediedekningen hadde betydning. Mange ble engasjert etter å ha sett nyhetsreportasjer om flyktningsituasjonen. For de som engasjerte seg i nyopprettede initiativ, var imidlertid sosiale medier den viktigste kanalen for informasjon om mulighet til å bidra.

Et sentralt spørsmål i rapporten, var i hvilken grad de som bidro hadde tidligere erfaring fra organisasjonslivet. Første mobiliseringen til omfattende nyrekruttering, eller var det først og fremst de som hadde deltatt i frivillig arbeid tidligere som ble rekruttert? Datamaterialet (Frivillighetspanelet) gjorde det mulig å studere historikken til dem som bidro. Tallene viser en tydelig tendens til at mobiliseringen var størst blant tidligere frivillige. Et klart flertall av dem som bidro i flyktningsituasjonen var også organisasjonsfrivillige høsten 2014.

Når vi ser nærmere på de «nye» frivillige, altså dem som ikke var organisasjonsfrivillige høsten 2014, ser vi at kjennetegn knyttet til utdanning og partipolitiske tendenser er enda tydeligere enn

når vi ser på alle som bidro. Blant de nye var det en enda sterkere overvekt av personer med høyere utdanning og en enda tydeligere overvekt av personer som stemmer på Rødt, SV, MDG eller Krf. Det var også en stor overvekt av kvinner blant de nyrekrutterte. I sum ser det derfor ut til at flyktningsituasjonen forsterket allerede eksisterende ulikheter innenfor frivilligheten.

Nye og tradisjonelle organiseringsformer

Nye frivillige initiativ, som Refugees Welcome to Norway, fikk mye oppmerksomhet i mediene under flyktningsituasjonen. Sosiale medier var svært viktig i framveksten av disse. En analyse av hjelpegrupper på Facebook identifiserte til sammen rundt 140 slike, hvorav 92 grupper ble opprettet i august og september. Opprettelsen av gruppene fulgte i stor grad omfanget av mediedekningen av flyktningsituasjonen. Flertallet av gruppene (ca. 90) var tilknyttet Refugees Welcome-nettverket.

Datamaterialet understreker likevel at de tradisjonelle frivillige organisasjonene, som Røde Kors og Norsk Folkehjelp, var dominerende når det gjaldt å organisere bidragene. Mer enn halvparten av dem som bidro gjorde det i regi av en tradisjonell organisasjon. Til sammen ca. 20 prosent bidro i regi av et

nylig opprettet initiativ eller organiserte arbeidet på egenhånd/sammen med kjente. Tradisjonelle organisasjoner og nye initiativ ser ut til i stor grad å ha inntatt komplementære roller. Mens organisasjonene var særlig dyktige på å samle inn penger, organiserte nyopprettede initiativ oftere innsamling og utdeling av klær, mat og utstyr. De nye initiativene tiltrakk seg også litt andre deler av befolkningen enn det de tradisjonelle organisasjonene gjorde, blant annet med en overvekt av unge og unge middelaldrende.

Nye former for hjelpeinitiativ – Refugees Welcome-nettverket i Norge

Det raskt økende omfanget av flyktnings- og asylankomster til Norge høsten 2015 førte som nevnt også til fremveksten av nye hjelpegrupper, som ved hjelp av sosiale medier engasjerte og organiserte frivillig innsats i stor skala – utenfor rammene av etablerte institusjoner. Det største av disse nye initiativene var Refugees Welcome (RW).

Sosiale medier bidro til effektiv mobilisering

Både kontekstuelle, kulturelle og organisatoriske faktorer bidrar til å belyse den raske veksten av RW-initiativ. Det offentlige mottaksapparatet var overbelastet, og behovet for frivillige bidrag stort, noe som medførte at rommet for en ny

Refugees Welcome-nettverket i Norge

Facebook-gruppen Refugees Welcome to Norway ble opprettet av en gruppe ildsjeler i Oslo, som en respons på behovet for akutt hjelp i forbindelse med at et stort antall flyktninger ankom hovedstaden høsten 2015. Etter kort tid hadde gruppen om lag 90 000 medlemmer.

Initiativet spredte seg raskt i takt med at asylmottak ble opprettet over hele Norge. På landsbasis er det per oktober 2017 registrert over 60 lokale grupper*. 11 av disse er registrert i Brønnøysundregistrene som frivillige organisasjoner.

RW-bevegelsen har opphav i Tyskland, med avleggere i flere europeiske land.

Mens aktiviteten i mange land har dreid seg om å bidra med boliger, har RW-nettverket i Norge i hovedsak, men med lokale variasjoner, dreid seg om akutt hjelp ved ankomst i form av utdeling av mat og utstyr, samt sosiale aktiviteter i og utenfor mottak. Flere av gruppene har også vært involvert i organisering av aksjoner og demonstrasjoner for å vekke oppmerksomhet rundt flyktnings situasjon og rettigheter.

* På sine nettsider har RWTN registrert 61 lokale grupper. I tillegg kommer ulike spesialgrupper (Refugees Welcome to School, Refugees Welcome to Health etc). I sin studie av flyktningsengasjementet i sosiale medier, fant Eimhjellen (2016) nær 100 ulike RW-initiativer.

aktør var åpent. Dette gjaldt særlig på nyopprettede mottak, hvor kapasiteten var presset.

Ikke bare la konteksten og et utbredt engasjement til rette for handling: Sosiale medier, og da særlig Facebook, fungerte som et svært effektivt verktøy for å informere, mobilisere og koordinere lokale aktiviteter og frivillig innsats. Rapporten belyser hvordan en uformell organiseringsform, med rask respons på konkrete behov, mindre formaliteter og bindingskrav og med muligheten for at frivillige kunne bidra med utgangspunkt i egen kapasitet og ressurser, bidro til å senke terskelen for deltakelse.

Fra nettverk til hierarki?

Refugees Welcome startet som en grasrotbevegelse, med en desentralisert og flat struktur. Felles for initiativtakerne og de frivillige var opplevelsen av at de måtte gjøre noe for menneskene som kom, i mange tilfeller som en reaksjon på myndighetenes innvandringspolitikk og et «kjølig debattklima». Etter kort tid oppstod det imidlertid en spenning mellom den flate og uformelle nettverksorganiseringen på den ene siden, og behovet for formalisering og styring på den andre. Ikke bare var utviklingen drevet av et internt behov for kontroll og oversikt. Også eksterne behov, krav

og forventninger, som juridiske krav til penger på konto (som fordret den raske formaliseringen hos flere), skapte grobunn for endring. Utviklingen hadde også en mer normativ dimensjon knyttet til legitimitet, og forutsetninger for å bli tatt på alvor som en seriøs aktør som kan inngå i samarbeid med omgivelsene og etablerte aktører (mottaksapparatet, lokale og nasjonale myndigheter og andre frivillige aktører).

Selv om RW-gruppene på enkelte områder kan begynne å ligne mer etablerte frivillige organisasjoner, ved at de får styrer, demokratiske strukturer og regnskap, er det – særlig for lokalgruppene – viktig å holde på en åpen og uformell form. Informantene opplevde at dette bidrar til å senke terskelen for deltakelse og til å opprettholde *ad hoc*-preget som gjør dem fleksible, tilpasningsdyktige og i stand til å respondere raskt og effektivt på hendelser og lokale behov.

Men en uformell organisering har også sine kostnader, som både dreier seg om enkeltfrivillige og ildsjeler som brennes ut, og om utfordringer knyttet til økonomisk støtte og langsiktig planlegging som kan bidra til stabilitet og forutsigbarhet over tid.

Data

Analysene i rapporten *Nordmenns bidrag i flyktnings situasjonen 2015/2016* bygger i hovedsak på data fra Norsk medborgerpanel samlet inn i oktober 2014 og mars 2016. Undersøkelsen som ble gjennomført i mars 2016 inkluderte spørsmål om bidrag i flyktnings situasjonen, og ble besvart av totalt 1190 personer. Av disse hadde også 864 svart på spørsmål om frivillig arbeid i medborgerpanelet i oktober 2014. I rapporten brukes også supplerende data om utbredelsen av hjelpegrupper på Facebook og mediedekningen av flyktnings situasjonen i 2015.

Studien av Refugees Welcome-nettverket er basert på intervjuer med syv ledere og nøkkelpersoner i seks ulike hjelpeinitiativer for flyktninger rundt om landet: to landsdekkende og fire lokalgrupper. Intervjuene ble gjennomført i perioden februar til juni 2016.

Beredskapsenhet

Røde Kors

Frivillighetens samfunnseffekter

Frivillighetens samfunns effekter

Frivillighetens samfunns effekter referer til direkte eller indirekte – kortsiktige og langsiktige – konsekvenser av frivillige organisering for enkeltpersoner, lokalsamfunn eller samfunnet generelt. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har i denne perioden undersøkt sivilsamfunnets rolle og betydning for en rekke områder, derunder helse, integreringsarbeid, beredskapsarbeid og forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

På helsefeltet har senteret særlig sett nærmere på hvordan frivillig deltakelse og engasjement virker inn på individnivå. Tidligere forskning har vist at personer som er aktive i organisasjoner gjennomgående har bedre helse og uttrykker større tilfredshet med livet. Om dette skyldes at deltakelsen i seg selv har positive effekter, eller at at frivillige organisasjoner i utgangspunktet tiltrekker seg personer som har god helse og livskvalitet, hersker det imidlertid større usikkerhet om. Ved senteret har vi utforsket denne sammenhengen mellom sivilsamfunnsdeltakelse og folkehelse, blant annet gjennom bruk av spørreundersøkelser hvor enkeltrespondenter følges over tid (paneldata).

I løpet av perioden har senterforskerne også sett nærmere på hvordan frivillige organisasjoner bidrar til å løse viktige samfunnsutfordringer, slik som integrering, beredskap og radikaliserings. Gjennom case-studier har vi blant annet belyst hvordan organisasjonene jobber, hvilke utfordringer de støter på i sitt arbeid, og hvordan samarbeidet med offentlige myndigheter oppleves.

Sentrale publikasjoner innenfor dette forskningstemaet inkluderer:

- *Innvandrere si deltakelse i norsk frivilligliv – nye tal og metodiske utfordringar* (Eimhjellen, 2016)
- *Klima og migrasjon. To case-studier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid* (Eimhjellen & Ødegård, 2016)
- *Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle sivilsamfunn* (Ødegård & Sætrang, 2015)
- *Levende drabantbyer: Ungdoms deltagelse i fritidsaktiviteter i flerkulturelle oppvekstmiljø* (Eriksen & Frøyland, 2017)
- *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo – barrierer, frafall og endringer over tid* (Ødegård, Bakken, & Strandbu, 2016)

- *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo* (Ødegård, Fladmoe, 2017)
- *Notat: Frivillighet og folkehelse – En kunnskaps gjennomgang* (Fladmoe & Folkestad, 2016)
- *Notat: Helse og deltakelse i frivillige organisasjoner* (Finseraas, 2013)
- *Frivillighet og folkehelse. Empiriske analyser av sivilsamfunnsdeltakelse, helse og livskvalitet* (Fladmoe & Folkestad, 2017)
- *Bruk av frivillige i søk og redning. En pilotstudie i to politidistrikter* (Gjerde & Winsvold, 2016)
- *Frivillige organisasjoner i søk og redning. Utvikling, rekruttering og samarbeid med kommunene* (Gjerde & Winsvold, 2017).
- *Trossamfunn som arena for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme* (Winsvold, Mjelde & Loga, 2017)

Sivilsamfunn og integrering

Foto: Kulturbyrået Mæsen

Bakgrunn

Innvandring og integrasjon er blant de viktigste og mest omstridte utfordringene i vår tid. Med bakgrunn fra hele 222 land (SSB 2015), er sammensetningen av dagens innvandrerbefolkning vesentlig mer mangfoldig når det gjelder kulturell, religiøs og etnisk bakgrunn enn den var for få tiår tilbake. Til tross for at innvandrere i Norge, sammenlignet med andre OECD-land, er relativt godt integrert på arbeidsmarkedet og i utdanningssektoren, viser forskning fremdeles tydelige utfordringer på flere områder. Et av disse områdene er en svakere deltakelse på sivilsamfunnets arenaer og i det politiske systemet enn majoritetsbefolkningen, selv om det er store variasjoner mellom grupper med ulike landbakgrunn.

I et tillitsbasert «frivillighetsland» som Norge, med høy organisasjonstetthet og bred deltakelse, har det lokale foreningslivet potensial til å bygge nettverk, tillit og normer for gjensidighet mellom individer og gruppe. Særlig for innvandrere med kort botid i Norge blir denne type sivilsamfunnsdeltakelse løftet frem som viktig, da det også er arena for sosial tilhørighet og dannelse av nettverksressurser.

Senteret har i perioden gjennomført forskningsprosjekter for å øke kunnskapen rundt minoritetsbefolkningens sivilsamfunnsdeltakelse. Forskingen baserer seg både på

spørreskjemaundersøkelser, intervjuer, lokalsamfunnsstudier og studier av organisasjoner for unge med innvandrerbakgrunn.

De mest sentrale publikasjonene er:

- *Innvandrarar si deltaking i norsk frivilligliv – nye tal og metodiske utfordringar* (Eimhjellen, 2016)
- *Klima og migrasjon. To casestudier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid* (Eimhjellen & Ødegård, 2016)
- *Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo – barrierer, frafall og endringer over tid* (Ødegård, Bakken, & Strandbu, 2016)
- *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo* (Ødegård & Fladmoe, 2017)
- *Levende drabantbyer: Ungdoms deltagelse i fritidsaktiviteter i flerkulturelle oppvekstmiljø* (Eriksen & Frøyland, 2017)
- *Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle sivilsamfunn* (Ødegård & Sætrang, 2015)

Funn

Generell kunnskap om innvandreres frivillige engasjement

I forskningsprosjektet *Frivillig innsats og integrering* var formålet å få frem ny og generell kunnskap om nivå og

form på den frivillige deltakelsen hos innvandrerbefolkningen i Norge. Ved hjelp av en spørreundersøkelse rettet mot, personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia og Øst-Europa, ville vi blant annet undersøke hvordan og i hvilken grad personer tilhørende disse gruppene utfører frivillig arbeid. På grunn av lav svarprosent og et skjevt utvalg i spørreundersøkelsen viste det seg imidlertid svært utfordrende å få frem denne typen kunnskap.

De som svarte på undersøkelsen var gjennomgående yngre, høyere utdannede og med lengre botid enn innvandrerbefolkningen ellers i Norge, og kan derfor betegnes som et «eliteutvalg». Analysene viser at dette «eliteutvalget» ligger på nivå med nordmenn flest når det gjelder frivillig arbeid – 61 prosent. Til sammenligning viser analyser av et lignende spørsmål fra Levekårsundersøkelsen til SSB i 2014 stilt til personer med bakgrunn fra Afrika, Asia og Øst-Europa, at nivået var nede i 15 prosent. Med bakgrunn i eksisterende kunnskap er det derfor vanskelig å slå fast hvor stor andel av innvandrerbefolkningen i Norge som gjør frivillig arbeid, men vi kan anta at nivået vil være lavere enn for den norske befolkningen generelt. For å kunne konkludere mer sikkert omkring innvandrerbefolkningen sine former for og nivå av frivillig engasjement på et generelt nivå, er det behov for grundigere og mer ressurskrevende spørreundersøkelser som gir bedre svarprosent og et mer representativt utvalg.

Se side 20–25 for mer om minoritetsungdoms politiske og sosiale deltakelse

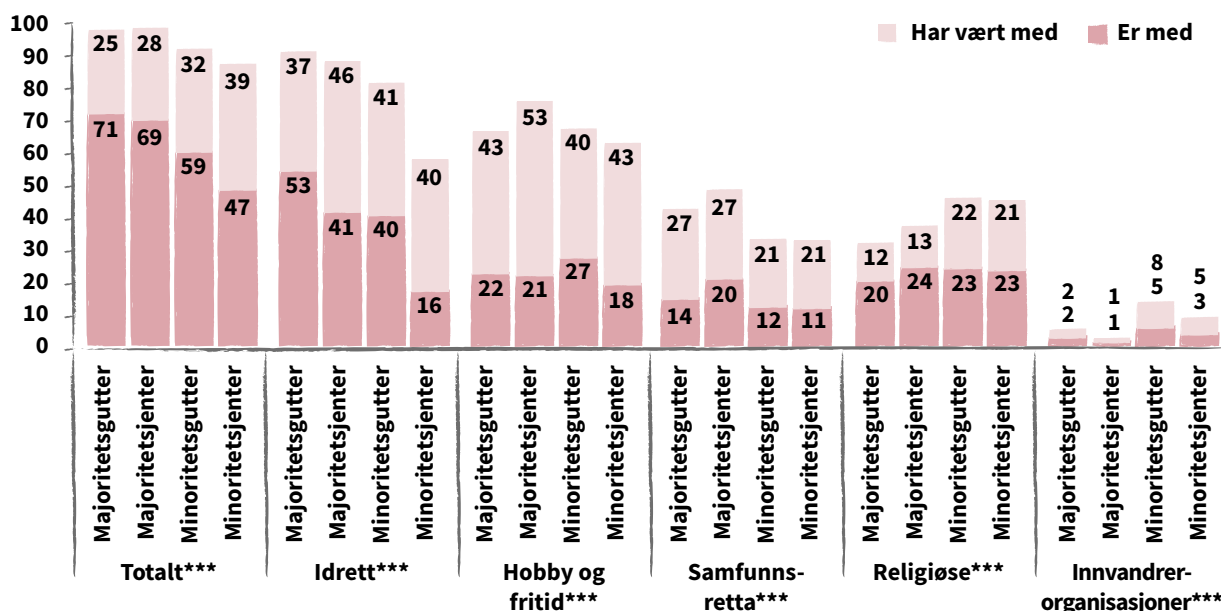
Foto: Sør-Trøndelag Arbeiderparti

Tabell 1. Frivillig arbeid fordelt på organisasjonstyper i et ungt eliteutvalg av personer med innvanderbakgrunn. Prosent.

Organisasjonstype	Utvalget totalt
Idrett	36
Sosial, humanitær	34
Kultur, musikk, hobby	32
Religion, livssynsorganisasjon	32
Andre	31
Velforening, grendelag, borettslag	28
Fagforening, yrkesorganisasjon	24
Innvandrersorganisasjon	14
Politisk parti	11
Andre politisk orienterte	10
Maks N (ikke vekta)	294

Kilde: Innvanderundersøkelsen, 2015
Prosenttallene er vekta.

Figur 1. Andelen 13–19 åringer som er og har vært med i ulike organisasjonskategorier, etter kjønn og foreldres innvandringsbakgrunn. Prosent.

Kilde: Ung i Oslo, 2015. Sig. ***= $p \leq 0.001$, **= $p \leq 0.01$, *= $p \leq 0.05$.
NOTE: Vektet etter klasstrinn. N=2577.

Analysene i rapporten *Innvandrarar si deltaking i Norsk frivilligliv – nye tal og metodiske utfordringar* (2016), viser at de frivillige i dette unge eliteutvalget fordeler seg noenlunde likt som befolkningen ellers når det gjelder typen organisasjoner man gjør frivillig arbeid for. Idrettsorganisasjoner var den vanligste organisasjonstypen slik det også er i befolkningen ellers, mens sosiale og humanitære organisasjoner kommer på andreplass. Kultur-, musikk- og hobbyorganisasjoner kommer på tredje- og religions- og livssynsorganisasjoner på fjerdeplass.

Analysene viser videre en sammenheng mellom frivillig arbeid og sosial tillit og nettverksmangfold (sosial kapital). Her kan frivillig arbeid enten ses som et resultat av eller som en forutsetning for sosial tillit og nettverksmangfold, eller begge deler.

Organisasjonsdeltakelse blant ungdom med innvandrerbakgrunn

I rapporten *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo*, har senteret rettet fokus på frivillig organisasjonsdeltakelse

blant elever med minoritetsbakgrunn (to utenlandsfødte foreldre) på ungdomsskoler og videregående skoler. Undersøkelsen viser at det er svært små forskjeller mellom minoritets- og majoritetsunge når det gjelder deltakelse i frivillige organisasjoner. Studien gir dermed et mer positivt bilde av deltakelsesmønster enn tidligere forskning på den voksne delen av innvandrerbefolkningen (se blant annet Enjolras og Wollebæk 2010¹). Selv om det er noe variasjon i type organisasjon, ser vi av figur 1 at innvandringsbakgrunn har relativt liten betydning for om unge er aktive i hobby- og fritidsorganisasjoner, religiøse organisasjoner, innvandrerorganisasjoner og mer samfunnsretta organisasjoner.

Lokale myndigheters rolle i integrasjonsarbeid

I rapporten *Levende drabantbyer: Ungdoms deltagelse i fritidsaktiviteter i flerkulturelle oppvekstmiljø* har senterforskere studert hvordan lokale myndigheter jobber med integrasjon gjennom sivilsamfunnet. I bydeler hvor lokale myndigheter har jobbet systematisk over tid, er fokuset rettet mot å redusere deltakelsesbarrierer, både på individuelt

* Rapporten Frivillige organisasjoner, sosial utjevning og inkludering

nivå (gratis eller billige aktiviteter, informasjon på flere språk etc.) og på organisasjonsnivå (koble ulike nettverk, foreninger og lokalsamfunnsaktører sammen). Myndighetenes strategier drøftes også i kunnskapsnotatet *Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle sivilsamfunn*. Fem faktorer løftes der fram som viktige for å lykkes med lokalt integrasjonsarbeid innenfor en sivilsamfunnskontekst:

- Kommunen bør innta en koordinerende rolle i den hensikt å involvere aktører med ulik kompetanse, nettverk og erfaringer for å utvikle felles møteplasser som bidrar til å senke barrierene for integrasjon og fellesskap.
- Kommunene bør drive oppsøkende arbeid overfor innvandrerbaserte frivillige foreninger og uformelle nettverk med tanke på å invitere dem inn i et samarbeid.
- Kommunen må også drive kompetanseutvikling i frivillige organisasjoner slik at forutsetningene for å drive integrasjonsarbeid styrkes.
- Innvandrernettverkene må inviteres inn i samarbeidet, da disse besitter nettverksressurser, kulturforståelse og mangfoldskompetanse som er avgjørende for et godt integrasjonsarbeid.
- Det må bygges en felles forståelse av hvilke utfordringer kommunen/lokalsamfunnet står ovenfor og mulige strategier for å løse disse. Lokalt integrasjonsarbeid må fra myndighetenes side være «bottom-up»- heller enn «top-down»-initiert.

Flerkulturelle organisasjoner for barn og ungdom

I 2013 var det åtte organisasjoner for barn- og unge med flerkulturell familiebakgrunn som mottok nasjonal

driftsstøtte fra Barne- og likestillingsdepartementet. I rapporten *Klima og migrasjon*.

To casestudier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid har senteret sett nærmere på disse organisasjonene. Rapporten tar blant annet for seg hvilke motiver som ligger bak etableringen av det flerkulturelle foreningsliv, og om de skiller seg fra det mer tradisjonelle foreningslivet.

Å skape møteplasser og arenaer for sosial og politisk integrasjon for unge som deler en felles kulturell eller etnisk identitet, er viktig for organisasjonene. Målsettingen er å hjelpe unge med å finne en plattform som norsk med en tokulturell identitet, noe som blir ansett som svært viktig som integrasjonsstrategi.

Den mer politiske rollen er for disse organisasjonene særlig knyttet opp mot deres transnasjonale relasjoner og bånd. Selv om organisasjonene har begrensete ressurser til internasjonal nettverksbygging, har de kontakt med enten moderorganisasjoner i hjemlandet eller tilsvarende søsterorganisasjoner i Europa. En viktig målsetting for denne nettverksbyggingen er særlig å styrke rettighetene for undertrykte grupper.

Studien peker på at tilskuddspolitikken overfor disse organisasjonene har stor betydning for det handlingsrommet de har som aktivitetstilbyder for medlemmer og som politisk aktør. De fleste av organisasjonene har begrenset rekrutteringsgrunnlag og dermed få medlemmer, hvilket utløser begrenset statsstøtte. Svak økonomi hindrer dem i å ha ansatte som kan drifte organisasjonen. Dette gjøres av tillitsvalgte på fritiden. Dermed er de sårbare for nedleggelse, og har ikke kraft til å ekspandere eller å etablere seg som slagkraftige meningsbærere i en norsk kontekst.

Data

Datagrunnlaget for rapporten *Innvandrarar si deltaking i Norsk frivilligliv – nye tal og metodiske utfordringar* (2016) var Innvandrundersøkelsen 2015. Dette var en nettbasert spørreundersøkelse med postal invitasjon til et brutt utvalg på 5000 innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre (SSB-definisjoner) med bakgrunn fra Asia, Afrika og Øst-Europa, over 16 år og minimum fem års botid i Norge. Etter flere ulike former for påminnelser, kontaktstrategier og svarmuligheter avsluttet vi undersøkelsen med en samlet responsrate på 10,5 prosent (N=495). En annen datakilde som ble brukt var SSB sin Levekårsundersøkelse fra 2014 som hadde temaet friluftsliv, organisasjonsaktivitet, politisk deltagelse og sosiale nettverk. Basert på et tilfeldig utvalg av 9600 personer fra folkeregisteret i alderen 16 år og oppover, ble respondenter med bakgrunn fra Asia, Afrika og Øst-Europa skilt ut i et eget utvalg (N=426) og analysert separat.

I organisasjonsstudien er det foretatt dokumentanalyser og kvalitative intervjuer med ledelsen ved de åtte nasjonale frivillige organisasjoner for barn og unge med flerkulturell bakgrunn som mottok nasjonalt driftstilskudd i 2013. Intervjuene ble gjort i 2014 og 2015.

For informasjon om datagrunnlaget i undersøkelsene om minoritetsungdoms deltagelse, se side 24.

Foto: Werner Anderson

Sivilsamfunn og folkehelse

Foto: Andreas Harjo Kjelmann

Bakgrunn

Sivilsamfunnets rolle har i de senere årene fått økt oppmerksomhet i myndighetenes folkehelsearbeid, noe som særlig henger sammen med høyere levealder og en økt andel eldre i befolkningen. Et eksempel er den såkalte «Frivillighetsstrategien» fra 2015, som ble utviklet i samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Frivillighet Norge og KS. I forordet til denne strategien vektlegges særlig to formål med frivillighetspolitikken: forebygging av ensomhet og sivilsamfunnets rolle som en aktør i velferdssamfunnet.^{*}

Et grunnpremiss for politikken på dette feltet er at deltakelse i sivilsamfunnet har positive helsegevinster, både for den som deltar og for samfunnet som helhet. I prosjektet *Sivilsamfunn og folkehelse* har vi utforsket dette premisset nærmere gjennom to tilnæringer. For det første har vi undersøkt sammenhengen mellom deltakelse i frivillig arbeid, helse og livskvalitet på individnivå. Et hovedspørsmål er om deltakelse i frivillig arbeid kan bidra til bedre helse og livskvalitet for de frivillige, eller om det snarere er slik at frivillige organisasjoner primært tiltrekker seg personer som allerede har god helse og livskvalitet. For det andre har vi utforsket den kontekstuelle sammenhengen mellom organisasjonsliv, helse og livskvalitet. Denne forskningen bygger på en antagelse om at det å bo i lokalsamfunn preget av høy sosial kapital, det vil si med høyt tillits-

nivå og sterke nettverk, medfører høyere livskvalitet og bedre helse for alle innbyggerne.

Eksisterende forskning på sammenhengen mellom sivilsamfunn og folkehelse er dominert av studier fra USA, og et sentralt formål med prosjektet er å vurdere i hvilken grad eksisterende forskningsfunn er overførbare til den norske konteksten. Det amerikanske sivilsamfunnet skiller seg fra det norske på flere måter, blant annet ved at religiøse organisasjoner utgjør en langt større andel av sivilsamfunnet i USA enn de gjør i Norge. Dette henger sammen med organiseringen av velferdsstaten, da staten har en langt mer begrenset rolle som velferdsleverandør i USA enn i Norge. Det medfører blant annet at det amerikanske sivilsamfunnet er tyngre inne i velferdsområdet enn det det norske sivilsamfunnet er. Det norske sivilsamfunnet er derimot i mye større grad dominert av organisasjoner innen idrett, hobby og fritid.

I løpet av perioden har senteret gitt ut følgende tre publikasjoner på temaet:

- *Helse og deltakelse i frivillige organisasjoner* (Finseraas, 2013)
- *Frivillighet og folkehelse – En kunnskaps gjennomgang* (Fladmoe & Folkestad, 2016)
- *Frivillighet og folkehelse. Empiriske analyser av sivilsamfunnsdeltakelse, helse og livskvalitet* (Fladmoe & Folkestad, 2017)

^{*} Helse- og omsorgsdepartementet. (2015). Nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet (2015–2020). Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

Foto: Foto Kjetil Jøssang

Funn

Frivillig arbeid, helse og livskvalitet

Mange studier har pekt på at frivillige har bedre helse og livskvalitet enn ikke-frivillige. Dette kan skyldes at deltakelsen i seg selv har positive effekter, eller det kan skyldes at frivillig organisasjoner tiltrekker seg personer som i utgangspunktet har god helse og livskvalitet. På et overordnet nivå er det naturlig å tenke seg at begge tolkningene er korrekte.

Den internasjonale forskningslitteraturen har imidlertid funnet få tegn på at frivillig deltakelse fører til bedre helse og livskvalitet for alle. Snarere peker flere studier på at det er enkeltgrupper i samfunnet som kan dra nytte av deltakelse. Dette gjelder særlig grupper som på ulikt vis står utenfor arbeidsmarkedet, som eldre og arbeidsløse. Den viktigste forklaringen på hvorfor personer utenfor arbeidsmarkedet kan ha fordel av å delta i frivillig arbeid, er at frivillig arbeid kan fungere som et substitutt for betalt arbeid når det gjelder å skape og opp-

rettholde sosiale relasjoner. Fravær av sosiale relasjoner kan føre til ensomhet og depresjoner, og det kan gjøre en mindre robust i møte med fysisk sykdom. Deltakelse i frivillig arbeid kan også ha fysiske gevinster gjennom aktiviteten i seg selv, ved at det reduserer generell inaktivitet.

Frivillighetens potensial for å styrke livskvaliteten til ensomme eldre og andre som er svakt sosialt integrerte, kan være stort. Forskningen tyder imidlertid også på at det kan være svært utfordrende å rekruttere nettopp de gruppene som kan ha størst nytte av å delta, til frivillig arbeid. Studier peker på at det i utgangspunktet er en tydelig skjevrekuttering til frivillig arbeid, i den forstand at ressurssterke personer som allerede har god helse og brede nettverk har mye større sannsynlighet for å begynne. Et eksempel fra den seneste Frivillig innsatsundersøkelsen, er betydningen av å få en forespørsel (se Wollebæk m.fl. 2015^{**}). Selv når det kontrolleres for en

rekke andre faktorer, har personer som har fått en forespørsel om lag fire ganger så stor sannsynlighet for å begynne med frivillig arbeid. Problemet er imidlertid at forespørslene oftest tilfaller de som allerede har brede nettverk og god helse.

Sammenhengen mellom frivillig deltakelse, helse og livskvalitet studeres i notatet *Helse og deltakelse i frivillige organisasjoner* (Finseraas, 2013) og i rapporten *Frivillighet og folkehelse. Empiriske analyser av sivilsamfunnsdeltakelse, helse og livskvalitet* (Fladmoe & Folkestad, 2017). Analysene i disse rapportene bekrefter at frivillige ofte har bedre helse enn andre.

I den seneste av rapportene undersøkes den kausale sammenhengen nærmere, altså om sivilsamfunnsdeltakelse fører til bedre helse og livskvalitet eller om det først og fremst er slik at frivillige organisasjoner tiltrekker seg personer som i utgangspunktet har god helse og høy livskvalitet. Analysene bygger på data fra spørreundersøkelser der de

^{**} Rapporten *Betingelser for frivillig innsats: Motivasjon og kontekst*.

samme personene har blitt fulgt over tid. Dataene er samlet inn over en relativt kort tidsperiode, så resultatene må tolkes som korttidseffekter av frivillig deltakelse. Rapporten ser både på ulike grupper av frivillige – personer utenfor arbeidslivet, pensjonister og aleneboende – og på frivillig arbeid for ulike organisasjonstyper: kultur og fritid, velferd, samfunnsrettede, bolig og økonomi og tro og livssyn. På et overordnet nivå tyder resultatene på at helsegevinstene av sivilsamfunnsdeltakelse er begrenset, og at det først og fremst er slik at organisasjonene tiltrekker seg personer som i utgangspunktet har god helse og livskvalitet. Samtidig viser analysene tegn på at helsegevinstene kan være noe sterkere for personer som står utenfor arbeidslivet, og da særlig for personer med lav utdanning. Videre er det i analysene tegn på enkelte positive helse- og livskvalitetseffekter blant frivillige innenfor organisasjonskategoriene kultur og fritid, velferd og samfunnsrettede, men ikke innenfor kategoriene bolig og økonomi og tro og livssyn. Dette understreker at «frivillig arbeid» er en grov kategori, og at ulike typer frivillig arbeid vil ha ulike effekter.

Lokalt organisasjonsliv og livskvalitet

En rekke studier finner at sosial kapital, i ulike varianter, henger sammen med helse og livskvalitet. Når det gjelder betydningen av konteksten (for eksempel ens bosted og nærmiljø) er bildet mer sammensatt. Ett funn som ser ut til å gå igjen i de fleste studier er at individrelatert sosial kapital (som f.eks. organisasjonsdeltakelse og tillit) har positive sammenhenger med helse og livskvalitet. Den aggregerte effekten av sosial kapital, som vi finner på kontekst-

nivået, ser derimot ikke ut til å gjøre seg gjeldene i like stor grad i skandinaviske land.

På et generelt nivå tyder analyser fra Norge på at betydningen av bosted er relativt liten. Hvem du er betyr mer enn hvor du bor. Dersom en er en gift/samboende eldre kvinne med høy husholdningsinntekt, er det større sannsynlighet for at en er tilfreds med egen tilværelse enn dersom en er en ung singel mann med lav husholdningsinntekt. Og dette gjelder uavhengig av det lokale organisasjonslivet.

Samtidig finner vi at det også er slik at aktivt organisasjonsmedlemskap og tillit til politikerne henger sammen med innbyggernes livskvalitet. Disse «sosial kapital»-variablene (aktivt medlemskap og tillit), er forhold som ikke bare sier noe om hvem en er, men i hvilken grad en relaterer seg til eller samhandler med andre i nærmiljøet. Dette kan igjen tenkes å påvirke tilliten en har til andre – som igjen henger sammen med befolkningens livskvalitet. Det er med andre ord et sammensatt bilde som avtegner seg, i og med at tillit og organisasjonsdeltakelse ikke utelukkende kan sees som individuelle egenskaper. Tilliten skapes gjennom sosialisering og samhandling, og organisasjonsdeltakelse må finne sted i en organisasjonskontekst. Likevel: hovedfunnet når det gjelder sammenhengen mellom lokalt organisasjonsliv og livskvalitet, er at denne er liten eller fraværende – enten organisasjonsliv måles som antall organisasjoner i kommunen, hvor mange i kommunen som er aktive, kommunens størrelse eller kommunens økonomi.

Data

Notatet *Helse og deltakelse i frivillige organisasjoner* (Finseraas, 2013) bygger på data fra Studien av livsløp, generasjon og kjønn (LOGG), som ble samlet inn i 2007/2008 av Statistisk sentralbyrå.

Notatet som ble publisert høsten 2016 bygger på en omfattende litteraturgjennomgang, herunder flere metastudier av sammenhengen mellom organisasjonsdeltakelse, helse og livskvalitet.

Rapporten *Frivillighet og folkehelse. Empiriske analyser av sivilsamfunnsdeltakelse, helse og livskvalitet* (Fladmoe & Folkestad, 2017) bygger på flere datakilder. Analyser av sammenhengen mellom organisasjonsdeltakelse, helse og livskvalitet bygger på data fra Norsk medborgerpanel og den norske studien av livsløp, aldring og generasjon (NorLag). I Medborgerpanelet har det vært inkludert spørsmål om deltakelse i frivillig arbeid og ulike helse mål i 2014, 2015 og 2016. NorLag-undersøkelsen, gjennomført blant voksne og eldre i 2002 og 2007, inneholder spørsmål om organisasjonsaktivitet, samt en rekke spørsmål om helse og livskvalitet. Når det gjelder sammenhengen mellom lokalt organisasjonsliv og livskvalitet, bygger analysene på Innbyggerundersøkelsen (DIFI), Frivillighetsregisteret samt kommunedata fra NSDs kommunedatabase.

Sivilsamfunn og redningstjeneste

Foto: Asle Huse/Norsk folkehjelp

Bakgrunn

Den norske redningstjenesten yter akutt innsats for å redde mennesker i fare. Redningstjenesten er organisert som et samvirke mellom offentlige etater, private selskaper og frivillige hjelpeorganisasjoner, og innsatsen fra frivillige organisasjoner er helt sentral i redningstjenestens arbeid. De frivillige finnes rundt omkring i lokalsamfunn over hele landet, og er de primære mannskaper som benyttes ved søkeaksjoner. I mange tilfeller er det også de frivillige som har mulighet til å stille mannskaper på kortest varsel. Frivillige legger trolig ned mellom to og tre millioner timer frivillig innsats per år i redningstjenesten.*

Til tross for de frivillige organisasjonenes betydelige innsats i redningsarbeidet i Norge, finnes det lite systematisert kunnskap om deres rolle i søk og redning (SAR). Senteret har i denne perioden derfor gjennomført to forskningsprosjekter for å øke kunnskapen om det frivillige beredskapsarbeidet. Vi har blant annet undersøkt omfanget av den frivillige beredskapsinnsatsen, holdninger og kjennskap til redningsarbeid i befolkningen, de frivillige beredskapsorganisasjonenes rekrutterings- og mobiliseringsutfordringer, og samarbeid mellom organisasjonene, politi og kommune. Resultatene er å finne i følgende to rapporter:

- *Bruk av frivillige i søk og redning. En pilotstudie i to politidistrikter* (Gjerde & Winsvold, 2016)
- *Frivillige organisasjoner i søk og redning. Utvikling, rekruttering og samarbeid med kommunene* (Gjerde & Winsvold, 2017)

Funn

Godt samarbeid mellom politi og frivillige organisasjoner

I den første av rapportene om den norske redningstjenesten rettes oppmerksomheten særlig mot samarbeidet mellom politiet og de frivillige organisasjonene. Gjennom studier i to politidistrikter, Hordaland og Oslo, undersøkes hvordan disse aktørene samarbeider under og utenom oppdrag.

Generelt oppleves samspillet mellom politi og organisasjoner som godt og ansvarsfordelingen som avklart og hensiktsmessig, både ved mobilisering og under oppdrag. Organisasjonene har telefonsystemer som gjør at de kan mobilisere raskt, og at de fort får oversikt over hvilke ressurser som er tilgjengelige. Både politi og organisasjoner mener at det stort sett mobiliseres raskt nok, og at de relevante ressursene som hovedregel blir mobilisert. I noen tilfeller synes likevel organisasjonene at politiet venter for lenge med å kalle ut frivillige aktører, eller at de burde utkalt bredere.

Flere organisasjonsrepresentanter mener at sen og snever utkallelse skyldes at politiet har for stor tro på egne ressurser, og at de har for lite kunnskap om hvilke ressurser som finnes hos de frivillige. Organisasjonene betoner derfor viktigheten av at politiet har god kunnskap om hvilke ressurser de frivillige kan bidra med. Politiet mener selv at de mobiliserer både raskt og korrekt, og viser til at mange søk avsluttes før de kommer i gang. Ut fra erfaring med ulike typer søksobjekter mener politiet det er nødvendig å ha is i magen, fordi en del personer blir funnet svært raskt.

Både politi og organisasjoner opplever at samspillet dem imellom fungerer godt under operasjoner. Politiet har formelt sett ansvaret under operasjon og tar også en tydelig lederrolle, men organisasjonene har også sine ledere representert på kommandoplass. Organisasjonene opplever at politiet anerkjenner organisasjonenes kompetanse, lytter til deres råd og innspill og evner å inkludere organisasjonene i ledelsen av søket dersom det er nødvendig.

Det påpekes imidlertid fra begge hold at hvorvidt samspillet mellom politi og organisasjoner er vellykket, er personavhengig. For det første har innsatsledere fra politiet litt ulik lederstil. Organisasjonene ser betydningen av at politiet opptrer tydelig og med autoritet, men foretrekker likevel den lyttende leder-typen fremfor den mer autoritære. Organisasjonene mener det er viktig at politiet skolerer i søk og redning og i det som omtales som «moderne innsatsledelse», som understreker betydningen av å jobbe i team og lytte til råd. For det andre har personlige relasjoner betydning for tillit og forventninger. Personlig kjennskap genererer tillit og gjør også at de lettere å si fra dersom man er uenig i de vurderingene som blir gjort. Personlig kjennskap gjør også at aktørene vet hva de kan forvente av hverandre, noe som letter koordineringen i felt.

Forbedringspotensial mellom oppdrag

Organisasjonene er noe mindre fornøyd med samarbeidet og samspillet med politiet utenom oppdrag. For det første kunne de ønske at det var mer fokus på å lære av de felles erfaringene man har gjort seg gjennom søk. Organisasjonene ønsker at det skal settes

* Justis- og politidepartementet (2002). Den norske redningstjeneste. Informasjonshefte.

Tabell 1. Antall og prosentandel redningsaksjoner til lands per år, der en eller flere frivillige organisasjoner har deltatt.

År	Antall aksjoner der frivillige har deltatt	Prosentandel aksjoner der frivillige har deltatt	Antall aksjoner totalt per år
2010	542	17,9	3024
2011	652	21,1	3095
2012	738	22,5	3286
2013	794	24,0	3304
2014	922	25,9	3554
2015	945	26,7	3545
2016	977	26,4	3698
Totalt	5570	23,7	23506

Kilde: Hovedredningsentralenes SAR-register

av tid umiddelbart etter søk, eller med jevne mellomrom utenom søk, for å gå gjennom hvordan søkene har forløpt og identifisere forbedringsområder. I noen grad gjøres dette allerede, men organisasjonsrepresentantene ønsker seg mer av det. Generelt påpeker organisasjonene behovet for kunnskapsbasert læring, og at dette ikke får tilstrekkelig oppmerksomhet i politiet, hvor operativ erfaring står høyt i kurs.

For det andre ønsker organisasjonene, spesielt i Hordaland, flere fellesøvelser med politi og organisasjoner. I begge politidistrikter organiseres det felles øvelser en eller to ganger i året, der både politi og organisasjoner er med. Per i dag varierer det hvem som tar initiativ til slike øvelser, og noen organisasjonsrepresentanter påpeker at de kunne ønske at politiet oftere tok initiativ. Andre informanter mener paraplyorganisasjonen FORF (Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum) kunne hatt en rolle å spille når det gjelder initiativtaking og koordinering av øvelser.

Videre opplever noen av organisasjonene at det også varierer hvem som blir invitert med, og at invitasjon til øvelser i noen tilfeller beror på personlige relasjoner/bekjentskaper. Dette understreker viktigheten av at et overordnet organ bør stå for organiseringen av felles øvelser. Behovet for øvelse oppleves som mindre i Oslo enn i Hordaland, fordi antall søk i Oslo er relativt stort og organisasjonene får øvelse gjennom oppdrag.

Bekjentskap er viktig i beredskapsarbeidet
Personlige relasjoner og bekjentskap betones som svært viktig for å utvikle tillit som gjør det mulig å operere raskt, uten å måtte bruke tid på å forklare eller undersøke hva den andre kan. Personlige relasjoner betones mer i Hordaland, der det også er vanligere at man kjenner hverandre, enn i Oslo. I Oslo later organisasjonsrepresentantene til å være mer fornøyde med den formelle strukturen, både når det gjelder mobilisering, søksmetodikk i felt og trening og øvelse. Spesielt påpekes det at utvikling av en felles søksmetodikk, tydelige rolleavklaringer og felles forventninger i stor grad kan erstatte behovet for personlig kjennskap. Også i Oslo erfarer man likevel at søkene blir mer effektive når man kjenner hverandre fra før. Betydningen av kjennskap understreker behovet for felles møteplasser utenom oppdrag, der man trener eller sammen reflekterer rundt egen praksis.

FORF – nyttig paraplyorganisering

Søk- og redningsoperasjoner krever samarbeid mellom politi og frivillige organisasjoner. De frivillige organisasjonene er organisert under paraplyen FORF (Frivillige Organisasjoners Redningsfaglige Forum), og det er i all hovedsak disse politiet forholder seg til under oppdrag. Gjennom FORF har organisasjonene utviklet en nasjonal veileder i søk etter savnet person, som er distribuert til alle aktører i feltet (FORF 2015). Her beskrives en felles søks-

metodikk som avklarer rutiner, prosedyrer og forventninger i en søkssituasjon, samt et standardisert vokabular som gjør at aktørene i felt kan kommunisere med hverandre uten for mange misforståelser. Felles søksmetodikk og felles språkbruk antas å lette koordineringen og minske betydningen av personlig bekjentskap mellom aktørene.

Informanter i begge distrikter mener organiseringen under FORF har bidratt til en mer oversiktlig og bedre koordinert redningstjeneste. FORF fungerer som en koordinerings- og læringsarena, og problemstillinger som er relevante for hele organisasjonsfeltet og for samspillet mellom politi og organisasjoner løftes opp hit. Særlig informantene fra organisasjonene påpeker imidlertid at det er behov for ytterligere utdypning av samarbeidet gjennom FORF. Fordi FORF er et samvirke – og ikke kan fatte bindende beslutninger på vegne av organisasjonene – må utviklingsprosesser som foregår gjennom FORF være basert på enighet. Dette oppleves i enkelte tilfeller som en begrensende faktor, fordi det kan være vanskelig å få fattet beslutninger.

Omfang

Den andre senterrapporten om frivillig beredskap gir blant annet en oversikt over frivillige organisasjoners innsats i søk- og redningsaksjoner i årene 2010 til 2016. Data fra Hovedredningsentralens loggføringssystem viser at de frivillige organisasjonenes innsats i søk- og redningsoppdrag har økt de siste årene. I 2010 deltok frivillige organisasjoner i under en femtedel av alle redningsaksjoner til lands – i 2016 hadde andelen økt til over en fjerdedel.

Tallene bekrefter at de frivilliges innsats i søk og redning er betydelig og helt sentral for at redningsaksjoner skal kunne gjennomføres i så stort omfang som det gjøres per i dag. Det betyr at det å legge til rette for frivillig innsats i redningstjenesten er viktig for å kunne opprettholde redningsaksjonenes omfang og kvalitet. For organisasjonenes del betyr utviklingen at de må øke sin kapasitet dersom de ikke skal slite ut eksisterende mannskaper.

Norsk Folkehjelp – Førstehjelp. Foto: Espen Brekke

Rekrutteringspotensial

En spørreundersøkelse gjennomført i et representativt utvalg av befolkningen viser at i overkant av en tiendedel av befolkningen er medlem i en beredskapsorganisasjon. Om lag en fjerdedel av disse igjen har deltatt i en redningsaksjon. Det kan dermed se ut som om andelen aktive medlemmer utgjør litt under tre prosent av befolkningen. Om lag en femtedel av de som ikke alt er medlem sier de kunne tenke seg å delta i en beredskapsorganisasjon. Kjennskapen til redningstjenesten er ikke veldig høy: Én av tre sier at de kjenner godt til redningstjenestens arbeid og til de ulike frivillige organisasjonene. Samtidig ser vi at flere sier seg villig til å la seg rekruttere dersom de får utfyllende informasjon om hva arbeidet som frivillig innebærer. For å kunne rekruttere godt

har de frivillige organisasjonene med andre ord en jobb å gjøre når det gjelder å informere befolkningen om hva organisasjonene driver med og hva deltakelse innebærer.

Det oppleves som nokså lett å rekruttere nye medlemmer, og særlig til de spisse og spesialiserte organisasjonene. Utfordringen er å holde på dem man har rekruttert. Muligheten for å tilegne seg kompetanse, til å inngå i sosiale nettverk gjennom redningsarbeidet og godt lederskap i organisasjonen trekkes frem som viktig for at folk skal ønske å bli. Tidspres, stress og overbelastning og vanskeligheter med å få fri fra jobben er forhold som får folk til å slutte. Gitt disse funnene vil organisasjonenes utfordring blant annet være å sikre gode og kommuniserende ledere i organisasjonene, fremme betydningen av identitet,

sosiale nettverk og kompetanse og sørge for å organisere arbeidet slik at ikke enkeltpersoner blir overbelastet.

Fremtidige rekrutteringsutfordring

I Hordaland opplever organisasjonene utfordringer knyttet til rekruttering, mens disse utfordringene per i dag oppleves å være mindre i Oslo. I begge distrikter er organisasjonsrepresentantene bevisste fremtidige rekrutteringsutfordringer. Rekruttering innebærer at personell skal trenes opp og sertifiseres, noe som krever mye tid og energi fra de frivilliges side – og mange faller fra før de i det hele tatt er kvalifisert til utrykning. Likevel er de organisasjonene som har minst problemer med rekrutteringen de som også har den mest krevende sertifiseringen. De spesialiserte organisasjonene kan tappe fra en allerede

eksisterende interesse. Har man hund eller båt, kan det kanskje oppleves som meningsfullt å vie noe av tiden man allerede bruker på hobbyen sin til å hjelpe andre. At det kreves spesialkompetanse gjør dessuten at det oppleves som «litt eksklusivt» å være med, og at det i seg selv er motiverende.

Samspill mellom frivillige beredskapsorganisasjoner og kommuner

Rapporten belyser også samarbeidet mellom de frivillige organisasjonene og kommuneadministrasjonen. Kommunene spiller en sentral rolle i beredskaps- evnen lokalt gjennom sitt særlige ansvar for beredskapsplanlegging. Den kommunale beredskapsplikten gir kommunene ansvar for å gjøre en risiko- og sårbarhetsanalyse, kartlegge interne og eksterne beredskapsressurser og utarbeide en beredskapsplan som skal samordnes og øves med andre relevante aktørers beredskapsplaner.

Frivillige organisasjoner i de to kommunene vi har intervjuet i, Bergen og Odda, opplever kommunens rolle som uklar. Noe av uklarheten bunner i kommunen har et planleggingsansvar for all beredskap, men ikke noe operativt ansvar for søk- og redningsaksjoner. Kommunen er dermed en tung aktør i det teoretiske beredskapsarbeidet, men fraværende i det operative. For de operative aktørene blir kommunen dermed usynlig og utydelig, og det er ingen tydelig bro mellom planene til kommunen og det som skjer når en hendelse oppstår.

Kommunene i denne studien har videre prioritert å bygge internkompetanse og koordinere egne beredskapsressurser, og har vært mindre opptatt av å etablere kontakt og koordinere seg med eksterne aktører som for eksempel de frivillige beredskapsorganisasjonene. Denne

manglende orienteringen mot eksterne aktører bidrar også til at kommunens rolle oppleves som uklar.

Forskriften for beredskapsarbeidet åpner for stor grad av kommunal frihet i hvordan kommunen kan organisere beredskapen. Fordi beredskap i de fleste kommunale etater ikke er det primære målet, blir beredskapsarbeidet ofte preget av enkeltpersoners personlige engasjement. Delvis basert på personlig engasjement samarbeider enkelte etater internt i kommunen tett om beredskap. Disse formene for samarbeid er imidlertid ofte sårbare for personutskiftninger. Systematisk oppbygning av kompetanse i den enkelte etat og systemer for samarbeid om beredskap på tvers av alle etater vil kunne imøtekomme problemet med skjev og fragmentert innsats og mangelfullt samarbeid

Kommunen har ansvar for å invitere relevante aktører til øvelser knyttet til konkrete scenarioer fra kommunens risiko- og sårbarhetsanalyse. Lovgivningen krever at det gjennomføres øvelser med gitte mellomrom, men hvordan dette skal utføres i praksis, hvem som skal delta og omfanget på øvelsen er det opp til aktørene selv å bestemme. Hvem som inviteres vil dermed være basert på kommunens egne vurderinger. Dette gir rom for en skjevdeling av invitasjoner. Blant annet blir gjerne de som har deltatt før invitert på ny. Frivillige organisasjoner man ikke har samarbeidet med kan da bli utelatt fordi kommunen ikke har full oversikt over hvilke ressurser som finnes. Dette er uheldig fordi det hindrer optimal utnyttelse av tilgjengelige ressurser. For å sikre bedre ressursutnyttelse bør kommunene bestrebe seg på å skaffe oversikt over hvilke organisasjoner som finnes lokalt og å invitere bredt til øvelser.

Data

Data om redningsarbeidets omfang og de frivillige organisasjonenes deltakelse er hentet fra Hovedredningssentralens loggføringssystem, der alle redningsaksjoner loggføres fortløpende. Hvert enkelt søk er registrert med en rekke opplysninger som tid og sted for hendelsen, hendelsestype og hvem redningsaksjonene er rettet mot, samt hvilke frivillige organisasjoner som eventuelt har vært utkalt i forbindelse med søket. Analysen er avgrenset til landbaserte søk i årene 2010–2016.

Spørsmål om deltakelse og motivasjon for deltakelse i redningsarbeid er stilt til et representativt utvalg av befolkningen, gjennom «Norsk medborgerpanel», en internettbasert undersøkelse som gjennomføres noen ganger i året. Undersøkelsen der det ble stilt spørsmål om frivillige beredskapsorganisasjoner ble gjennomført mellom 1. november og 2. desember 2016. I alt 1172 personer svarte på undersøkelsen.

For å undersøke samspillet mellom frivillige organisasjoner og politi har vi intervjuet representanter for innsatsledelsen i to politidistrikter, Oslo og Hordaland, samt representanter for fem ulike frivillige organisasjoner i de samme distriktene. For å undersøke samspill mellom frivillige organisasjoner og kommuner er det gjennomført intervjuer med representanter fra to kommuner i Hordaland politidistrikt, Bergen og Odda, samt med representanter for frivillige organisasjoner i disse to kommunene.

Foto: Elmer Laahne /Norsk folkehjelp

Sivilsamfunn og forebygging av radikalisering

Foto: Arild Storaas

Bakgrunn

Ekstrem islamisme har blitt satt på dagsorden de senere år gjennom terroraksjoner mot vestlige mål utført av grupperinger med tilknytning til Al-Qaida og Den islamske stat. Stadig mer oppmerksomhet har derfor blitt viet arbeidet med å hindre radikaliserings- og rekruttering til ekstremistmiljøer. I Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme fremheves det at en bred innsats fra en rekke aktører er nødvendig for å forebygge voldelig ekstremisme. Det omfatter blant annet aktører i sivilsamfunnet, derunder muslimske trossamfunn.

Senteret har i perioden søkt å bringe frem ny kunnskap om hvordan moskeer og tilstøtende foreninger arbeider for å hindre at enkeltpersoner tiltrekkes av ekstreme miljøer og ideologier. Gjennom intervjuer med representanter for muslimske trossamfunn og representanter for offentlige myndigheter i tre norske byer, har vi undersøkt hva som oppleves å være årsakene til radikaliserings- og voldelig ekstremisme hos henholdsvis myndigheter og trossamfunnsrepresentanter, og hva som oppfattes som gode og hensiktsmessige forebyggingstiltak.

Prosjektet munnet ut i rapporten *Trossamfunn som arena for forebygging av radikaliserings- og voldelig ekstremisme*.

Funn

Årsaker

Studien viser at det er nokså stort sammenfall mellom myndighets- og trossamfunnsinformanter når det gjelder hva de anser som årsakene til at ekstremisme vokser frem og til at enkeltpersoner blir radikaliseret. Begge aktørgrupper trekker frem utenforskap – altså det å oppleve at man faller utenfor samfunnet – som en viktig sårbarhetsfaktor. Mens myndighetene først og fremst er opptatt av materielt utenforskap, som blant annet følger av å stå utenfor arbeidslivet eller ha manglende utdanning, fokuserer trossamfunnsinformantene også mye på det vi har valgt å kalle sosialt utenforskap, som innebærer at man opplever å bli sett på som annerledes, ikke akseptert eller stigmatisert.

Problemer knyttet til det å skulle etablere en identitet som norsk muslim trekkes også frem som en sårbarhetsfaktor, det samme gjør mangelfull religiøs opplæring. Begge aktørgrupper peker også på at utenrikspolitiske faktorer kan være en underliggende årsak til radikaliserings- og voldelig ekstremisme: Mange muslimer opplever spesielt vestlige lands krigføring i land med muslimsk majoritet som urettferdig og unødig brutal. Denne urettferdigheten vekker sinne og aktiverer solidariteten mange føler med muslimer i andre deler av verden, og blir dermed en virksom radikaliseringsfaktor, ifølge flere av informantene.

Antiradikaliseringsstiltak

Hvilke tiltak som oppfattes som hensiktsmessige for å forebygge radikaliserings- og voldelig ekstremisme, henger sammen med hva de ulike informantgruppene oppfatter som årsakene til at folk radikaliseres.

Felles for både trossamfunns- og myndighetsinformantene er at de oppfatter materielt utenforskap som en radikaliseringsfaktor, og at flere av forebyggingsstiltakene dermed handler om å hindre utenforskap. Vanlige tiltak i moskeene er å arrangere seminarer eller kurs rettet mot å hjelpe folk inn i utdanning eller arbeid. Noen tiltak gjennomføres i samarbeid med myndighetene. De fleste tiltakene gjennomføres imidlertid trossamfunnene alene og på eget initiativ.

Tiltak for å hindre sosialt utenforskap er vanskeligere å sette direkte i verk, da sosialt utenforskap delvis henger sammen med holdninger som kommer til uttrykk i offentligheten. Ifølge trossamfunnsrepresentantene er en av moskeens roller i denne sammenheng å tilby muslimer et sted å høre til, et sted de ikke er utenfor. Det er også viktig, ifølge trossamfunnsinformantene, å hjelpe spesielt unge muslimer med å utvikle og etablere en trygg identitet som norsk muslim. Dette er tema på seminarer og kurs i flertallet av de moskeene vi har intervjuet i.

Å hindre sosialt utenforskap er imidlertid ikke noe trossamfunnene kan gjøre alene. Sosialt utenforskap er heller ikke noe myndighetene kan vedta å fjerne. Ansvar for å hindre utenforskap ligger også i majoritetssamfunnet. Trossamfunnsinformantene ønsker at opinionsledere – medier og politikere – skal gå foran og bidra til en mindre polariserende og mer inkluderende retorikk. Dersom de i samfunnet som har stor påvirkningskraft snakker om muslimer som en naturlig del av fellesskapet og unngår å generalisere når de snakker om terror, vil det smitte over på resten av befolkningen og på den måten redusere graden av stigmatisering.

Trossamfunnene arbeider også for å skape bånd til sivilsamfunnet for øvrig, for å bidra til at moskeene ikke blir isolerte sivilsamfunn i sivilsamfunnet, men inngår som en del av det store fellesskapet. Stigmatisering fra storsamfunnets side skyldes blant annet at folk er redde for det som er ukjent, mener trossamfunnsinformanter. For å hindre stigmatisering kan moskeene derfor bidra til å gjøre folk mindre redde, ved å gi ikke-muslimer kunnskap om hva muslimer og moskeen står for og hva religiøs praksis innebærer.

Trossamfunnsinformantene peker også på religiøs opplæring som forebyggende tiltak. Det å være trygg på hva som er rett teksttolkning og det å ha trygge religiøse autoriteter å vende seg til vil gjøre folk motstandsdyktige mot ekstremistiske argumenter som hevder at bruk av vold er i tråd med Koranen.

Til sist gir trossamfunnsinformantene også uttrykk for at de ønsker at politikere tar opp vestlig krigføring i muslimske land som tema. Det skaper sinne og grobunn for radikalisering, ifølge noen av informantene, at norske myndigheter har en tilsynelatende passivt aksepterende holdning til slik krigføring.

Samarbeid

Samarbeidet mellom trossamfunn og myndighetene fremstilles av informantene som hovedsakelig hensiktsmessig og godt. Myndighetene opplever at de trenger trossamfunnene som samarbeidspartnere for å komme i kontakt med sårbare individer som det skal iverksettes forebyggings tiltak overfor, og trossamfunnene er i all hovedsak også fornøyde med samarbeidet de har med

myndighetene. Myndighetene kan tilby ressurser som gjør det mulig for trossamfunnene å arrangere forebyggende aktiviteter, og informantene opplever i stor grad myndighetene som en ressurs i forebyggingsarbeidet.

Et eksempel på et samarbeidsprosjekt som av begge parter vurderes som svært vellykket, er SID, Samarbeid for inkluderende dialog, i Oslo, som er et samarbeid mellom bydel Gamle Oslo og fem moskeer. Noe av suksessen bak prosjektet, som er rettet mot ungdom, er at man har latt ungdomsledere i de ulike moskeene være med å definere hvordan prosjektet skal innrettes og hva slags aktiviteter det er behov for å arrangere. Dette gjør at prosjektet oppleves som relevant for målgruppen. En annen suksessfaktor ser ut til å være å identifisere og engasjere personer i slike prosjekter som kjenner det muslimske miljøet godt, men som samtidig også snakker myndighetens språk og forstår deres målsettinger og måter å arbeide på. Slike personer kan fungere som brobyggere.

Trossamfunnene er imidlertid kritiske til innretningen på midlene de kan søke fra det offentlige. Tildeling av disse midlene krever blant annet at radikalisering og ekstremisme skal tas opp direkte som tema. På den måten legges det til grunn at hele den muslimske befolkningen skal gjøres til gjenstand for radikaliseringsforebygging – altså at de er i faresonen for å bli radikalisert. Dette oppleves som stigmatiserende og lite effektivt.

Barrierer og drivere i forebyggingsarbeidet

Når myndigheter og trossamfunn skal samarbeide om forebygging er det en fordel at problemforståelsen er den samme – altså at synet på hva problemet består i, hva som er årsaken og hvem som er målgruppen for forebygging, er felles. Begge aktørgrupper er enige i at det å falle utenfor samfunnet gjør individer sårbare og er en årsak til at folk radikaliseres. Men mens myndighetene fokuserer mest på det å være utenfor arbeidslivet, er trossamfunnsrepresentantene mer opptatt av sosialt utenforskap. Det at de har forskjellig fokus gjør at hva som oppfattes som aktuelle tiltak er litt forskjellig – for eksempel er trossamfunnsrepresentanter mer opptatt av tiltak som hindrer stigmatisering enn myndighetene er. Videre er uklar identitet en årsak trossamfunnsrepresentantene legger mer vekt på enn

Data

For å belyse hvordan muslimske trossamfunn jobber med å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme, ble det gjennomført semi-strukturerte intervjuer med informanter fra sentrale trossamfunn og tilstøtende foreninger i tre norske byer som har utfordringer knyttet til radikalisering: Oslo, Bergen og Stavanger. I tillegg ble det gjennomført intervjuer med representanter for andre relevante sivilsamfunnsorganisasjoner, samt kommunens kontakt mot trossamfunnene og SLT-koordinator*, som har ansvar for kommunens forebyggingsarbeid. I alt ble 25 informanter intervjuet.

* SLT står for "Samordningsmodell for lokale, forebyggende tiltak mot rus og kriminalitet"

myndighetene, og de ønsker seg mer støtte fra myndighetene til identitetsbyggende arbeid.

Mange av tiltakene som myndighetene setter i gang for å forebygge radikaliseringsring, handler om å gjøre ekstremisme til et tema blant unge muslimer og blant muslimske ledere. I iverksettingen av disse tiltakene ligger det implisitt to antakelser til grunn: For det første at muslimer ikke er nok bevisste ekstremisme som fenomen, og at de ved å snakke om det kan få det opp på radaren og dermed mer aktivt bestemme seg for å motstå det. Dernest ligger det implisitt en antakelse om at alle muslimer, og kanskje særlig alle unge muslimer, er sårbare for radikaliseringsring, og at selektiv forebygging derfor er nødvendig overfor alle muslimer.

Trossamfunnsrepresentantene deler ikke disse antakelsene. De opplever det ikke som noe stort problem at muslimer flest ikke er oppmerksomme på radikaliseringsfenomenet. Tvert imot opplever oppmerksomheten å være stor internt i

de muslimske miljøene og oppmerksomheten fra storsamfunnet oppleves som belastende: Muslimer føler at majoritetsbefolkningen generaliserer, og at de blir mistenkt urettmessig for å være potensielle terrorister. De opplever også at de blir stilt til ansvar for terrorhandlinger de ikke støtter, og at majoritetsbefolkningen er redde for dem. På den måten kan antiterrorarbeidet oppleves som et større problem enn terroren, fordi antiterrorarbeidet, og det fokuset og holdningene det fører med seg, rammer alle muslimer, ikke bare dem det er ment å ramme. Tiltak som er rettet mot alle muslimer virker stigmatiserende og mot sin hensikt, ved at de bidrar til å øke skillet mellom muslimer og til økt utenforskap.

I tillegg, og i tråd med opplevelsen av at det generaliseres, mener mange trossamfunnsinformanter at slike tiltak uansett ikke når dem de er ment å nå. Det er, ifølge trossamfunnsinformantene, bare et fåtall som er sårbare for radikaliseringsring, og disse kommer uansett ikke på slike tilstelninger. De som kommer er de

best tilpassede, som det er minst sjans for at skal bli radikalisert.

For å nå de som er i faresonen må det jobbes spisst og målrettet. Trossamfunnene kan tilby noen former for forebygging mot denne gruppen som myndighetene ikke kan tilby: De kan konfrontere dem, argumentere teologisk med dem, men samtidig vise at døren står åpen slik at de ikke blir ekskludert fra det muslimske fellesskapet som de kanskje trenger for å komme på rett spor igjen. Det er imidlertid store forskjeller mellom moskeene når det gjelder hva man mener moskeen kan gjøre for å forebygge overfor denne gruppen: Noen mener moskeen kan gjøre mye, andre mener at de radikalisererte selv må velge om de ønsker å tilhøre fellesskapet moskeen tilbyr. Dersom personer i faresonen velger ikke å følge moskeens regler eller trekker seg unna, er det lite moskeen kan gjøre.

Personer tilknyttet senteret i perioden 2013–2017

Bernard Enjolras

Senterleder og forsker I,
Institutt for samfunnsforskning

Ivar Eimhjellen

Forskningskoordinator og forsker II,
Uni Research Rokkansenteret

Daniel Arnesen

Stipendiat, Institutt for
samfunnsforskning

Anders Bakken

Forsker II, NOVA

Audun Beyer

Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

Dag Arne Christensen

Forskningsleder, Uni Research
Rokkansenteret

Ingunn Marie Eriksen

Forsker II, NOVA

Audun Fladmoe

Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

Bjarte Folkestad

Forsker II, Uni Research
Rokkansenteret

Lars Roar Frøyland

Stipendiat, NOVA

Steinar Gjerde

Vitenskapelig assistent,
Uni Research Rokkansenteret

Trygve Gulbrandsen

Forsker I, Institutt for
samfunnsforskning

Karin Oline Kraglund

Prosjektrådgiver og
forskningskoordinator,
Institutt for samfunnsforskning

Jørn Ljunggren

Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

Jill Loga

Førsteamanuensis,
Høgskulen på Vestlandet

Hilmar Langhelle Mjelde

Forsker II, Uni Research
Rokkansenteret

Per Selle

Professor, Universitetet i Bergen

Karl Henrik Sivesind

Forsker I, Institutt for
samfunnsforskning

Tord Skogedal Lindén

Forskningsleder, Uni Research
Rokkansenteret

Kari Steen-Johnsen

Forskningsleder, Institutt for
samfunnsforskning

Åse Strandbu

Seksjonsleder og professor,
Norges idrettshøgskole

Kristin Strømsnes

Professor, Uni Research
Rokkansenteret og Universitetet
i Bergen

Synne Sætrang

Prosjektrådgiver og
forskningskoordinator,
Institutt for samfunnsforskning

Håkon Solbu Trætteberg

Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

Marte Winsvold

Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

Dag Wollebæk

Forsker I, Institutt for
samfunnsforskning

Guro Ødegård

Forskningsleder, NOVA

Signe Bock Seggaard

Forsker II, Institutt for
samfunnsforskning

Jo Saglie

Forsker I, Institutt for
samfunnsforskning

Aktivitetsoversikt

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017

Prosjekter

Tittel	Forskere	Periode
Frivillig innsats og motivasjon i Norge og Skandinavia	Ivar Eimhjellen Audun Fladmoe Bjarte Folkestad Signe Bock Seggaard Karl Henrik Sivesind Synne Sætrang Marte Winsvold Dag Wollebæk Guro Ødegård	2014–2017
Samspill mellom sivilsamfunn og andre samfunnsaktører (governance)	Tord Skogedal Lindén Rune Ervik	2014–2017
Organisasjonslandskap i endring	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind Trygve Gulbrandsen	2014–2015
Nye former for kollektiv handling	Audun Beyer Ivar Eimhjellen Steinar Gjerde Jørn Ljunggren Per Selle Kari Steen-Johnsen Kristin Strømsnes Guro Ødegård	2014–2017
Finansiering og rammevilkår	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind	2016–2017
Frivillig innsats og integrering	Ivar Eimhjellen	2014–2016
Ungdoms deltakelse i politikk og samfunnsliv: Kontinuitet eller endring?	Audun Fladmoe Kari Steen-Johnsen Guro Ødegård	2014–2016
Minoritetsjenters idrettsdeltakelse	Anders Bakken Åse Strandbu Guro Ødegård	2014–2016
Sivilsamfunnsdeltakelse og folkehelse	Audun Fladmoe Bjarte Folkestad	2016–2017
Samspill mellom offentlige etater og frivillighet i søk- og redningstjenesten (fase 1)	Steinar Gjerde Marte Winsvold	2014–2015

Samspill mellom offentlige etater og frivillighet i søk- og redningstjenesten (fase 2)	Steinar Gjerde Marte Winsvold	2015–2017
Paraplyorganisasjoner	Daniel Arnesen	2016–2017
Betydningen av trossamfunn som forebyggingsarena	Jill Loga Hilmar L. Mjelde Marte Winsvold	2016–2017
Partnerskap for sosial innovasjon: Nye samarbeidsplattformer mellom frivillig, offentlig og privat sektor	Ivar Eimhjellen Jill Loga	2016–2017
Kommunenes samhandling med frivillige organisasjoner og sammenslutninger	Ivar Eimhjellen	2016–2017
Lokale frivillige foreninger som rammer for barns og unges fritidsaktiviteter	Ingunn Eriksen Lars Roar Frøyland	2016–2017
Fremveksten av lokale organiseringsformer og et flerkulturelt sivilsamfunn	Ivar Eimhjellen Guro Ødegård	2016
Frivillighet og forretning	Jill Loga	2016
Nye former for frivillighet	Synne Sætrang Ivar Eimhjellen Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras Audun Fladmoe	2016

Andre relevante prosjekter

Tittel	Forskere	Periode
The Contribution of the Third Sector to Europe's Socio-economic Development	Bernard Enjolras Signe Bock Seggaard Karl Henrik Sivesind	2014–2017
Rammebetingelser og ringvirkninger av velferdsmiks. En sammenlignende analyse av politikkkutforming, offentlig diskurs og servicekvalitet.	Audun Beyer Signe Bock Seggaard Karl Henrik Sivesind Håkon Solbu Trætteberg	2015–2019
Utvikling av sosialt entreprenørskap i Norge	Ivar Eimhjellen Jill Loga Hilmar L. Mjelde	2016
Sosiale entreprenører – kommunale endringsagenter	Ivar Eimhjellen Jill Loga Marte Winsvold	2015

Rapporter utgitt av senteret

Tittel	Forfatter	År
Nasjonale organisasjoner – en første oversikt	Trygve Gulbrandsen Karl Henrik Sivesind	2013
Religion og sosial kapital: Hva viser internasjonale spørreundersøkelser?	Dag Wollebæk	2013
Grenseløs frivillig foreldreinnsats? En dokumentasjonsrapport	Jo Saglie Signe Bock Seggaard	2013
Frivillig deltakelse i Norden- Et komparativt perspektiv	Sveinung Arnesen Bjarte Folkestad Steinar Gjerde	2013
Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst	Dag Wollebæk Synne Sætrang Audun Fladmoe	2015:1
Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet	Håkon Dalby Trætteberg Karl Henrik Sivesind	2015:2
Undersøkelsene om frivillig innsats 1998-2015. Dokumentasjonsrapport	Daniel Arnesen	2015:3
Frivillig innsats i Noreg 1998-2014	Bjarte Folkestad Kristin Strømsnes Dag Arne Christensen Per Selle	2015:4
Variierer aktivt organisasjonsmedlemskap etter kommunale kjennetegn?	Hilmar Langhelle Mjelde Bjarte Folkestad	2016:1
Klima og migrasjon. To casestudier av sivilsamfunnsorganisering i ei ny tid	Ivar Eimhjellen Guro Ødegård	2016:2
Innvandrere si deltaking i norsk frivilligliv. Nye tal og metodiske utfordringer	Ivar Eimhjellen	2016:3
Bruk av frivillige i søk og redning. En pilotstudie i to politidistrikt	Marte Slagsvold Winsvold Steinar Gjerde	2016:4
Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet?	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind Trygve Gulbrandsen	2016:5
Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016	Audun Fladmoe Synne Sætrang Ivar Eimhjellen Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras	2016:6
Idrettsdeltakelse og trening blant ungdom i Oslo. Barrierer, frafall og endringer over tid.	Guro Ødegård Anders Bakken Åse Strandbu	2016:7
Frivillighet og forretning - En kunnskapsoversikt om nye former for samspill mellom sivilsamfunn og marked	Jill Loga	2016:8
«Ikke bare en Facebook-gruppe»: En case-studie av Refugees Welcome-nettverket i Norge	Synne Sætrang	2016:9
Levende drabantbyer: Ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter i flerkulturelle lokalsamfunn	Ingunn Eriksen Lars Roar Frøyland	2017:1

Samfunnsengasjert ungdom: Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo	Guro Ødegård Audun Fladmoe	2017:2
Kollektiv handling i digitale medier: Nye digitale skiller?	Ivar Eimhjellen Jørn Ljunggren	2017:3
Trossamfunn som arena for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme	Marte Winsvold Hilmar L. Mjelde Jill Loga	2017:4
Frivillige organisasjoner i søk og redning: Utvikling, rekruttering og samarbeid med kommunene	Steinar Gjerde Marte Winsvold	2017: 5
Frivillighet og folkehelse: Empiriske analyser av sivilsamfunnsdeltakelse, helse og livskvalitet.	Audun Fladmoe Bjarte Folkestad	2017:6
Finansiering og rammevilkår i frivillig sektor: Endringer, tilpasninger, konsekvenser.	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind	2017:7

Hovedfunnsbrosjyrer

Tittel	År
Hovedfunn: Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst	Juni 2015
Hovedfunn: Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle sivilsamfunn	Oktober 2015
Hovedfunn: Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet	Oktober 2015
Hovedfunn: Frivillig innsats i Norge 1998-2014	Oktober 2015
Hovedfunn: Organisasjonslandskap i endring	Oktober 2015
Private bidrag til frivillig sektor i Norge – en kunnskapsoversikt	Desember 2015
Sammendrag: Ungdom og idrettsdeltakelse	Oktober 2016
Kunnskapsoversikt: Hva vet vi om innvandreres deltakelse i frivillige organisasjoner?	November 2016
Ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter – Omfang og betingelser	Mars 2017

Andre aktuelle rapporter

Tittel	Forfatter	År
Frivillig sektor i boligsosialt arbeid	Jill Loga Ivar Eimhjellen Camilla Lied	2015 (Uni Research Røkkansenteret)
Norway Country Report	Karl Henrik Sivesind Daniel Arnesen	2015 (European Foundations for Research and Innovation (EUFORI Study))
Mot en ny skandinavisk velferdsmodell? Konsekvenser av ideell, kommersiell og offentlig tjenesteyting for aktivt medborgerskap	Karl Henrik Sivesind (red.) Håkon S. Trætteberg Signe B. Seggaard	2016 (Institutt for samfunnsforskning)

Frivillig sektor i boligsosialt arbeid	Jill Loga Ivar Eimhjellen Camilla Lied (NIBR)	2016 (Uni Research Rökkansenteret)
Sosiale entreprenører- partnerskap for nye løsninger	Jill Loga Ivar Eihjellen Jenny Eschweliler Eline Ingstad Sigrid Stokstad Marte Winswold	2016 (Uni Research Rökkansenteret)
Utvikling av sosialt entreprenørskap i Norge	Ivar Eimhjellen Jill Loga	2016 (Uni Research Rökkansenteret)
Mapping the Current State of Giving Research in Europe: Norway.	Karl Henrik Sivesind	2017 (European Research Network on Philanthropy)

Bøker

Tittel	Forfatter	År
Den svala, svenska tilliten. Förutsättningar och utmaningar	Lars Trägårdh S. Wallman Lundåsen Dag Wollebæk L. Svedberg	2013
Civilsamhället klämt mellan stat och kapital- Välfärd, Mångfald, Framtid	Lars Trägårdh Per Selle Lars Skov Henriksen Hanna Hallin	2013
Fellesskap og forskjellighet- Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn	Guro Ødegård Jill Loga Kari Steen-Johnsen Bodil Ravneberg	2014
Promoting active citizenship? Markets and choice in Scandinavian welfare.	Karl Henrik Sivesind Jo Saglie	2017

Artikler og bokkapitler

Tittel	Forfatter	År
«The Impact of Local Associational Life on Citizen's Attitudes Towards Local Government»	Dag Arne Christensen Jacob Aars	2013
«Internet Communications: Does it strengthen Local Voluntary Organizations?». <i>Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly</i> . 24 (5)	Ivar Eimhjellen	2013
«Sosiale medier, samfunnspolitisk deltagelse og kontroll». <i>Internasjonal Politikk</i> , s. 263-73.	Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras Dag Wollebæk	2013
«Diversity and Community Trust in Swedish Local Communities». <i>Journal of Elections, Public Opinion & Parties</i> , 2 (3)	Dag Wollebæk S. Wallmann Lundåsen	2013

«Rallying without fear: Political consequences of terror in a high trust society» I: S.J. Sinclair (red.) <i>The political Psychology of Terrorism Fears</i> . Oxford: Oxford University Press, s. 246-266.	Dag Wollebæk Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras Guro Ødegård	2013
«Symposium: Tillit, frykt og kontroll ett år etter 22. juli». <i>Tidsskrift for Samfunnsforskning</i> , 54 (2): 245-260	Dag Wollebæk Guro Ødegård	2013
«Does Volunteering Cause Trust? A comparison of the Czech Republic and Norway». <i>European Societies</i> , 15:106-130.	Karl Henrik Sivesind Tereza Pospíšilová Pavol Frič	2013
«Refleksjoner kring medlemsmodellens betydelse» I: Trägårdh, Lars, Per Selle, Lars Skov Henriksen och Hanna Hallin (red.) <i>Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, Mångfald, Framtid</i> , s. 49-63	Per Selle	2013
«Norsk integrasjonspolitik: Från mangfold til integration?» I: Trägårdh, Lars, Per Selle, Lars Skov Henriksen och Hanna Hallin (red.) <i>Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, Mångfald, Framtid</i> , s. 203-217	Jill Loga	2013
«Ideella välfärdstjänster: en lösning på den skandinaviska modellens framtida utmaningar?». I: Lars Trägårdh, Per Selle, Lars Skov Henriksen og Hanna Hallin (red.) <i>Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, mångfold, framtid</i> , s. 75-88	Karl Henrik Sivesind	2013
«Norsk frivillighetspolitikk – ny och enhetlig?» I: Lars Trägårdh, Per Selle, Lars Skov Henriksen og Hanna Hallin (red.) <i>Civilsamhället klämt mellan stat och kapital. Välfärd, mångfold, framtid</i> , s.89-101.	Kristin Strømsnes	2013
«Associations Online. Barriers to Using Web-Based Communication in Voluntary Organizations». <i>Voluntas- International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations</i> . 25 (3): 730-753	Ivar Eimhjellen Dag Wollebæk Kristin Strømsnes	2014
«Web Technologies in Practice: The Investigation of Web Technologies by Environmental Organizations». <i>Media, Culture and Society</i> . 36 (6): 845-861.	Ivar Eimhjellen	2014
«The associative as governance structure». I: Jacques Defourny, Lars Hulgård og Victor Pestoff (red). <i>Social Enterprise and the Third Sector. Changing European Landscape in a Comparative Perspective</i> . London: Routledge.	Bernard Enjolras	2014
«De fremmede. Jødeparagraf, religionspolitikk og norske verdier». I: Aasen og Kildal (red). <i>Grunnloven og velferdsstaten</i> .	Jill Loga	2014
«Between Two Volunteer Cultures: Social Composition and Motivation among Volunteers at the 2010 Test Event for the FIS Nordic World Ski Championships». <i>International Review for the Sociology of Sport</i> . 49(1): 22-41.	Dag Wollebæk D. V. Hanstad B. Skirstad	2014
«Aksjoner i det representative demokrati». I: Hanne-Marthe Narud, Knut Heidar og Tore Grønlie (red.) <i>Stortingets historie 1964-2014</i> .	Kristin Strømsnes Per Selle	2014
«Små partier – store endringer. Medlemskap i ungdomspartiene i Norge 1998-2011». <i>Tidsskrift for ungdomsforskning</i> , 14 (1):135-148.	Guro Ødegård	2014
«Christian Albrekt Larsen: The Rise & Fall of Social Cohesion». Bokanmeldelse i <i>Tidsskrift for velferdsforskning</i> . 17: 59-61.	Kristin Strømsnes	2014

«Democratic Governance and Citizenship». I: Jean-Louis Laville, Philippe Eynaud & Dennis young (red). <i>Civil Society in a Changing World: Governance and Democracy</i> . London: Routledge.	Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras	2015
«Social Media and Civil Society Organizations (CSOS): Transformed Challenges for Governance», I: Hugo Ascencio & Rui Sun (red) <i>Cases on Strategic Social Media Utilization in the Nonprofit Sector</i> .	Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras	2015
«Giving in Norway: An Ambitious Welfare state with a self-reliant Nonprofit Sector». In: Pamala Wiepking & Femida Handy (red.). <i>The Palgrave Handbook on Global Philanthropy</i> .	Karl Henrik Sivesind	2015
«Sivlsamfunnet og Sametinget som “støvsuger”». I: Bjørn Bjerkli og Per Selle (red). Samepolitikken utvikling. Gyldendal Akademisk. (s. 274-308)	Per Selle Kristin Strømsnes	2015
«Sosialt entreprenørskap i Norge: en introduksjon til feltet» i <i>Praktisk økonomi & finans</i> nr. 1/2016	Eline Lorentsen Ingstad Jill Loga	2016
«Tillit under press» i <i>Syn og Segn</i> nr.3/2016	Dag Wollebæk	2016
«Sosial forankring og aktivt medlemskap i frivillige organisasjoner» i <i>Nordiske organisasjonsstudier</i> nr.3/ 2016	Sveinung Arnesen Bjarte Folkestad	2016
«The changing roles of for-profit and nonprofit welfare provision in Norway, Sweden and Denmark». I K. H. Sivesind & J. Saglie (red.), <i>Promoting active citizenship? Markets and choice in Scandinavian welfare</i> . London: Palgrave Macmillan.	Karl Henrik Sivesind	2017
«Does out-contracting of welfare services promote active citizenship?» I K. H. Sivesind & J. Saglie (red.), <i>Promoting active citizenship? Markets and choice in Scandinavian welfare</i> . London: Palgrave Macmillan.	Karl Henrik Sivesind Håkon Solbu Trættestad	2017
«The Future of the Scandinavian Welfare Model: User Choice, Parallel Governance Systems, and Active Citizenship». I K. H. Sivesind & J. Saglie (red.), <i>Promoting active citizenship? Markets and choice in Scandinavian welfare</i> . London: Palgrave Macmillan.	Karl Henrik Sivesind Håkon Solbu Trættestad Jo Saglie	2017

Notater

Tittel	Forfatter	År
Helse og deltakelse i frivillige organisasjoner	Henning Finseraas	2013
Frivillig sektor i Oslo: Nøkkeltall og hovedtrekk	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind	2014
Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn (Notat i forbindelse med faglig arbeidsverksted om utenforskap. KS 11.–12. aug.)	Guro Ødegård Synne Sætrang	2015
Potensialet for økt frivillig deltakelse i Norge	Bjarte Folkestad Hilmar Mjelde Langhelle	2016:1
Frivillighet og folkehelse – en kunnskapsgjennomgang	Audun Fladmoe Bjarte Folkestad	2016:2
Finansiering og rammevilkår: Delrapportering	Daniel Arnesen	2016:3

Doktorgrader

Tittel	Forfatter	År
From Face-to-face to Facebook? Web Technologies in Norwegian Civil Society	Ivar Eimhjellen	2014
Does welfare mix matter? Active citizenship in public, for-profit and nonprofit schools and nursing homes in Scandinavia	Håkon Solbu Trætteberg	2016

Masteroppgaver

Tittel	Forfatter	År
Å bygge broer mellom øyer. En kvalitativ casestudie av et frivillig tiltak for integrasjon av innvandrerkvinner i Oslo (UiO)	Synne Sætrang	2013
Voluntary Organizations and Political Mobilization. Change in Organization-Government Relations in Norway (UiO)	Daniel Arnesen	2014

Kronikker

Tittel	Forfatter	Hvor/Dato
Minoritetsforeldre deltar, men på andre arenaer	Arnfinn H. Midtbøen Guro Ødegård	Aftenposten, 15. oktober 2014
Myter om segregering	Arnfinn H. Midtbøen Guro Ødegård	Aftenposten, 20. oktober 2014
En arena for gateslag og sultestreik	Kristin Strømsnes	Bergens Tidende, 27. oktober 2014
Hvordan integrerer vi oss?	Guro Ødegård Kari Steen-Johnsen Jill Loga Bodil Ravneberg	Klassekampen, 25. november 2014
Både myndigheter og frivillige må ta ansvar for integrasjon.	Guro Ødegård Kari Steen-Johnsen Jill Loga Bodil Ravneberg	Forskning.no, 25. november 2014
Velferdsstatens blinde flekk	Håkon Dalby Trætteberg Karl Henrik Sivesind	Dagbladet, 23. juni 2015
Nordmenn stiller opp når det trengs	Audun Fladmoe Synne Sætrang Ivar Eimhjellen Kari Steen-Johnsen Bernard Enjolras	NRK Ytring, 17. september 2016

Omtale i mediene

2013	2014	2015	2016	2017	Totalt
44	67	57	54	27 (per 14.10.2017)	249

NOTE: Identiske medietreff i ulike kanaler er ikke tatt med (gjelder for eksempel NTB-artikler som er publisert i flere aviser eller nettsider) Radio, TV og sosiale medier er ikke inkludert. OBS: Tallene f.o.m 2015 gjelder kun artikler knyttet direkte til senterets tematikk/prosjekter, ikke annen mediedekning av forskerne tilknyttet senteret.

Foredrag mai 2013–august 2017

Tidspunkt	Tittel og anledning	Person
30. april 2013	<i>Ideelle organisasjoners rolle på velferdsfeltet i sammenlignende perspektiv.</i> Rundbordskonferanse om offentlige anskaffelser, ideell sektor og private rehabiliteringssentre arrangert av Virke.	Karl Henrik Sivesind
10-11. juni 2013	<i>Volunteering, trust and welfare in Norway and the Czech Republic.</i> På Czech-Norwegian matchmaking event for cooperation in the social sciences. Institute for the Academy of Sciences, Praha.	Karl Henrik Sivesind
24-26. oktober 2013	<i>Changes in the Scandinavian Social Service Provision.</i> International Society for Third Sector Research (ISTR). Asia Pacific Regional Conference, Seol (Sør-Korea)	Karl Henrik Sivesind
28. november 2013	<i>Er den norske givergleden oppskrytt? Den norske befolkningens pengegaver til frivillige organisasjoner i sammenlignende perspektiv.</i> Informasjonsmøte arrangert av Innsamlingskontrollen i samarbeid med Norges innsamlingsråd, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
6. januar 2014	<i>Frivillig arbeid i Norge. Utviklingstrekk og motivasjonsfaktorer.</i> Invitert foredrag, Høgskolen i Gjøvik.	Dag Wollebæk
14. januar 2014	Har organisasjonene de rette grepene for den nye tid? Om digitalisering, nettverk og rekruttering. Frivillighet Norges Topplederkonferanse, Oslo Kongressenter	Kari Steen-Johnsen
30. januar 2014	<i>Hvordan finansieres frivilligheten? Pengegaver og frivillighet i Norge.</i> Gjensidigestiftelsens årskonferanse.	Karl Henrik Sivesind
27. mars 2014	<i>Sosial kapital som politisk begrep.</i> Invitert foredrag, Barne-, Likestillings- og integreringsdepartementet.	Dag Wollebæk
7. februar 2014	Presentasjon av forskningsprogrammet for bevilgende departementer	Bernard, Enjolras, Jill Loga og Guro Ødegård
12. februar 2014	<i>Organisasjonssamfunnet og sosial kapital.</i> Forelesning HiB	Ivar Eimhjellen
13. mars 2014	Presentasjon av forskningsprogram 2013-2017, Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig innsats for Frivillighet Norges nettverksmøte.	Bernard Enjolras, Jill Loga og Guro Ødegård
21-22. mars 2014	<i>The Changing Role of Private and Nonprofit Welfare Provision in Norway, Sweden and Denmark, and consequences for the Scandinavian model.</i> Presentasjon av paper på konferansen "Welfare Mix, Hybridity and Government- Nonprofit Relationships in Post- Modern Welfare States". Arrangert av Voluntas- International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations.	Karl Henrik Sivesind
23. mars 2014	<i>Sosiale medier og politikk.</i> Studentforedrag bachelorstudiet Kultur og Kommunikasjon. Universitetet i Oslo.	Kari Steen-Johnsen
2. april 2014	<i>Frivillig sektor i endring- den gamle og den nye frivilligheten.</i> Foredrag, Senioruniversitetet i Bergen.	Kristin Strømsnes
8. april 2014	<i>Sivilsamfunnets betydning i flerkulturelle lokalsamfunn.</i> Foredrag på IMDi-konferansen «Frivillighet og mangfold», Oslo.	Guro Ødegård
6. mai 2014	<i>Webteknologi i det norske sivilsamfunn.</i> Forlesning HiB.	Ivar Eimhjellen
9. mai 2014	<i>Frivillighet og verdiskapning- kulturlivets andel og rolle.</i> Invitert foredrag. Ledermøte i Musikkens Studieforbund og rådsmøte i Norsk Musikkråd.	Karl Henrik Sivesind

27. mai 2014	<i>Liv og død i det lokale foreningslivet.</i> Invitert foredrag, Forum- idéburna organisasjoner med social inriktning, Stockholm.	Dag Wollebæk
27. mai 2014	<i>Overtar kommersielle og ideelle velferdstjenester i Skandinavia?</i> Seminar: «Den nye velferdspolitikken». Institutt for samfunnsforskning.	Karl Henrik Sivesind
10. juni 2014	<i>Social Trust: Conditions and Challenges.</i> Invitert foredrag, Moscow School of Civic Education.	Dag Wollebæk
22-25. juli 2014	Ledelse av panelet <i>Nonprofit Welfare and Active Citizenship in Scandinavia.</i> Konferanse i regi av ISTR International Society for Third Sector Research. Münster, Tyskland.	Karl Henrik Sivesind
1. september 2014	<i>Endringer i det norske organisasjonslandskapet: Sysselsetting og økonomi.</i> Frokostseminar for frivillige organisasjoner arrangert av Virke.	Karl Henrik Sivesind
4-6. september 2014	<i>The changing role of private and nonprofit welfare provision in Scandinavia.</i> Presentasjon av paper på ESPAnet konferanse i Oslo.	Karl Henrik Sivesind
16. september 2014	<i>Frivillighet i et nettverkssamfunn.</i> Foredrag: Regionkonferanse for Norges frivillighetsentraler, region 1, Lillehammer.	Ivar Eimhjellen
17. september 2014	<i>Tillit og tilhørighet i lokalmiljøet- betydning av felles møteplasser, et aktivt organisasjonsliv og kommunens ansvar.</i> «Møteplasser. En viktig arena for integrering og nytenkning», Oslo Extra Large-konferanse, Oslo.	Guro Ødegård
13. oktober 2014	<i>Det organiserte sivilsamfunn i Noreg.</i> Innlegg på Kunnskapsdepartementets konferanse om opplæring og utdanning i menneskerettigheter og demokrati.	Ivar Eimhjellen
23. oktober 2014	<i>Be Democracy. Fra forskning til utstilling.</i> Foredrag for Kulturdepartementet. Nobels Fredssenter. Oslo.	Kari Steen-Johnsen
24. oktober 2014	<i>Flerkulturelt foreningsliv: Hva hemmer og fremmer deltakelse for alle?</i> Konferansen «Kom igjen, jenter!», Norges Idrettsforbund	Guro Ødegård
27. oktober 2014	<i>Aksjoner i det representative demokrati.</i> Vestlandslansering av boken «Stortingets historie 1964-2014» Foredrag, Litteraturhuset i Bergen	Kristin Strømsnes
7. november 2014	<i>Be Democracy. Fra forskning til utstilling.</i> Foredrag for nordiske frivillighetsbyråkrater. Nobels Fredssenter. Oslo	Kari Steen-Johnsen
11. november 2014	<i>Sosial kapital og frivillig arbeid- utvikling og betydning.</i> Innlegg på workshop om sosial nettverk arrangert av prosjektet EU-Wise (7. rammeprogram) ved Institutt for helse og samfunn, avd. for sykepleievitenskap ved Universitetet i Oslo.	Karl Henrik Sivesind
11. november 2014	<i>Fremtidens idrettslag- Rammebetingelser og støtteapparat.</i> Norges idrettsforbunds utviklingsforum: Barneidrett og retningsvalg, Gardermoen.	Karl Henrik Sivesind
12. november 2014	<i>Sivilsamfunn og integrasjon.</i> Hovedforedrag på konferanse i tilknytning til Caritas 50-årsjubileum.	Jill Loga
13. november 2014	<i>Frivilligheten før og nå.</i> Konferanse for regionale frivillige organisasjoner og Akershus fylkeskommune.	Karl Henrik Sivesind
20. november 2014	<i>Drøft forholdet mellom informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) og sivilsamfunn.</i> Prøveforelesning i forbindelse med disputas, UiB.	Ivar Eimhjellen
20. november 2014	<i>Frivillige organisasjoner i en ny tid. utfordringer og endringsprosesser.</i> Seminar, Folkeakademiet Viken	Guro Ødegård
25. november 2014	Boklansering «Fellesskap og forskjellighet». Frokostseminar, Institutt for samfunnsforskning.	Guro Ødegård Jill Loga Kari Steen-Johnsen
25. november 2014	<i>En frivillighet i endring? Utviklingen i frivillig sektor i de siste tiårene».</i> Dialogmøte om frivillighet i forbindelse med arbeidet med en ny frivillighetsmelding, Oslo Kommune.	Karl Henrik Sivesind
26-27. november 2014	<i>Endringer i velferdsmiks i Skandinavia.</i> Forskersamling i Forskningsrådets VAM-program, Fornebu.	Karl Henrik Sivesind
4. desember 2014	<i>Sivilsamfunnet som integrasjonsarena.</i> Boklansering «Fellesskap og forskjellighet, Uni Rokkansenteret.	Jill Loga

12. desember 2014	<i>Fellesskap og forskjellighet.</i> , IMDis erfaringsseminar	Guro Ødegård
12. desember 2014	<i>Filantropi i Norge- oversikt og trender.</i> Foredrag på heldagsseminaret «Nye former for filantropi», arrangert av senteret i samarbeid med KUD, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
12. desember 2014	<i>Tillit og engasjement i samfunnet.</i> NESH konferanse om status for 22.juli-forskningen. Litteraturhuset. Oslo.	Kari Steen-Johnsen
7. januar 2015	Frivillighet og integrasjon. Bokpresentasjon, åpningen av UiB-fløyen hos ISF, Oslo	Jill Loga
22. januar 2015	<i>Religionsfrihetens fremvekst mellom 1814 og 2012.</i> Boklansering «Grunnloven og velferdsstaten. Uni Rokkansenteret, Bergen.	Jill Loga
2. februar 2015	<i>Frivillig sektor i endring- den gamle og den nye frivilligheten.</i> Foredrag for Senioruniversitetet i Askøy, Strusshamn kultursenter.	Kristin Strømsnes
7. februar 2015	<i>Ungdoms politiske engasjement.</i> PRESS vinterseminar. Vinderen skole, Oslo.	Guro Ødegård
18. februar 2015	<i>Frivillighet og integrasjon i Bergen kommune.</i> Halvdagsseminar, foredrag og diskusjon med kommunalt ansatte om boken «Fellesskap og forskjellighet», Bergen.	Jill Loga
3. mars 2015	<i>The role of civil society in decision making - national and EU level .</i> Paneldebatt på NGO Forum, arrangert av Society Integration Foundation i samarbeid med European Movement Latvia med støtte fra bl.a. EEA Grants og Den norske ambassaden i Latvia.	Karl Henrik Sivesind
4. mars 2015	<i>Community and diversity: Integration, networks and trust in multicultural communities.</i> Internasjonalt seminar. Akershus idrettskrets, Idrettens hus, Oslo	Kari Steen-Johnsen
5. mars 2015	<i>Innspillsmøte om frivillighet og integrasjon med foreninger om Frivillighetssentral.</i> Vitalitetssenteret, Bergen	Jill Loga
11. mars 2015	<i>Ungdom, politikk og engasjement.</i> Kunnskapsdepartementets internseminar «Hvordan påvirker samfunnsendringer barn og unges oppvekst, opplæring og dannelse», Oslo	Guro Ødegård
11. mars 2015	<i>Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn.</i> Oslo kommune/Områdeløft, Frivillighetshuset på Tøyen.	Guro Ødegård Kari Steen-Johnsen
19. mars 2015	<i>En frivillighet i endring? - Utviklingen i frivillig sektor i de siste tiårene.</i> Presentasjon for frivillighetsutvalg i Arbeiderpartiet, Oslo	Karl Henrik Sivesind
24. mars 2015	<i>The Development of Philanthropy and Fundraising in Norway.</i> Forelesning på Norsk Fundraising-utdanning, arrangert av Norges innsamlingsråd, Profundo og Sustainable Philanthropy with Plymouth University, Oslo	Karl Henrik Sivesind
24. april 2015	<i>Fellesskap og forskjellighet.</i> Gjensidigestiftelsen, internt seminar, Oslo.	Kari Steen-Johnsen
29. april 2015	<i>Fellesskap og forskjellighet. Om frivillig deltagelse og integrasjon.</i> Fagforbundets integreringskonferanse, Oslo.	Guro Ødegård
1. juni 2015	<i>Forskning, frivillighet og folkehelse.</i> Folkehelseløftet 2015, Frivillighet Norge, Oslo.	Kari Steen-Johnsen
1. juni 2015	<i>Eldres deltagelse i samfunnet og frivillig arbeid. Hva vet vi og hva bør vi forske mer på framover?</i> Forskerseminar om aktive eldre, Folkehelseinstitutt / Helse- og omsorgsdepartementet, Oslo	Audun Fladmoe
17. juni 2015	<i>Den samfunnsmessige betydningen av ideell sektor.</i> Foredrag på Folkehøgskoledagen i Virke, Oslo.	Håkon Trætteberg Karl Henrik Sivesind
2. juli 2015	<i>Utvikling i det frivillige – med fokus på kulturfeltet.</i> Førdekonferansen 2015 – Førdefestivalen.	Ivar Eimhjellen
6. august 2015	<i>Empirical Indicators for Impact Assessment.</i> Presentasjon på 10th Annual Latin America and the Caribbean Regional Conference - Inequality, inclusion and social innovation, San Juan – Ponce, Puerto Rico, 5. - 7. August 2015.	Karl Henrik Sivesind
17. august 2015	<i>Innleiing – Frivillighetsseminar.</i> Litteraturhuset i Bergen. Bergen Høyre	Ivar Eimhjellen
1. september 2015	<i>Tillit, nettverk og lokal koordinering: Foreningslivet som integrasjonsarena.</i> IMDi og Norges idrettsforbunds konferanse: Frivillighet og inkludering i lokalsamfunn, Radisson Bu Airport Hotel, Gardermoen.	Guro Ødegård

2. september 2015	<i>Fra utopi til virkelighet? Sivilsamfunnet som sosialt felt og normativt ideal.</i> Foredrag for NORADs sivilsamfunnsgruppe	Karl Henrik Sivesind Daniel Arnesen
3. september 2015	<i>Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet.</i> konferansedag for ideelle virksomheter i Virke	Karl Henrik Sivesind Håkon Solbu Trætteberg
3. september 2015	<i>Utviklingstrekk i det frivillige – med fokus på idrettsfeltet.</i> Idrettskonferansen. Hugesund Idrettsråd.	Ivar Eimhjellen
8. september 2015	<i>Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet.</i> Kommune- og helseavdelingen Helse- og omsorgsdepartementet	Håkon Solbu Trætteberg
10. september 2015	Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet. Styret i Virke ideell	Håkon Solbu Trætteberg
16- 17. september 2015	<i>How to ensure interaction between authorities and civil society and enlarge the impact of NGOs on the policy context?</i> på konferansen “The Role of EEA and Norway Grants in Meeting the Needs of Children at Risk” arrangert av EEA grants og SOS barnebyer.	Karl Henrik Sivesind
17. september 2015	<i>Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst.</i> Kontaktkonferansen til Helsedirektoratet, Oslo	Audun Fladmoe
25. september 2015	Ændringstræk i norsk frivillighet. Foredrag på konferansen “Frivillighet i Norden – status og utviklingstræk, forskelle og ligheder. Netværk for forskning i civilsamfund og frivillighet”, København.	Kristin Stømsnes
25. september 2015	<i>Betingelser for frivillig innsats i Norge. Motivasjon og kontekst.</i> Konferansen ”Frivillighet i Norden - status og utviklingstræk, forskelle og ligheder. Netværk for forskning i civilsamfund og frivillighet”, København	Audun Fladmoe
1. oktober 2015	<i>The Third Sector Impact in a Society in Transition</i> på konferansen “Strategic alliances to improve NGO results” arrangert av Plataforma de ONG de Acción Social, Madrid	Karl Henrik Sivesind
8. oktober 2015	<i>NGOs as a driving force for a more democratic and inclusive society.</i> På First NGO Fair in Portugal Greenfest, Estoril, Portugal (I regi av EEA Grants og Calouste Gulbenkian Foundation).	Kari Steen-Johnsen
18. oktober 2015	<i>Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst.</i> Distriktsrådsledersamling hos Røde Kors, Gardermoen	Audun Fladmoe
20. oktober 2015	<i>Frivillighetens potensial:</i> Regjeringens nasjonal dialogkonferanse 2015. Grand Hotel, Oslo.	Guro Ødegård
22. oktober 2015	<i>Innlegg – Åpent møte Frivilligheten - limet i samfunnet.</i> Bergen Senterparti, Bergen.	Bjarte Folkestad
31. oktober 2015	<i>Frivillig innsats blant unge i Norge.</i> Foreningslederkonferansen til Studentsamskipnaden i Oslo	Audun Fladmoe
11. november 2015	<i>Kulturbærer eller politisk aktivist? Organisasjoner for minoritetsnorske unge.</i> Ungdatakonferansen 2015: Sosiale forskjeller i unges liv, NOVA/Høyskolen i Oslo.	Guro Ødegård
24. november 2015	<i>Private bidrag til frivillig sektor.</i> Foredrag for Frivillighet Norges nettverksgruppe for forskning, Oslo	Karl Henrik Sivesind
25. november 2015	<i>Ideelle organisasjoner som leverandører av helse- og sosialtjenester i europeisk perspektiv.</i> Presentasjon for utvalget som utreder det faglige grunnlaget for en eventuell statlig dekning av ideelle organisasjoners historiske pensjonskostnader, Holmenkollen Park Hotel	Karl Henrik Sivesind
2. desember 2015	<i>Fellesskap og forskjellighet. Om lokalt integrasjonsarbeid og frivillige organisasjoner.</i> Frivillighetskonferansen 2015, KS, KS Agenda Møtesenter	Guro Ødegård
5. januar 2016	<i>Betingelser for frivillig innsats.</i> Presentasjon for LHLs organisasjonsavdeling. Røde Kors konferansesenter, Oslo.	Synne Sætrang
19. januar 2016	<i>Private bidrag til frivillig sektor.</i> Presentasjon på internseminar for Kulturdepartementet, Oslo	Karl Henrik Sivesind

22. januar 2016	<i>Kan vi forstå ungdommen? Om sosiologiens bidrag.</i> Sosiologforeningens vinterseminar, Hafjell, 22-24 januar	Guro Ødegård
27. januar 2016	<i>Frivillig innsats i Norge. Omfang, rekruttering og motivasjon. Hovedfunn fra gruppa 60+.</i> «Dialogkonferanse: Telemarks møte med demografisk utvikling». Telemark fylkeskommune / Høgskolen i Telemark, Porsgrunn	Audun Fladmoe
28. januar 2016	<i>Outsourcer vi den skandinaviske velferdsmodellen?</i> Foredrag på Verdier og velferd, Nordisk konferanse arrangert av Virke, Kulturkirken Jakob, Oslo	Karl Henrik Sivesind
2. februar 2016	<i>Frivillig sektor i boligsosialt arbeid.</i> Presentasjon av rapport, Husbanken	Ivar Eimhjellen
11. februar 2016	<i>Betingelser for frivillig innsats. Omfang, motivasjon og kontekst.</i> Tjenesteleder og avdelingsledersamling PLO, Bærum kommune	Audun Fladmoe
15. februar 2016	<i>Utenforskap i Norge.</i> Åpningen av Kommunalpolitisk toppmøte (KS), Kilden Kulturhus, Kristiansand.	Guro Ødegård
1. mars 2016	<i>Felles penger til privat profitt?</i> Intervjuet på Manifest Årskonferanse. Sentrum Scene, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
8. mars 2016	<i>Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse og omsorgsfeltet.</i> Årssamling i Ideellt barnevernsforum	Håkon Solbu Trætteberg
4. april 2016	<i>Samarbeid - offentlig, frivillig og privat sektor.</i> Innlegg for Husbanken, region vest	Jill Loga
06. april 2016	<i>Frivillig innsats i Norge 1998-2015.</i> Innlegg for Akershus Fylkeskommune.	Hilmar Langhelle Mjelde
8. april 2016	<i>Sosialt entreprenørskap – partnerskap for nye løsninger.</i> Innlegg på frokostseminar, KS, OSLO.	Jill Loga
8. april 2016	<i>Betingelser for frivillig innsats. Omfang, motivasjon og kontekst.</i> Innlegg på fylkesårsmøtet til Nasjonalforeningen for folkehelsen i Hedmark og Oppland. Hafjell.	Audun Fladmoe
12. april 2016	<i>Hva kan kommunen gjøre for å styrke de lokale frivillige organisasjonenes integreringsarbeid, og i hvilken grad kan og bør frivilligheten supplere kommunens arbeid på området?</i> Faglig foredrag på ledersamling for IMDi og Justis- og beredskapsdepartementet, Voksenåsen, Oslo.	Guro Ødegård
12. april 2016	<i>Organisasjonslandskapet gjennom 30 år.</i> Foredrag på Riksantikvarens frivillighetskonferans «Frivillighet og forvaltning – friksjon eller fruktbart samspill?» Riksantikvaren, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
20. april 2016	<i>Endringer i velferdsmiks i Skandinavia.</i> Företrädare för arbetsgivarorganisationerna KFO, Arbetsgivaralliansen och Idea, Stockholm.	Karl Henrik Sivesind
20. april 2016	<i>Endringer i velferdsmiks i Skandinavia.</i> Riksdagsledamöter: Socialdemokraterna och Miljöpartiet. Grilliska Huset, Stockholm	Karl Henrik Sivesind
21. april 2016	<i>Endringer i velferdsmiks i Skandinavia.</i> Riksdagsledamöter: Liberalerna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Moderaterna Riksdagen, Stockholm	Karl Henrik Sivesind
21. april 2016	<i>Endringer i velferdsmiks i Skandinavia.</i> Valfärdsutredningen, Statens Offentliga Utredningar, http://www.sou.gov.se/valfardsutredningen/ , Stockholm	Karl Henrik Sivesind
9. mai 2016	<i>Frivillighet i Norge.</i> Samling for tillitsvalgte i Gjensidigestiftelsen, Gardermoen	Kristin Strømsnes
24. mai 2016	<i>Sosial kapital og sosiale medier.</i> Forelesing Høgskolen i Bergen.	Ivar Eimhjellen
24. mai 2016	<i>Hva vet vi om utenforskap nå, og hva kan kommunesektoren gjøre?</i> Faglig foredrag på konferansen «Samhandling i KS og regionenes rolle»	Guro Ødegård
30. mai 2016	<i>Hva må kommunene gjøre for å bidra til at frivilligheten blir en ressurs for inkludering i lokalsamfunnet?</i> Faglig foredrag på KS «Inkluderingskonferanse», Oslo.	Guro Ødegård
31. mai 2016	<i>Frivillige i redningstjenesten. Samspill mellom frivillige og offentlige etater.</i> Foredrag for Justisdepartementet, i dep.lokal, Oslo.	Marte Winsvold
1. juni 2016	<i>Felleskap og forskjellighet. Flerkulturalitet, sivilsamfunn og integrering.</i> Faglig innlegg på konferansen «Kommunen, de frivillige og innvandrerne», KS Konsulent, Hell Hotel, Værnes.	Guro Ødegård

4. juni 2016	Økonomiske barrierer for deltakelse i barne- og ungdomsidretten. Hvilken betydning har personlig bakgrunn og økonomi? NIFs ledermøte, Scandic Hotel, Fornebu	Karl Henrik Sivesind
9. juni 2016	<i>Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet 1980-2013.</i> HelseDirektoratet, avdeling for Oppvekst og aldring, Oslo	Karl Henrik Sivesind
14. juni	<i>Sosialt entreprenørskap – hva vet vi?</i> Innlegg på dialogmøte for KMD, Sentralen, Oslo	Jill Loga
14. juni	<i>Sosialt entreprenørskap – partnerskap for nye løsninger.</i> Innlegg på The HUB, Bergen.	Jill Loga
17. juni 2016	<i>Utviklingstrekk i det norske frivilliglivet. Unge, innvandring og integrering.</i> Innlegg for Europeisk Voluntørtjeneste. Buf.dir/Aktiv Ungdom.	Ivar Eimhjellen
28. juni 2016	<i>Patterns of Informal Helping in the Scandinavian Welfare States.</i> Paper presentert på ISTR International Conference, 28.6-1.7.2016.	Audun Fladmoe
30. juni 2016	<i>Changing patterns of volunteering and participation, 12th ISTR Conference, Stockholm</i>	Kari Steen-Johnsen
30. juni 2016	Ledet panelet “What happened to the Scandinavian, social-democratic welfare model?” på ISTR International Society for Third Sector Research-konferanse, Stockholm	Karl Henrik Sivesind
30. juni 2016	<i>The changing role of for-profit and nonprofit welfare provision in Norway, Sweden and Denmark, and consequences for the Scandinavian model.”</i> Presentasjon av paper på ISTR International Society for Third Sector Research-konferanse i Stockholm	Karl Henrik Sivesind
30. juni 2016	<i>Endringer i velferdsmiks i Skandinavia.</i> Presentasjon av paper på Famnas medlemsmøte, Stockholm	Karl Henrik Sivesind
30. juni 2016	<i>An organizational landscape in transformation.</i> Presentasjon av paper på ISTR International Society for Third Sector Research-konferanse i Stockholm	Karl Henrik Sivesind
1. juli 2016	<i>Schools of democracy – but for whom. Associational involvement and political participation among young immigrants and non-immigrants in Norway.</i> Paper presentert på ISTR International Conference, 28.6-1.7.2016.	Guro Ødegård Audun Fladmoe
17. august 2016	“Ideell og snill? – velferd på anbud”. Foredrag på FAFO-båten, Arendalsuka	Karl Henrik Sivesind
24. august 2016	<i>Nye spillformer mellom offentlig, privat og frivillig sektor,</i> Innlegg på frokostmøte for Social Impact Exchange (SIX), Bergen.	Jill Loga
25. august 2016	<i>Sivilsamfunnets rolle i et fremtidsperspektiv.</i> Foredrag på Perspektivkonferansen arrangert av regjeringen og støttepartier, Chateau Neuf, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
29. august 2016	<i>Frivilligliv og samfunnsroller. Ungdom, inkludering og sosiale medier.</i> Frivillighetskonferanse. Østfold fylkeskommune.	Ivar Eimhjellen
16. september 2016	<i>Trossamfunn som forebyggingsarena.</i> Den nasjonale konferansen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme 2016. Litteraturhuset, Oslo.	Marte Winsvold
20. september 2016	<i>Velferdsstaten i et nordisk lys.</i> Foredrag på konferansen “Grenser for solidaritet? Velferdsstatens status og framtid”, Forskningsdagene, Høgskolen Stord/Haugesund	Karl Henrik Sivesind
29. september 2016	<i>Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet 1980-2013.</i> Foredrag for Frivillighet Norges nettverksgruppe for forskning.	Karl Henrik Sivesind
4. oktober 2016	<i>Nordmenns bidrag i flyktningssituasjonen 2015/2016.</i> Rapportpresentasjon. IMER-Lunsj, UiB.	Ivar Eimhjellen
7. oktober 2016	<i>Frivillighet i et samfunnsperspektiv: Hvordan måle frivilligheten?</i> Kommunekonferanse kultur, Noku Sør-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylkeskommune, Røros	Kristin Strømsnes
12. oktober 2016	Sivilsamfunn og frivillig sektor i et forskerperspektiv. Foredrag for KUD. Det norske teater, Oslo	Bernard Enjolras Karl Henrik Sivesind

27. oktober 2016	<i>Perspektiver på dagens unge, utenforskap og fellesskapenes kraft. Kan frivilligheten spille en nøkkelrolle?</i> Faglig innlegg på fagdag for Den Norske Turistforening, Oslo.	Guro Ødegård
28. oktober 2016	<i>Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet 1980-2013.</i> Foredrag for Ullensaker kommune, Ullensaker Rådhus.	Karl Henrik Sivesind
31. oktober 2016	<i>Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst.</i> Foredrag for studieforbundet Funkis. Røde Kors konferansesenter, Oslo.	Synne Sætrang
1. november 2016	<i>Mediebruksforskning utenfor medievitenskapen.</i> Innlegg for forskningsgruppa Mediebruk og publikumsforskning. UiB	Ivar Eimhjellen
10. november 2016	<i>Forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.</i> Fagdag, Kulturdepartementet, Oslo.	Kari Steen-Johnsen
16. november 2016	<i>Om toleransens forutsetninger og bærekraft.</i> Kommentarinlegg til to kapitler i en svensk antologi om toleranse, Forum for Levande Historia, Stockholm	Kari Steen-Johnsen
28. november 2016	<i>Innvandrerorganisasjoner og integrasjon i lokalsamfunnet –forutsetninger og muligheter,</i> Frivillige organisasjoner og kommuner i lokalt integreringsarbeid, IMDi, Gardermoen	Kari Steen-Johnsen
5. desember	<i>Sosialt entreprenørskap og frivillig sektor.</i> Foredrag på Frivilligdagen, Bergen Rådhus.	Jill Loga
4. februar 2017	«Ikke bare en Facebook-gruppe». En casestudie av Refugees Welcome-nettverket i Norge. Sosiologi-foreningens vinterseminar, 3-5. februar, Hafjell.	Synne Sætrang
15. februar 2017	<i>Ideelles merverdi- hva er den og hvordan vises den i dag?</i> Regional samling for Virke, Stavanger.	Håkon SolbuTrætteberg
16. februar 2017	<i>Ideelles merverdi- hva er den og hvordan vises den i dag?</i> Regional samling for Virke, Bergen.	Håkon SolbuTrætteberg
16. februar 2017	«Ikke bare en Facebook-gruppe». En casestudie av Refugees Welcome-nettverket i Norge. Seminar for frivillige organisasjoner i regi av Frivillighet Norge, Sentralen, Oslo.	Synne Sætrang
2. mars 2017	<i>Frivillighetens rolle for deltagelse og integrering.</i> Innlegg på Nasjonal erfaringskonferanse om områderettet arbeid i levekårsutsatte områder.	Guro Ødegård
15. mars 2017	<i>The role of nonprofit organizations in the modern welfare society.</i> Innlegg på Nordic Diaconal Network Meeting, Diakonhjemmet, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
16. mars 2017	<i>Medlemsorganisasjoner og ulike tilknytningsformer.</i> Foredrag for Norges Idrettsforbund, Ullevål Stadion, Oslo,	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind
22. mars 2017	<i>Fellesskap og forskjellighet. Perspektiver på inkludering i frivillige organisasjoner.</i> Foredrag på LevVel-konferansen i regi av Extrastiftelsen	Guro Ødegård
4. april 2017	<i>The voice from the streets - ad hoc based or heavy organized? Demonstrations, protests and marches in Norway, 1983-2015.</i> Presentasjon på Nasjonal fagkonferanse i statsvitenskap.	Kristin Strømsnes Steinar Gjerde
18. april 2017	<i>Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst.</i> Innlegg på JobbAktivs frivillighetskonferanse. Gardermoen.	Audun Fladmoe
19. april 2017	<i>Mer penger og mindre dugnad?</i> Foredrag på Norges Innsamlingsråds generalsekretærmøte, Sentralen, Oslo.	Karl Henrik Sivesind
2. mai 2017	<i>Betingelser for frivillig innsats. Motivasjon og kontekst.</i> Innlegg på frivillighetskonferansen «Østfold, mangfold og frivillighet». Sarpsborg.	Audun Fladmoe
11. mai 2017	<i>Frivilligliv og integrering – kunnskap frå ferske forskingsprosjekt.</i> Presentasjon for frivillighetsgruppen i Justisdepartementet.	Ivar Eimhjellen
13. mai 2017	<i>Medlemsorganisasjoner og tilknytningsformer.</i> Foredrag på Ledermøtet i Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité, Scandic Havet Hotel, Bodø.	Daniel Arnesen Karl Henrik Sivesind
19. mai 2017	<i>Nye former for frivillighet.</i> Innlegg på KS sin frivillighetskonferanse, Oslo.	Ivar Eimhjellen

NOTE: Foredrag holdt i forbindelse med senterets arrangementer er ikke inkludert.

Arrangementer

Tittel	Dato	Sted	Type	Antall deltakere
Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverk i flerkulturelle lokalsamfunn.	25. november 2014	ISF	Boklansering, frokostseminar	110 (Fulltegnet)
Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverk i flerkulturelle lokalsamfunn	4. desember 2014	UIB	Bergenslansering	
Nye former for filantropi	10. desember 2014	Radisson Blu Scandinavia Hotell, Oslo	Heldagsseminar	155 (Fulltegnet)
Betingelser for frivillig innsats	23. juni 2015	ISF	Rapportlansering, frokostseminar	120 (Fulltegnet)
Brukerkonferanse: Endringer i organisasjonslandskap og frivillig innsats- et norsk og skandinavisk perspektiv	15. oktober 2015	Røde Kors konferanse-senter	Heldagskonferanse	170 (Fulltegnet)
Frivillig sektor og filantropi: definisjon, samfunnseffekter og nye trender i private bidrag	24. november 2015	ISF	Frokostseminar	110 (Fulltegnet)
Fagseminar «Sosialt entreprenørskap – partnerskap for nye løsninger»	8. april	KS	Rapportlansering, frokostseminar	150
Det flerkulturelle foreningslivet- nye perspektiver og metodiske utfordringer	14. april 2016	ISF	Rapportlansering, frokostseminar	110-120 (Fulltegnet)
Langsiktige endringer i frivillig sektor	26.mai 2016	ISF	Halvdagsseminar, finansierende departementer	23
Sosialt entreprenørskap – fagseminar med Samfunnssentralen (Stavanger) og The HUB (Bergen)	2. Juni	Uni Rokkan-senteret	Halvdagsseminar	12
Ungdom og idrett – barrierer, frafall og endringer over tid	11. oktober 2016	ISF	Rapportlansering, frokostseminar	110 (Fulltegnet)
Frivillighet og flyktninger: Nordmenns bidrag og nye organiseringsformer	24.november 2016	ISF	Frokostseminar	80
Ungt medborgerskap: Betingelser og barrierer for unges deltakelse i politikk og foreningsliv	2. mars 2017	ISF	Rapportlansering, frokostseminar	105 (Fulltegnet)
Frivillig beredskap – omfang, utfordringer og samspill	9. mai 2017	ISF	Rapportlansering, frokostseminar	40
Sosialt entreprenørskap i Norge: Muligheter og utfordringer	22. juni 2017	ISF	Frokostseminar	64

Totalt: Senterrapporter: 24. Bøker: 4. Vitenskapelige artikler: 29. Notater: 5. Doktorgrader: 2. Masteroppgaver: 2. Kronikker: 7. Foredrag: 154

